

NUORET FYYSISEN VÄKIVALLAN TEKIJÖINÄ

Määrällinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä selittävistä tekijöistä

Maija Puska
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2019

TIIVISTELMÄ

NUORET FYYSISEN VÄKIVALLAN TEKIJÖINÄ

Määrällinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä selittävästä tekijöistä

Maija Puska

Sosiaalityö

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Sirpa Kannasoja

Syksy 2019

91 sivua

Tutkielman tehtävänä on selvittää, millaiset tekijät selittävät yhdeksäsluokkalaisten nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä. Väkivaltainen rikoskäyttäytyminen määritellään tutkimuksessa tappeluun osallistumiseksi julkisella paikalla ja pahoinpitelyn tekemiseksi. Aihe on sosiaalityön näkökulmasta tärkeä, sillä osa lapsista ja nuorista päätyy lastensuojelun asiakkaiden tehtyään rikoksia. Muut kuin vähäisenä pidettävät rikokset ovat myös lapsen kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton peruste.

Tutkimuksen aineistona on käytetty Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin toteuttamaa Nuorisoriikollisuuskyselyä vuodelta 2016. Kyselyyn on vastannut 6061 peruskoulun yhdeksäsluokkalaista nuorta, joista tyttöjä oli 51 % ja poikia 49 %. Väkivaltaa tehneitä vastaajia oli aineistossa 24,7 % ja väkivaltaa tekemättömiä 75,3 %. Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostivat yhteiskuntatieteelliset ja sosiaalipsykologiset teoriat. Yhteiskuntatieteellinen näkökulma painottui erityisesti eriarvoisuuden, sosiaalisen huono-osaisuuden ja sosiaalisen pääoman tutkimukseen. Sosiaalipsykologista ja kriminologista näkökulmaa taas edustivat sosiaalinen paineteoria, sosiaalisen kontrollin teoria, itsekontrolliteoria ja oppimisteoria.

Tutkimuksessa käytetyt selitettävät muuttujat jaettiin yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyviin muuttujiin. Muuttujien välisiä yhteyksiä analysoitiin ristiintaulukoimalla, riippumattomien otosten T-testillä ja logistisella regressioanalyysillä. Logistisen regressioanalyysin tuloksena muodostettiin kaksi logistista mallia: 19 muuttujaa sisältänyt laajempi malli ja seitsemän muuttujaa sisältänyt suppeampi malli. Yksilöön liittyvistä tekijöistä riskiä fyysisen väkivallan tekemiseen lisäsivät erityisesti miessukupuoli ja kostonhaluisuus. Vapaa-aikaan liittyvistä tekijöistä väkivallan tekemistä selittivät varsinkin väkivaltaiseen vertaisryhmään kuuluminen, alkoholin juominen humalahakuisesti ja väkivaltaisen elokuvien katselu usein tai todella usein. Perheeseen liittyvistä muuttujista voimakkain yhteys väkivallan tekemiseen oli puolestaan ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutumisella ja muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muissa oloissa asumisella. Tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää sosiaalityössä väkivaltaisesti käyttäytyvien nuorten kanssa työskennellessä. Tulosten avulla voidaan suunnitella myös väkivaltaista rikoskäyttäytymistä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä.

Avainsanat: lastensuojelu, nuoret, nuorisoriikollisuus, fyysinen väkivalta, eriarvoisuus, sosiaalinen huono-osaisuus, sosiaalinen kontrolli

TAULUKOT JA KUVIOT

TAULUKKO 1. Koko aineiston perustiedot.....	35
TAULUKKO 2. Vastaajien tekemät väkivaltaiset teot koko elämän aikana	35
TAULUKKO 3. Sosiaalisen kontrollin, vapaa-ajan ja kostamisen summamuuttujat	38
TAULUKKO 4. Itsek kontrollin summamuuttuja.....	39
TAULUKKO 5. Jatkuvien summamuuttujien luokittelu ja muuttujakohtaiset jakaumat ...	40
TAULUKKO 6. Yksilöön liittyvät luokitteluasteikolliset muuttujat	52
TAULUKKO 7. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Itsek kontrolli.....	53
TAULUKKO 8. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Kostaminen.....	54
TAULUKKO 9. Perheeseen liittyvät luokitteluasteikolliset muuttujat.....	56
TAULUKKO 10. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Taloudellinen tilanne, perheen epävakaus ja sosiaalinen kontrolli.....	57
TAULUKKO 11. Vapaa-aikaan liittyvät luokitteluasteikolliset muuttujat.....	59
TAULUKKO 12. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Vapaa-aika.....	60
TAULUKKO 13. Logistiset mallit.....	62
TAULUKKO 14. Laaja logistinen malli: 19 muuttujaa	65
TAULUKKO 15. Logistisen mallin rakentamisen vaiheet	68
TAULUKKO 16. Tiivis logistinen malli: 7 muuttujaa	70
KUVIO 1. Analyysin ensimmäiseen vaiheeseen valitut selittäjät.....	36
KUVIO 2. Analyysin etenemisen vaiheet	43
KUVIO 3. Logistiseen regressioanalyysin valitut selittäjät	61

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 VÄKIVALTA ILMIÖNÄ – TEOREETTISIA NÄKÖKULMIA.....	5
2.1 Eriarvoisuus.....	5
2.2 Perhe ja kasvuympäristö.....	7
2.3 Vertaisryhmä ja nuoren sosiaalinen pääoma.....	14
2.4 Sukupuoli ja väkivalta.....	20
3 RIKOSKÄYTTÄYTYMISEN TUTKIMUS.....	24
3.1 Rikollisuuden kasaantuminen.....	25
3.2 Rikoskäyttämisen syyt.....	26
3.3 Yhteenveto.....	31
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	33
4.1 Tutkimuskysymykset.....	33
4.2 Muuttujamuunnokset ja summamuuttujien muodostaminen.....	34
4.3 Analyysimenetelmät.....	41
4.3.1 Ristiintaulukko ja T-testi.....	43
4.3.2 Logistinen regressioanalyysi.....	44
4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	47
5 TUTKIMUSTULOKSET.....	51
5.1 Yksilöön liittyvien muuttujien yhteys väkivallan tekemiseen.....	51
5.2 Perheeseen liittyvien muuttujien yhteys väkivallan tekemiseen.....	54
5.3 Vapaa-aikaan liittyvien muuttujien yhteys väkivallan tekemiseen.....	58
5.4 Väkivallan tekemistä selittävät mallit.....	61
5.4.1 Laaja logistinen malli.....	63
5.4.2 Tiivis logistinen malli.....	69
6 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	73
6.1 Yhteenveto.....	73
6.2 Pohdinta.....	80
LÄHTEET.....	84

1 JOHDANTO

Useat suomalaiset uutispalvelut kertoivat lokakuussa 2018 tapauksesta, jossa joukko nuoria oli perinyt alaikäiseltä pojalta vähäistä velkaa poikkeuksellisen väkivaltaisesti. Tapaus oli sattunut kesällä 2018 Helsingissä. Väkivaltaa tehneitä nuoria oli neljä ja he olivat olleet tekohetkellä 18-, 16- ja 15-vuotiaita yhden ollessa alle 15-vuotias. Yksi pojista oli houkuttellut uhrin asuntoon, missä hänelle oli laitettu käsiraudat. Tämän jälkeen uhria oli lyöty, potkittu, kuristettu vyöllä ja hakattu vasaralla polviin. Uhri oli viety kylpyhuoneeseen ja hänen kasvoilleen oli laitettu märkä pyyhe, jonka päälle oli valutettu vettä useita kertoja siten, että poika oli tuntenut tukehtuvansa. Kolme nuorista sai Helsingin käräjäoikeudessa tuomion törkeästä pahoinpitelystä ja törkeästä vapaudenriistosta. (Satakunnan kansa 2018.) Helsingissä sattui syksyllä 2018 toinenkin epätavallinen alaikäisten tekemä rikos, kun 14–16-vuotiaat nuoret potkivat ja hakkasivat alaikäistä poikaa kivellä kasvoihin tarkoituksenaan päästä hänen asuntoonsa ja varastaa sieltä rahaa ja huumeita. Poliisin mukaan tapaus oli poikkeuksellisen suunnitelmallinen ja törkeä ja sen tekotapa viittasi aikuisten maailmaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. (Yle Uutiset 2019b.)

Helsingin poliisilaitokselle perustettiin vuonna 2018 nuorisoryhmä, joka tutkii kaikki alle 18-vuotiaiden tekemät rikokset Helsingissä. Alaikäisten tekemien rikosten tutkinta oli kuitenkin ollut haastavaa erityisesti kahdesta eri syystä. Ensimmäinen näistä oli se, että poliisi ei voinut pitää alle 15-vuotiaita kuulustellakseen heitä esitutkintaa varten, sillä he eivät olleet rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan. Toiseksi haasteeksi olivat muodostuneet lastensuojelulaitoksista karanneet nuoret, joita epäiltiin rikoksista. Poliisin mukaan karkuteilla olevilla nuorilla oli korostunut riski sekä syyllistyä uusiin rikoksiin että joutua itsekin rikosten uhreiksi. Poliisi pohti myös, ”onko järkevää laittaa vakavilla rikoksilla oirehtivia lapsia muilla syin huostaanotettujen kanssa samaan paikkaan” ja toivoi tilanteen kohentamiseksi lastensuojelun parempaa resurssointia. (Mt.)

Yksi lastensuojelun sosiaalityön tehtävistä on lapsen tai nuoren rikoskierteen katkaiseminen ja sitä kautta hänen kasvu- ja kehitysedellytystensä turvaaminen. Kuvailemani alaikäisten tekemät väkivaltarikokset saivat minut pohtimaan, millaiset sosiaalityön näkökul-

masta relevantit tekijät selittävät nuorten väkivaltaista käyttäytymistä. Selvitän siksi pro gradu -tutkielmassani, *millaisilla yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvillä tekijöillä on yhteys nuorten väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen*. Määrittelen väkivaltaisen rikoskäyttäytymisen tutkimuksessani pahoinpitelyn tekemiseksi ja tappeluun osallistumiseksi julkisella paikalla.

Suomessa nuorten itse ilmoitettua rikoskäyttäytymistä ja rikosten uhriksi joutumista on tutkinut yli 20 vuoden ajan Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Instituutti on toteuttanut Nuorisorikollisuus-kyselyn jo kahdeksan kertaa, vuodesta 1995 lähtien. Kysely on toteutettu peruskoulun 9. luokkaa käyville nuorille, jotka ovat olleet vastaushetkellä 15–17-vuotiaita. Seurantatutkimuksen tarkoituksena on ollut seurata nuorison rikollista ja kiellettyä toimintaa pitkällä aikavälillä. (Näsi 2016.) Tutkimuksella on kerätty tietoa erilaisten kiellettyjen tekojen tekemisestä ja niiden uhriksi joutumisesta. Muiden tekojen ohella siinä on kysytty laajasti nuorten harjoittamasta väkivallasta. Käytän tutkimukseni aineistona vuoden 2016 Nuorisorikollisuuskyselyä.

Alaikäisiin rikoksenteijöihin kohdistetaan erilaisia institutionaalisia kontrollitoimenpiteitä kuin aikuisiin. Toimenpiteet ovat länsimaisissa yhteiskunnissa yleensä joko oikeus- tai huoltomallin mukaisia. Oikeusmalli on yleisempi angloamerikkalaisissa maissa. Oikeusmallissa huomio kiinnitetään lapsen tekemään rikokseen ja sen ajankohtaan. Teon seurauksena lapsi määrätään jonkinlaiseen laitokseen ennalta määritellyn mittaiseksi ajaksi, joka riippuu tehdyn rikoksen vakavuudesta. Tuomioistuimessa toimivat juristit päättävät lapsen tilanteesta sovellettavista toimenpiteistä. Huoltomalli on sen sijaan yleisempi Pohjoismaissa. Huoltomalli keskittyy ensisijaisesti lapsen tuen ja hoidon tarpeeseen, ja se tarkastelee lapsen tilannetta rikoksen tekemistä pidemmältä aikaväliltä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät päättävät lapsen tilanteesta sovellettavista tukitoimista. He pyrkivät selvittämään yhtäältä sen, miten lapsen menneisyydessä tapahtuneet asiat vaikuttavat nykyhetkessä ilmeviin tuen ja hoidon tarpeisiin, toisaalta sen, millaisin toimenpitein näihin tarpeisiin voitaisiin parhaiten vastata tulevaisuudessa. Lapselle järjestettävän mahdollisen laitoshoidon kesto arvioidaan aina tapauskohtaisesti. (Harrikari 2006, 251–252.) Kärjistetysti voitaisiinkin väittää, että oikeusmallin tarkoituksena on rangaista nuorta rikosenteijää ja huoltomallin tarkoituksena hoitaa.

Pohjoismaissa sosiaalityöntekijät vastaavat siis kontrollitoimista, joita kohdistetaan rikoksia tehneisiin lapsiin ja nuoriin. Lastensuojelulain mukaan lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos lapsi tekee muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon. Huostaanotto voidaan kuitenkin toteuttaa vain, jos lasta ei voida auttaa avohuollon tukitoimilla ja sijaishuolto on lapsen edun mukainen ratkaisu. (Lastensuojelulaki 417/2007 40 §.). Nuorten tekemiä rikkomuksia tutkittaessa oleellisia ovat myös erilaiset lainsäädäntöön perustuvat ikäraajat. Suomessa rikosoikeudellinen vastuu alkaa, kun nuori täyttää 15 vuotta. Myös alle 15-vuotiaat ovat velvollisia korvaamaan aiheuttamansa vahingot. (Näsi & Tanskanen 2017, 201–202.)

Timo Harrikarin mukaan lasten ja nuorten tekemät rikokset ovat saaneet 2000-luvulla aiempaa merkittävämmän aseman lasten asioita käsittelevässä poliittisessa keskustelussa. Poliitikot ovat kiinnittäneet huomiota erityisesti rikosvastuun ikärajaan, joka on kuitenkin toistaiseksi säilytetty 15 ikävuodessa. Myös lastensuojelun asemaa yhteiskunnallisena käytäntönä on arvioitu ja pohdittu sitä, pitäisikö alle 15-vuotiaisiin rikoksia tehneisiin lapsiin kohdistuvia lastensuojelun toimenpiteitä yhdenmukaistaa. Lastensuojelulle on siis tarjottu aiempaa merkittävämpää roolia lasten rikosten estämisessä. Tämä näkökulma on kuitenkin varsin erilainen kuin lastensuojelulle lastensuojelulaissa määritelty tavoite. Sen mukaan lastensuojelun ensisijaisena tavoitteena on turvata lasta tilanteissa, joissa lapsen kasvu- ja kehitysedellytykset ovat vaarantuneet. Lastensuojelullisten toimenpiteiden ei siis ole tarkoitus toimia rikosoikeudellisten rangaistusten tapaisena yleisenä pelotteena, vaan ne suunnitellaan aina lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisiksi. (Harrikari 2006, 268–269.)

Myös lapsiin ja nuoriin kohdistuviin poliittisiin ohjelmiin on tullut uudenlaisia ulottuvuuksia 2000-luvulla. Lasten hyvinvoinnin kohentamiseen liittyvät hankkeet ovat saaneet rinnalleen erilaisia riskejä, kuten nuorisorikollisuutta, ennaltaehkäisemään pyrkiviä interventioita. Hyvinvointipolitiikka on siis saanut haastajan riskejä ja turvallisuusuhkia korostavasta riskipolitiikasta. Myös poliisista on muodostunut aiempaa merkittävämpi toimija lastensuojelun kentässä, kun nuorten tekemiin rikoksiin on alettu suhtautua sosiaalisen ongelman sijasta yhteiskunnallisen turvallisuuden ongelmana. Poliisista onkin tullut lapsuuden asiantuntija muiden perinteisesti lasten kanssa työskentelevien ammattiryhmien rinnalle. (Harrikari 2006, 273–274.)

Poliisin aseman muutos heijastelee mahdollisesti laajempaa yhteiskunnallista muutosta, jossa sekä viralliset että epäviralliset kontrollia harjoittavat instituutiot haluavat valvoa lapsia ja nuoria aiempaa tehokkaammin (Harrikari 2006, 273–274; Kivivuori & Honkatukia 2006, 347–348). Tämä on lisännyt myös rikosoikeusjärjestelmän ja lastensuojelun sosiaalityön välistä yhteistyötä; sosiaalityöllinen ja rikosoikeudellinen työskentely ovat lähentyneet toisiaan. Viranomaisten välisellä tiiviillä yhteistyöllä ja moniammatillisella työskentelyllä pyritään puuttumaan nuorten ongelmakäyttäytymiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Kivivuori & Honkatukia 2006, 348.)

Nuorten tekemän väkivallan tutkiminen on tärkeää sekä yhteiskunnan että sosiaalityön näkökulmasta. Selvitän siksi pro gradu -tutkimuksessani, millaiset sosiaalityön näkökulmasta relevantit tekijät selittävät nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaiset riskitekijät altistavat nuoren väkivaltaiselle käytökselle ja millaisia asioita tulisi ottaa huomioon, kun sosiaalityössä kohdataan väkivaltaa tehneitä nuoria. Tutkimuksen laajempi yhteiskuntatieteellinen viitekehys ammentaa eriarvoisuuden ja sosiaalisen huono-osaisuuden käsitteellisistä lähtökohdista. Muita aiheeseen liittyviä keskeisiä käsitteitä ovat väkivalta, rikoskäyttäytyminen, rikosalttius, sosiaaliset suhteet, itsekontrolli, sosiaalinen kontrolli ja sosiaalinen oppiminen.

2 VÄKIVALTA ILMIÖNÄ – TEOREETTISIA NÄKÖKULMIA

Yhdistelen tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä yhteiskuntatieteellisiä ja sosiaali-psykologisia teorioita. Yhteiskuntatieteellinen näkökulma painottuu erityisesti sosiaalisen huono-osaisuuden ja sosiaalisen pääoman tutkimukseen. Sosiaalipsykologista ja kriminologista näkökulmaa väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen edustavat puolestaan sosiaalinen paineteoria, kontrolliteoriat ja oppimisteoria, jotka esittelen kolmannessa luvussa. Selvitän seuraavissa alaluvuissa, millaiset tekijät ovat aiemman tutkimuksen perusteella yhteydessä lasten ja nuorten väkivaltaiseen käytökseen.

2.1 Eriarvoisuus

Göran Therbornin mukaan eriarvoisuus on ”normatiivinen käsite, joka viittaa tasa-arvon poissaoloon tai puutteeseen” (Therborn 2015, 7). Eriarvoisuus sulkee ihmisiä tiettyjen asioiden ulkopuolelle. Se rajoittaa ihmisen mahdollisuuksia valita ja elää elämäänsä haluamallaan tavalla; ihmisellä ei ole samanlaisia resursseja, kuin ympäröivillä ihmisillä keskimäärin. (Mt., 21.) Selvitän tässä alaluvussa, millainen yhteys perheen vanhempien kokemalla eriarvoisuudella on lasten kokemaan eriarvoisuuteen.

Eriarvoisuuden muodot voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen. *Elämänehtojen eriarvoisuudella* tarkoitetaan ihmisten fyysisen selviytymisen edellytyksiä. Tämä sosiaalisesti rakentunut eriarvoisuuden muoto vaikuttaa terveisiin elinvuosiin, elinajanodotteeseen sekä lasten terveyteen, kasvuun ja kehitykseen. *Eksistentiaalisella eriarvoisuudella* voidaan kuvata ihmisarvoon liittyvää eriarvoisuutta. Käytännössä se tarkoittaa, että yksilöillä on erilaiset mahdollisuudet kehittää itseään sekä tulla kunnioitetuksi ja arvostetuksi omana itsenään. *Resurssien eriarvoisuudella* viitataan puolestaan taloudellisiin resursseihin, jotka muodostuvat tuloista ja omaisuudesta. Ihmisen resurssit alkavat muodostua jo lapsuudessa, ennen kuin hän kiinnittyy työelämäänsä. Myös yksilön vanhemmat, heidän vaurautensa, inhimillinen pääomansa ja emotionaalinen tukensa ovat ihmisen elämään vaikuttavia resursseja. (Therborn 2015, 44–45.)

Puutteet vanhempien hyvinvoinnissa vaikuttavat heidän lastensa hyvinvointiin. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuudella viitataan ilmiöön, jossa vanhempien kokema sosiaalinen

huono-osaisuus siirtyy heidän lapsilleen. Huono-osaisuus välittyy sekä biologisten, psykologisten, sosiaalisten että sosioekonomisten tekijöiden kautta. Sosioekonomisista tekijöistä erityisesti vanhempien koulutustausta vaikuttaa lasten kouluttautumiseen, ammatinvalintaan ja sitä kautta toimeentuloon ja asemaan työmarkkinoilla. (Solantaus, Niemelä, Huilaja & Räsänen 2011, 158; Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Koulutus alkaa määrittellä ihmisen mahdollisuuksia tehdä valintoja jo lapsuudessa ja nuoruudessa (Therborn 2015, 13.). Koulutustason periytymistä selvittävässä tutkimuksessa on havaittu, että lasten koulutustaso mukaillee usein vanhempien koulutustasoa. Miehistä, joiden vanhemmilla on ainoastaan perusasteen koulutus, 74 % on hankkinut korkeintaan keskiasteen tutkinnon. Kaikista miehistä perus- tai keskiasteen tutkinto on yhteensä 66 %:lla vastaajista. Vastaavasti naisista, joiden vanhemmilla on ainoastaan perusasteen koulutus, 58 % on hankkinut korkeintaan keskiasteen tutkinnon. Kaikista naisista näin on tehnyt 50 %. Myös korkeakoulutettujen vanhempien lapset kouluttautuvat korkeammalle kuin matalasti koulutettujen. Tutkijakoulutuksen saaneiden vanhempien lapset väittelevät itsekin tohtoreiksi 7–10 kertaa todennäköisemmin kuin muun koulutuksen saaneiden. (Myrskylä 2009.) Vanhempien koulutustaso heijastuu siis lasten haluun kouluttautua ja hankkia itselleen joko perus-, keski- tai korkea-asteen tutkinto.

Aikuisten välinen eriarvoisuus näkyy lasten elämässä myös erilaisina taloudellisina ja terveydellisinä resursseina. Yhdysvalloissa tehtyjen tutkimusten mukaan pienituloisten vanhempien lapsilla on heikompi terveys kuin keski- tai suurituloisten vanhempien lapsilla. Lasten väliset terveyserot vain kasvavat iän myötä, sillä lapsuudessa koettu eriarvoisuus vaikuttaa myöhemmin esimerkiksi fyysisten ja psyykkisten sairauksien määrään. (Evans, Wolfe & Adler 2012; Therborn 2015, 18.) Myös perheen pienituloisuudella ja toimeentuloon liittyvillä vaikeuksilla on taipumusta periytyä vanhemmilta lapsille. Toimeentulotukea saaneiden vanhempien lapsilla on muita suurempi todennäköisyys saada itsekin toimeentulotukea aikuistuttuaan (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2016).

Ajoittaiset terveyteen ja toimeentuloon liittyvät haasteet ovat osa monien perheiden arkea, eivätkä ne vaaranna lapsen kehitysedellytyksiä tilapäisiksi jäädessään. Pitkittyessään vaikeudet voivat kuitenkin vaikuttaa lapsen myöhempään hyvinvointiin vielä varhaisaikuisuudessakin. Esimerkiksi vanhemman pitkäaikaistyöttömyys, jatkuvat toimeentulovaikeu-

det, asumiseen liittyvät ongelmat, terveys- ja mielenterveysongelmat, päihdeongelmat sekä lähisuhdeväkivalta ja laiminlyönti ovat merkittäviä riskitekijöitä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Ongelmien mahdollinen kasaantuminen vaikeuttaa perheen elämäntilannetta entisestään ja heikentää vanhemman tai vanhempien mahdollisuuksia huolehtia lapsistaan täysipainoisesti. (Solantaus ym. 2011, 158.) Erityisesti vanhempien vakavat päihde- ja mielenterveysongelmat ilmenevät myöhemmin lasten monin tavoin heikompana terveytenä ja hyvinvointina verrattuna niihin lapsiin, joiden perheissä vastaavia ongelmia ei ole ollut. (Solantaus & Paavonen 2009; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2016).

Vanhempien mielenterveysongelmat heijastuvat myös lasten mielenterveyteen. Mielenterveysongelmista kärsivien vanhempien lapsilla on muita lapsia suurempi todennäköisyys sairastua psyykkisesti vakavasti, pitkäkestoisesti ja useisiin eri mielisairausten muotoihin. Ongelmat ilmenevät esimerkiksi lapsen sosioemotionaalisen kehityksen viivästyksenä, oppimisvaikeuksina, masennuksena, ahdistuksena, käytöshäiriöinä sekä vanhemmilla lapsilla ja nuorilla päihdeiden ongelmakäyttönä. (Solantaus & Paavonen 2009; Solantaus, Paavonen, Toikka & Punamäki 2010.) Masennusta sairastavien vanhempien lapsilla on 40 % suurempi todennäköisyys sairastua itsekin masennukseen viimeistään 20-vuotiaana (Beardslee, Versage & Gladstone 1998).

Edellä on kuvailtu lyhyesti, millaisia eriarvoistavia rakenteita lasten ja nuorten elämään liittyy. Eriarvoisuus välittyy erityisesti vanhempien koulutustaustan, työmarkkina-aseman, terveydentilan ja perheen taloudellisen tilanteen kautta. Seuraavissa kappaleissa selvitän, millainen yhteys näillä tekijöillä on nuorten väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen. Lisäksi tutkin, mitä muita väkivallan tekemiseen altistavia riskitekijöitä nuoruuteen liittyy.

2.2 Perhe ja kasvuympäristö

Rikollisille teoille altistavat tekijät jaetaan yleensä *yksilön ominaisuuksiin, perheeseen, kouluun, ystäväpiiriin ja asuinympäristöön* liittyviin riskitekijöihin. Keskityn seuraavissa kappaleissa perheeseen ja kasvuympäristöön liittyviin tekijöihin. Tällaisia ovat esimerkiksi perheen rakenne, taloudelliset olot, vanhempien ominaisuudet ja puutteet vanhemmuudessa. Riskitekijät voivat vaikuttaa myöhempään rikolliseen käyttäytymiseen joko suoraan tai välillisesti. Kuritusväkivalta tai lasta laiminlyövä kohtelu ovat esimerkkejä suorista riskite-

kijöistä, perheen taloudelliset vaikeudet ja vanhempien nuori ikä puolestaan välillisistä. (Haapasalo 2006, 123–125.)

Jo lapsen varhaiseen kasvuympäristöön liittyy useita epäsosiaaliselle käytökselle altistavia riskitekijöitä. Näistä merkittävimpiä ovat äidin terveydentila raskauden aikana sekä synnytykseen liittyvät, lapsen neurologisen kehityksen vaarantavat komplikaatiot. Esimerkiksi äidin puutteellinen ruokavalio raskauden aikana, päihteidenkäyttö, tupakointi ja sairaudet voivat vaarantaa sikiön kehityksen monin tavoin. Äidin alkoholinkäyttö voi vaurioittaa lapsen keskushermostoa, ja keskushermoston toimintahäiriöt voivat puolestaan aiheuttaa oppimisvaikeuksia ja vaikeuttaa koulunkäyntiä. Pitkäaikaiset vaikeudet koulussa voivat edelleen lisätä epäsosiaalisen käytöksen tai syrjäytymisen riskiä. Päihteidenkäytön aiheuttamat vauriot lapsessa voivat vakavoitua vielä lisää, jos äidin tai isän päihteidenkäyttö jatkuu lapsen syntymän jälkeen. Päihteidenkäyttöön voi liittyä myös äidin psykososiaalisia vaikeuksia, jotka voivat johtaa lapsen emotionaaliseen laiminlyöntiin. Toisaalta taas hyvä ja turvallinen kasvuympäristö voivat ehkäistä sikiöaikaisten vaurioiden aiheuttamien riskien toteutumista. (Haapasalo 2006, 126.)

Myös muut vanhempiin liittyvät ongelmat voivat lisätä riskiä lapsen epäsosiaaliseen käytökseen. Tutkimuksissa on löydetty yhteys ainakin *vanhempien nuoren iän, avioeron ja yksinhuoltajuuden, huoltajien vaihdoksien, heikon taloudellisen tilanteen sekä vanhempien päihde-, mielenterveys- ja rikollisuusongelmien* ja nuoren rikoskäyttäytymisen väliltä. (Haapasalo 2006, 129.) Nagin ja Tremblay vertailivat esikouluiästä yläkouluu-aikaan ulottuneissa tutkimuksissaan aggressiivisesti käyttäytyviä lapsia. Ensimmäisessä ryhmässä olivat lapset, joiden aggressiiviset käytöshäiriöt olivat pitkäaikaisia ja toisessa lapset, joiden aggressiivisuus oli vähentynyt iän myötä. Tutkimuksessa havaittiin, että äidin nuori ikä yhdistettynä alhaiseen koulutustasoon ennusti lapsen aggressiivisen käyttäytymisen kroonistumista. (Nagin & Tremblay 2001; Haapasalo 2006, 129.)

Toisessa pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että äidin nuori ikä ensimmäisen lapsen syntymähetkellä lisäsi lapsen rikoskäyttäytymisen riskiä. Riski ei kohdistunut ainoastaan esikouluikäisiin, vaan myös myöhemmin syntyneisiin lapsiin. Alle 19-vuotiaana esikoisensa saaneiden äitien lapset olivat alttiimpia tekemään vakavampia rikoksia kuin lapset, joiden äiti oli saanut ensimmäisen lapsensa yli 21-vuotiaana. (Pogarsky, Lizotte & Thornberry 2003; Haapa-

salo 2006, 129.) Lapsen synnyttäminen hyvin nuorena voi osaltaan liittyä huonoo-
saisuuden ylisukupolvisuuteen, sillä lapsuuden käytösongelmat, kuten aggressiivisuus ja
muu epäsosiaalinen käytös, ennustavat varhaista vanhemmaksi tulemistä. Varhaisen van-
hemmuuden on havaittu olevan yhteydessä myös alhaiseen koulutustasoon, köyhyyteen,
yksinhuoltajuuteen, heikkoon ammattiasemaan ja työelämän epävakauteen, jotka voivat
kokonaisuutena lisätä lapsen kasvuoloihin liittyvää epävakautta. (Serbin & Karp 2004;
Haapasalo 2006, 130.)

Vanhempien ero ja toisen vanhemman yksinhuoltajuus voivat olla rikoskäyttäytymiselle
altistava tai siltä suojaava tekijä. Englantilaisessa tutkimuksessa vanhempiansa eron jäl-
keen isänsä luokse, sukulais- tai sijaisperheeseen muuttaneet pojat tekivät myöhemmin
paljon rikoksia. Äitinsä luo jääneet pojat eivät tehneet enempää rikoksia kuin ne pojat, jot-
ka asuivat kahden huoltajan ristiriidattomissa perheissä. (Juby & Farrington 2001; Haapa-
salo 2006, 130.) Yksinhuoltajuus voi tietyissä tilanteissa myös suojata lasta rikoskäyttä-
ytymiselle altistavilta tekijöiltä. Jaffeen, Moffitin, Caspin ja Taylorin tutkimuksessa (2003)
havaittiin, että antisosiaalisesti käyttäytyvän isän läsnäolo perheessä vaikutti lapseen kieltei-
sesti. Lapsilla, jotka asuivat antisosiaalisesti käyttäytyvän isän kanssa, oli enemmän käy-
tösongelmia kuin niillä lapsilla, joiden antisosiaalinen isä ei asunut perheessä. (Jaffee,
Moffitt, Caspi & Taylor 2003; Haapasalo 2006, 130–131.) Lapsen näkökulmasta perheen
huoltajuusrakennetta olennaisempaa onkin se, millainen ilmapiiri perheessä vallitsee, ja
miten perheenjäsenet käsittelevät keskinäisiä ristiriitatilanteita (Haapasalo 2006, 131).

Vanhempien eron itsenäistä merkitystä suhteessa muihin riskitekijöihin, jotka altistavat
lapsen ongelmakäyttäytymiselle, voi olla hankalaa arvioida. Ero voi yhtäältä tuoda perheen
tilanteeseen myönteisen muutoksen, jos vanhempien väliset ristiriidat sen myötä vähenevät
ja perheen sisäinen vuorovaikutus paranee. Ero voi toisaalta vaikuttaa perheeseen kieltei-
sesti, jos vanhempien väliset ristiriidat entisestään lisääntyvät eron jälkeen, lapsen yhteys
toiseen vanhempaan katkeaa ja vanhempien kasvatuskäytännöt heikentyvät. (Haapasalo
2006, 131–132.) Suomalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että eroperheiden lapset tekevät
enemmän rikoksia kuin toisen vanhempansa ennenaikaisen kuoleman takia menettäneet.
Tutkimuksessa miehillä, joiden vanhemmat olivat eronneet, oli kaksinkertainen riski uusia
tekemänsä väkivaltarikos verrattuna miehiin, joiden vanhempi oli kuollut heidän ollessaan
lapsi. (Koskinen ym. 2001; Haapasalo 2006, 131.)

Myös lapsen huoltajien toistuvat vaihdokset ja epävakaat kasvu ympäristö voivat lisätä rikoskäyttäytymisen riskiä. Kasvu ympäristön epävakaas voi olla erityinen riskitekijä lastensuojelun asiakkaina oleville lapsille ja nuorille, jos asiakkuuteen liittyy useita sijoituksia ja sijoituspaikan muutoksia (Haapasalo 2006, 133). Esimerkiksi Widomin (1991) Yhdysvalloissa ja Haapasalon (2000) Suomessa tekemien tutkimusten perusteella nuorena ja aikuisena rikoksia tehneillä ihmisillä on ollut lapsuudessaan useita lastensuojelun tukitoimia ja sijoituksia (Haapasalo, Jaana 2000; Widom 1991). Widomin jo melko vanhassa tutkimuksessa havaittiin, että usein sijoituspaikkaansa vaihtamaan joutuneilla lapsilla oli ollut myöhemmin eniten rikospidätyksiä. Yli 10 vuotta ensimmäisessä sijoituspaikassaan viettäneet lapset olivat puolestaan tehneet vähiten rikoksia. Pysyvästi alle 1-vuotiaana sijoitetuista vain hyvin harvoilla oli rikosrekisteri. (Widom 1991; Haapasalo 2006, 133.) Epävakaat kasvu ympäristö sekä huoltajien ja sijoituspaikkojen toistuvat vaihdokset lapsuudessa vaikeuttavat turvallisten kiintymyssuhteiden muodostamista. Turvattomuutta läheisissä suhteissaan kokeneen lapsen voi olla vaikeaa oppia empatiaa ja muista sosiaalisia taitoja, mikä voi puolestaan myöhemmin vaikeuttaa vahvojen ihmissuhteiden muodostamista. (Haapasalo 2006, 134.)

Perheen taloudelliset ongelmat voivat lisätä lapsen riskiä käyttäytyä fyysisesti väkivaltaisesti (Duncan, Brooks-Gunn & Klebanov 1994; Pagani, Boulerice, Vitaro & Tremblay 1999). Köyhyys voi vaikuttaa perheen tilanteeseen monin tavoin. Se voi esimerkiksi lisätä vanhempien kokemaa stressiä ja heikentää sitä kautta heidän vanhemmuuttaan ja kasvatuskäytäntöjään (Leinonen, Solantaus & Punamäki 2002). Lisäksi köyhyys voi olla yhteydessä matalaan koulutustasoon, työttömyyteen, yksinhuoltajuuteen ja vanhemman nuoreen ikään. Toisaalta lapsen rikolliselle kehitykselle altistavia riskitekijöitä on myös taloudellisesti hyvin toimeentulevissa perheissä (Haapasalo 2006, 132), eikä käytösongelmien ja perheen taloudellisten vaikeuksien väliltä ole löytynyt yhteyttä kaikissa tutkimuksissa (Ackerman, Brown & Izard 2003). Pelkän taloudellisen tilanteen sijaan tutkimuksissa määritelläänkin perheen huono-osaisuus yleensä useampien perheen rakenteeseen ja sosioekonomiseen asemaan liittyvien tekijöiden perusteella (Haapasalo 2006, 133).

Vanhempien päihde-, mielenterveys- ja rikollisuusongelmat ovat pitkittäistutkimuksessa ennustaneet lasten myöhempää rikollisuutta (Farrington, Dadid 2005). Rikoksia tehneiden

vanhempien lapsilla on suurempi riski tehdä itsekkin rikoksia (McCord 1999). Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan väkivaltarikoksista tuomittujen miesten isistä 19 prosentilla ja äideistä 7 prosentilla oli rikostuomio (Haapasalo 2006, 135; Haapasalo, J. & Hämäläinen 1996). Myös vanhempien mielenterveysongelmat ennustavat lapsen kaltoinkohtelua ja ovat väkivaltaisen käytöksen riskitekijä (Dixon, Browne & Hamilton-Giachritsis 2005). Masennuksesta tai muista psyykkisistä ongelmista kärsivät vanhemmat arvioivat lapsensa useammin vaikeaksi, kiukuttelevaksi ja vaativaksi verrattuna vanhempiin, jotka eivät kärsi psyykkisistä oireista. Lapsi aistii vanhemman kielteisen ja välttelevän suhtautumisen itseensä, mikä voi myöhemmin heijastua käytösongelmina sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen hankaloitumisena entisestään. (Haapasalo 2006, 135.)

Tutkimuksessa on löydetty yhteys myös vanhempien päihteidenkäytön ja lapsen kaltoinkohtelun väliltä (Milner 1998). Lapsen kaltoinkohtelu on merkittävä lapsen väkivaltaisen käytöksen riskitekijä. Lapsen tarpeita laiminlyövä kohtelu voi siten toimia välittävänä tekijänä vanhempien päihteidenkäytön ja lapsen väkivaltaisen käyttäytymisen välillä (Haapasalo 2006, 136). Haapasalon ja Hämäläisen (1996) Suomessa tehdyn tutkimuksen perusteella väkivaltarikoksista tuomittujen miesten isistä 58 prosentilla oli ollut alkoholiongelmia ja äideistä 41 prosentilla (Haapasalo & Hämäläinen 1999; Haapasalo 2006, 136).

Fyysisen väkivallan tekemiselle altistavat myös vanhempien toimintaan ja kasvatuskäytäntöihin liittyvät tekijät. Vanhempien kasvatuskäytännöillä on tärkeä merkitys varhaisessa vaiheessa ilmenevien käytösongelmien ja lapsen myöhemmän rikoskäyttäytymisen kehityksessä. Vanhempien omat kokemukset laiminlyödyksi tulemisesta lapsuudessa vaikuttavat heidän edellytyksiinsä toimia turvallisena ja luotettavana vanhempana omalle lapselleen. Rikoksia tehneiden lasten vanhemmat ovat usein kokeneet itsekkin väkivaltaa ja muuta kaltoinkohtelua omissa lapsuudenperheissään. (Pears & Capaldi 2001; Haapasalo & Aaltonen 1999; Kaufman & Zigler 1987; Haapasalo 2006, 134, 136.). Rikollisen ja epäsosiaalisen käyttäytymisen riskitekijät siirtyvät siten perheissä vanhemmilta lapsille (Haapasalo 2006, 135).

Äidin aggressiiviset kasvatuskäytännöt ja kohtuuttoman kova kuri ennustivat lapsen aggressiivisuutta useita sukupolvia seuranneessa pitkittäistutkimuksessa. Heikot kasvatuskäytännöt toimivat välittävänä mekanismina äidin omien kielteisten lapsuudenkokemusten ja

heidän lastensa käytösongelmien välillä. Toisaalta isän antisosiaalisuus ennusti äidin antisosiaalisuutta voimakkaammin lapsen aggressiivista käyttäytymistä. Molempien vanhempien käyttäytymisellä on siten suuri merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle. (Serbin & Karp 2004; Haapasalo 2006, 136–137.) Toisessa tutkimuksessa lapsen aggressiivinen, impulsiivinen ja uhmakas käytös oli selkeimmin yhteydessä kovaa kuria ja rangaistuksia korostaneeseen kasvatukseen, vanhemman vihamielisyyteen ja hyljeksivyyteen suhteessa lapseen sekä vanhemman antaman emotionaalisen tuen ja lapsen valvonnan vähäisyyteen. Kova kuritus sekä lapsen valvonnan laiminlyönti olivat yhteydessä lapsen tekemiin rikoksiin 10–16-vuotiaana. (Loeber, Farrington, Stouthamer-Loeber & Van Kammen 1998; Haapasalo 2006, 137.)

Tremblayn mukaan kaikkien lasten aggressiivinen käyttäytyminen lisääntyy varhaislapsuudessa, kun lapsi oppii ilmaisemaan kielteisiä tunteitaan. Aggressiivisuus alkaa yleensä vähentyä kasvatuksen ansiosta sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt kaksi vuotta. (Tremblay 2000; Haapasalo 2006, 139.) Johdonmukaisella kasvatuksella ja vanhempien suhtautumisella lapsen aggressiivisuuteen on suuri merkitys aggressiivisen käyttäytymisen vähentämisessä. Lapsen aggressiivinen toiminta jatkuu, jos vanhemmat vastaavat hänen uhmaansa väkivallalla ja kovalla kurilla. Tällöin aggressiivisuutta vahvistetaan entisestään antamalla lapselle aggressiivista toimintaa tukevia malleja. (Haapasalo 2006, 139.) Tutkimuksessa vanhempien harjoittama ruumiillinen kuritus oli yhteydessä esimerkiksi lapsen myöhempään rikollisuuteen, päihteidenkäyttöön ja aggressiivisuuteen (Kalb & Loeber 2003). Toisaalta myös lapsen ikätasoon nähden riittämätön valvonta voi olla epäsosiaalisen ja rikollisen kehityksen riskitekijä, sillä tällöin lapsella on mahdollisuus kokeilla normienvastaista toimintaa ja liikkua epäsosiaaliselle käyttäytymiselle altistavassa seurassa (Patterson, Capaldi & Dishion 1992; Haapasalo 2006, 140).

Lapsena koetulla väkivaltaisella kaltoinkohtelulla on yhteys rikoskäyttäytymiseen. Pittsburgh Youth Study tutkimuksessa selvitettiin, oliko lapsuuden kaltoinkohtelulla yhteyttä siihen, että nuori oli saanut myöhemmin merkinnän rikosrekisteriin. Tutkimuksessa vertailtiin lapsena kaltoinkohdelluksi joutuneita ryhmään, jonka jäseniä ei oltu viranomaisten tietojen perusteella pahoinpidelty lapsuudessa. Tutkimuksen tulosten perusteella kaltoinkohtelu lapsena oli yhteydessä nuorten tekemiin väkivaltaisiin tekoihin siten, että kaltoinkohdelluilla oli kaksi kertaa suurempi riski joutua nuorisotuomioistuimeen kuin vertailu-

ryhmän jäsenillä. (Stouthamer-Loeber, Loeber, Homish & Wei 2001; Haapasalo 2006, 140.)

Myös perheväkivallan näkeminen vahingoittaa lasta, ei vain pahoinpitelyn kohteeksi joutuminen. Perheen sisäisen väkivallan näkeminen heikentää lapsen luottamusta muihin ihmisiin, tekee kodista turvattoman, tuottaa lapselle kroonista stressiä sekä vähentää lapsen vanhemmiltaan saamaa emotionaalista tukea (Margolin 1998; Haapasalo 2006, 143). Lapsen pahoinpitely on usein yhteydessä perheen muihin ongelmiin, kuten vanhempien väliseen väkivaltaan ja parisuhteeseen liittyviin vaikeuksiin. Väkivaltaa lapsena itse kokeneet aikuiset ajautuvat helposti yhteen ihmisen kanssa, jolla on samankaltaisia kokemuksia, mikä altistaa molemmat väkivallan jatkumiselle parisuhteessa. (Haapasalo 2006, 143.) Lapset, jotka olivat nähneet äitiään pahoinpideltävän, käyttäytyivät muita lapsia useammin pelokkaasti ja vetäytyvästi tai avoimen aggressiivisesti ja levottomasti (McFarlane, Groff, O'Brien & Watson 2003; Haapasalo 2006, 143.) Väkivallan näkeminen voi vaikuttaa erityisen voimakkaasti alle kouluikäisiin lapsiin, sillä se voi heikentää lapsen tunne-elämän säätelyä (Yates, Dodds, Sroufe & Egeland 2003; Haapasalo 2006, 144). Tällöin lapsi oppii käsittelemään vihan, ahdistuksen ja suuttumuksen tunteita käyttäytymällä itsetuhoisesti tai aggressiivisesti. Lapsen kyky käsitellä tunteita muilla tavoin jää puutteelliseksi. (Haapasalo 2006, 144.)

Edeltävien kappaleiden perusteella voidaan todeta, että lapsen varhaisessa kasvuympäristössä on monia väkivaltaiselle käytökselle altistavia riskitekijöitä. Osalla riskitekijöistä on suora yhteys väkivaltaiseen käyttäytymiseen, osalla epäsuora. Esimerkiksi vanhemman hyvin nuori ikä, päihteidenkäyttö ja köyhyys ovat epäsuoria riskitekijöitä, jotka ovat yhteydessä lapsen myöhempään aggressiivisuuteen muiden tekijöiden välityksellä. Tällaisia tekijöitä voivat olla vanhemmuuteen liittyvä stressi, heikot kasvatuskäytännöt sekä lapsen kaltoinkohtelu. Lisäksi on huomattava, että varhaiseen kasvuympäristöön liittyvät riskitekijät voivat ennustaa monenlaisia nuoruudessa ja aikuisuudessa ilmeneviä ongelmia, eivät pelkkää rikoskäyttäytymistä. Tietynlaiset nuoret ovat riskitekijöiden takia alttiimpia tekemään rikoksia tai käyttäytymään väkivaltaisesti, kun taas toiset voivat sairastua persoonallisuuden häiriöihin tai psyykkisiin sairauksiin. Toisaalta hyvä kasvuympäristö ja myönteiset elämäntapahtumat voivat myös suojata rikolliselle kehitykselle altistavilta riskitekijöiltä. (Haapasalo 2006, 148–151.) Siirryn seuraavissa kappaleissa tutkimaan sitä, millainen

yhteys vertaisryhmällä ja sosiaalisella pääomalla on nuorten väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen.

2.3 Vertaisryhmä ja nuoren sosiaalinen pääoma

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan myönteisiä resursseja ja verkostoja, jotka syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Ihmiset voivat hyödyntää näitä resursseja ja verkostoja tavoitellessaan esimerkiksi koulutukseen tai ammatinharjoittamiseen liittyviä päämääriään. Sosiaalinen pääoma voi myös lisätä ihmisten hyvinvointia, sillä se on yhteydessä esimerkiksi parempaan terveydentilaan ja taloudelliseen turvallisuuteen. (Woolcock 2000; Sampson, Morenoff & Gannon-Rowley 2002; Salmi 2006, 187.) Sosiaalisen pääoman käsitettä on hyödynnetty myös rikollisuuden sosiaalisten syiden tutkimuksessa. Kriminologiassa se on määritelty useimmiten myönteiseksi ihmisiä yhdistäväksi voimavaraksi. Tutkimuksissa on löydetty yhteys myös rikoskäyttäytymisen ja puutteellisen sosiaalisen pääoman väliltä. (Wright, Cullen & Miller 2001; Salmi 2005; Salmi 2006, 187.)

Venla Salmi tarkastelee artikkelissaan (2006) erilaisten sosiaalisen pääoman muotojen yhteyttä nuorten rikoskäyttäytymiseen. Nuorille sosiaalista pääomaa tuottavat yhtäältä perhe ja lähiympäristö, toisaalta vertaisryhmä, johon nuori kuuluu (Salmi 2006, 189). Myönteinen sosiaalinen pääoma ehkäisee rikoskäyttäytymistä sekä yksilön, pienyhteisön että koko yhteiskunnan tasoilla. Se sitoo yksilöitä esimerkiksi läheisten ihmissuhteiden, yhteisön harjoittaman sosiaalisen kontrollin, sääntöjen, arvojen ja normien välityksellä. (Halpern 2005; Salmi 2006, 190.) Kriminologisessa tutkimuksessa nämä tekijät liittyvät sosiaalisen kontrollin teoriaan (Hirschi 1971), jota tarkastellaan lähemmin luvussa 3.3. Vaikka sosiaalinen pääoma vaikuttaakin yksilöön yleensä myönteisesti, sillä voi olla yhteiskunnan näkökulmasta myös kielteisiä seurauksia. Kielteistä sosiaalista pääomaa voivat tuottaa yhteisöt, jotka kannustavat jäseniään rikolliseen tai muuhun normien vastaiseen toimintaan. Sosiaalinen pääoma voi siten joko ehkäistä tai lisätä rikoskäyttäytymistä. (Salmi 2006, 190–191.)

Nuoruus on erityinen elämänvaihe sekä rikoskäyttäytymisen että sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Ihmiset tekevät nuoruudessa selvästi enemmän rikoksia kuin muissa elämänvaiheissa. Suurin osa nuorista lopettaa kuitenkin rikkomusten tekemisen aikuistuttuaan; normien vastainen toiminta on siten tilapäistä ja poikkeuksellista. Myös sosiaaliset

suhteet muuttuvat nuoruudessa siten, että vanhempien merkitys yleensä vähenee ja nuori suuntautuu vahvemmin muihin sosiaalisiin ympäristöihin. Muutokset sosiaalisissa suhteissa johtavat muutoksiin sosiaalisessa pääomassa siten, että kodin ulkopuolinen sosiaalinen tuki tulee yhä tärkeämmäksi nuorelle. Sosiaalisen pääoman puute voi tällöin tarkoittaa sitä, ettei nuorella ole riittävästi luottamuksellisia ja läheisiä ihmissuhteita, eivätkä vanhemmat tarjoa hänelle riittävää tukea ja kontrollia. Kielteistä sosiaalista pääomaa muodostuu puolestaan yhteisöissä, joissa suhtaudutaan välinpitämättömästi tai jopa kannustavasti yhteiskunnallisten normien rikkomiseen. Tällainen yhteisö voi olla esimerkiksi toisten nuorten muodostama vertaisryhmä. (Salmi 2006, 191–192.)

Sosiaalinen pääoma koostuu saadusta ja rakennetusta pääomasta. Saatu pääoma viittaa varhaisesta kasvuympäristöstä saatuun sosiaaliseen tukeen, arvoihin ja normeihin ja rakennettu pääoma kasvavan nuoren henkilökohtaiseen sosiaaliseen verkostoon. Nuoren vertaisryhmällä on suuri merkitys rakennetun sosiaalisen pääoman muodostumisessa. Saatu sosiaalinen pääoma muodostaa pohjan rakennettavalle sosiaaliselle pääomalle. (Pulkinen 2002, 44–46; Salmi 2006, 192–193.)

Sosiaalisen pääoman ja rikoskäyttäytymisen yhteyttä on haastavaa tutkia, sillä eri tutkimuksissa on mitattu sosiaalista pääomaa eri tavoin (Salmi 2006, 193). Suomalaisessa tutkimuksessa sosiaalisen pääoman mittari muodostettiin seuraavista osa-alueista: vanhempien tuki ja kontrolli, opettajien tuki ja kontrolli, sosiaalinen luottamus, vanhempien suhde lastensa ystävien vanhempiin sekä vanhempien lastensa työnsaantia helpottavat suhteet työmarkkinoihin. Tutkimuksen mukaan alhainen sosiaalinen pääoma oli yhteydessä aktiiviseen rikoskäyttäytymiseen edeltävän vuoden aikana. Sosiaalisen pääoman muodoista merkitseviä selittäjiä olivat erityisesti vanhempien heikko tuki ja nuoren alhainen sosiaalinen luottamus. Vanhempien kontrollilla ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä nuoren rikoskäyttäytymiseen monimuuttuja-analyysissä. Yksilötason tekijöistä rikoskäyttäytymisen riskiä lisäsivät eniten alhainen itsekontrolli ja heikko koulumenestys; perheeseen liittyvistä rakenteellisista tekijöistä puolestaan heikko taloudellinen tilanne ja muussa kuin ydinperheessä asuminen. (Salmi 2006, 195–197; Salmi & Kivivuori 2006a.)

Vertaisryhmän sosiaalinen merkitys kasvaa nuoruudessa. Rikoksia tekevässä ryhmässä aikaa viettävä nuori syyllistyy itsekin rikoksiin todennäköisemmin kuin nuori, jonka ystä-

väpiirissä ei harrasteta normienvastaista toimintaa (Henry, Tolan & Gorman-Smith 2001; Salmi 2006, 198). Ilmiössä on yhtäältä kyse valikoitumisesta ja toisaalta sosialisatiosta. Valikoitumisella viitataan siihen, että nuoret hakeutuvat yleensä samankaltaisten nuorten seuraan. On kuitenkin huomattava, että sosiaalisista vaikeuksista tai aggressiivisesta ja impulsiivisesta käyttäytymisestä kärsivien nuorten saattaa olla vaikeaa muodostaa ystävyysuhteita muihin nuoriin, jolloin ainoaksi vaihtoehdoksi jää ryhmäytyminen muiden samankaltaisista haasteista kärsivien kanssa. (Salmi 2006, 198.) Vietettyään aikaa yhdessä ystävykset alkavat muistuttaa yhä enemmän toisiaan – seura tekee niin sanotusti kaltaisekseen (Salmivalli 2004; Salmi 2006, 198). Valikoituminen ja sosialisatio tapahtuvat siten yhtäaikaaisesti (Salmi 2006, 198).

Tutkimuksissa on havaittu, että nuorten rikoskäyttäytyminen on suurelta osin ryhmäkäyttäytymistä (Warr 1998; Salmi 2004; Salmi 2006, 198). Nuoret tekevät rikoksia usein yhdessä muiden nuorten kanssa, ja rikosten tekemiseen liittyy sosiaalisia motiiveja ja merkityksiä. Salmi (2004) tarkasteli väitöskirjassaan kuudesluokkalaisten helsinkiläisnuorten kiellettyjen tekojen tekemistä. Tutkimuksen mukaan nuoret halusivat saavuttaa toisten nuorten arvostusta ja ihailua tekemällä kiellettyjä tekoja; ne olivat keino osoittaa muille rohkeutta ja uskallusta. Salmi tulkitsi rikkomusten olevan myös osa nuorten tapaa viettää vapaa-aikaa. Lievimät rikkomukset ilmenivät satunnaisina näpistelyinä ja vahingontekoina. Äärimmillään rikoskäyttäytyminen oli kuitenkin saanut jo 12–13-vuotiaiden keskuudessa väkivaltaisia rikollisryhmiä ihannoivia piirteitä. (Salmi 2004; Salmi 2006, 199.)

Kriminologisista teorioista erityisesti oppimisteoria ja alakulttuuriteoriat ovat olleet kiinnostuneita siitä, millainen yhteys vertaisryhmällä on rikoskäyttäytymiseen. Oppimisteoriaa käsitellään lähemmin luvussa 3.3. Alakulttuuriteorian mukaan yhteiskunnassa on olemassa pienryhmiä, jotka ovat omaksuneet rikosten tekemiseen suosiollisen kulttuurin (Agnew 2000; Salmi 2006, 200). Pienryhmä voi antaa jäsenilleen yhteiskunnan näkökulmasta negatiivista sosiaalista pääomaa, jos ryhmässä opitaan esimerkiksi rikollisia toimintatapoja, rikosmyönteisiä asenteita ja rikoksille suosiollista kulttuuria. Salmen (2006, 200) mukaan ”rikollisessa kaveripiirissä ajatus rikosten tekemisestä arkipäiväistyy ja alkaa tuntua omalla kohdalla mahdolliselta tai jopa houkuttelevalta”. Toisaalta nuori voi saada ryhmältä myös positiivista sosiaalista pääomaa sosiaalisen tuen ja ystävyysuhteiden muodossa (Mt., 201).

Mikä sitten erottaa nuoruudessa muutamia rikkomuksia tehneet nuoret niistä nuorista, jotka jäävät rikosten polulle pidemmiksi ajoiksi? Sosiaalisen pääoman näkökulmasta kysymystä on tarkastellut Terrie Moffit (1993), joka on jaotellut nuorten rikoskäyttäytymisen nuoruudenaikaiseen ja elämänaikaiseen. Nuoruusiässä tilapäistä rikoskäyttäytymistä voidaan yleisyytensä takia pitää pikemminkin normina kuin poikkeavana käyttäytymisenä. Hyvin pieni joukko nuoria kuuluu sen sijaan elämänaikaisen rikoskäyttäytymisen ryhmään; heidän epäsosiaalinen ja aggressiivinen käyttäytymisensä alkaa usein jo lapsuudessa. Yksilölliset ja ympäristöön liittyvät ongelmat kasautuvat vähitellen, mikä johtaa lopulta pitkäaikaiseen rikolliseen toimintaan aikuisuudessa. (Moffitt 1993; Salmi 2006, 201.)

Nuoruudenaikaisen ja elämänaikaisen rikoskäyttäytymisen ryhmät eroavat toisistaan sosiaalisen pääoman suhteen. Tilapäisesti rikoksia tekevillä nuorilla ei välttämättä ole sen vähempää myönteistä sosiaalista pääomaa kuin niillä nuorilla, jotka eivät tee rikoksia ollenkaan. He saavat kuitenkin vertaisryhmästään negatiivista sosiaalista pääomaa viettäessään aikaa yhteisössä, joka kannustaa normien rikkomiseen. Negatiivinen sosiaalinen pääoma ei kuitenkaan muodostu hallitsevaksi sosiaalisen pääoman muodoksi, jos nuoren läheiset kohdistavat häneen sosiaalista kontrollia ja ylläpitävät normien noudattamista tukevia ihmissuhteita. Tällöin myönteisestä sosiaalisesta pääomasta tulee nuorelle lopulta kielteistä pääomaa merkittävämpi resurssi. (Salmi 2006, 201–202.)

Elämänaikaisen rikoskäyttäytymisen ryhmään kuuluvilla on muita nuoria todennäköisemmin puutteita myönteisessä sosiaalisessa pääomassa. Puutteet voivat johtua esimerkiksi varhaiseen kasvuympäristöön liittyneistä ongelmista. Vaikeat kokemukset varhaislapsuudessa sekä mahdolliset haastaviksi koetut persoonallisuuden piirteet voivat johtaa vaikeuksiin sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä aikuisten että muiden nuorten kanssa. Jos nuoren on vaikeaa ystävystyä toisten nuorten kanssa, saattaa ainoaksi mahdolliseksi vertaisryhmäksi jäädä aggressiivista ja normienvastaista toimintaa suosiva ryhmä. Ryhmä tuottaa jäsenilleen negatiivista sosiaalista pääomaa, mikä vaikeuttaa edelleen muihin yhteisöihin integroitumista. Elämänaikaiseen rikoskäyttäytymiseen ovat siten yhteydessä kielteinen sosiaalinen pääoma ja puutteet myönteisessä sosiaalisessa pääomassa. Rikoksia suosiva yhteisö voi muodostua nuoren ensisijaiseksi yhteisöksi, jos nuorella ei ole tarpeeksi vahvoja sosiaalisia siteitä muihin ryhmän ulkopuolisiin ihmisiin. (Salmi 2006, 201–203.)

Edellä on käsitelty sosiaalisen pääoman yhteyttä nuorten rikoskäyttäytymiseen. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen nuorten väkivaltaisia tekoja hieman erilaisista näkökulmista. Tarkastelen lyhyesti laadullista näkökulmaa nuorten tekemään väkivaltaan. Honkatukia, Nyqvist ja Pösö (2006) erittelevät artikkelissaan nuorten väkivaltaisia tekoja narratiivisen tutkimuksen ja kulttuurisen kriminologian näkökulmista. He kritisoivat traditionaalista nuorisirikollisuuden syitä selittämään pyrkivää tutkimusta siitä, että se tuottaa tietoa ensisijaisesti aikuisyhteiskunnan sosiaalisiin ja poliittisiin tarpeisiin. Siksi tutkimuksessa usein ohitetaan se, ”mitä huolet, ongelmat tai rikokset ovat nuorten omina kokemuksina, merkityksinä tai käytäntöinä” (Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2006, 210).

Honkatukia, Nyqvist ja Pösö tarkastelevat artikkelissaan nuorten väkivallalle antamia merkityksiä narratiivisesta näkökulmasta, ”nuorten juttuina”. He korostavat väkivallan olevan monenlaisia merkityksiä saava, ajassa ja paikassa muuttuva käsite ja ilmiö (Honkatukia ym. 2006, 218). He ovat keränneet aineistonsa ryhmähaastatteluina valtion koulukodeissa. Tutkimuksessa havaittiin, että väkivalta oli nuorille usein arkipäiväinen ja tavallinen asia. Väkivallalle annettiin erilaisia merkityksiä kontekstin mukaan. Sillä oli sekä instrumentaalisia että ekspressiivisiä tehtäviä. (Campbell 1993; Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2003; Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2004; Honkatukia ym. 2006, 218.) Instrumentaalisilla tehtävillä viitataan siihen, että tekijät pitivät väkivaltaa sallittuna ja ajattelivat sillä olevan esimerkiksi sosiaalista järjestystä ja yhteenkuuluvuutta ylläpitäviä funktioita. Varsinkin pojat kertoivat, että väkivallan tekemiseen liittyi lojaalisuus muita ryhmän jäseniä kohtaan, ja tappeluun osallistuminen oli ryhmässä mukana pysymisen edellytys. Väkivalta nähtiin myös keinona ratkaista koulukotiin liittyviä ongelmia, sillä nuoret kokivat, ettei heillä ollut muita mahdollisuuksia vastustaa laitoksen henkilökunnan harjoittamaa vallankäyttöä ja hierarkkisia käytäntöjä. (Honkatukia ym. 2006, 218–219.)

Väkivallalla oli nuorten elämässä myös ekspressiivisiä tehtäviä. Tällöin sitä ei yhdistetty tärkeinä pidettyjen päämäärien tavoitteluun, vaan väkivalta näyttäytyi ennemminkin kontrolloimattomana tunteiden ilmaisuna. Tunteet saattoivat olla yhtäältä myönteisiä, kuten pojan kokema jännitys ja hyvä olo hänen osallistuttuaan tappeluun, tai tytön tuntema mielihyvä ja ahdistuksen lieventyminen hänen viillellyään itseään. Itsensä satuttamisesta tullut mielihyvä oli kuitenkin tilapäistä, ja ahdistuksen tunteet tulivat pian takaisin aiempaa voimakkaampina. Toisaalta instrumentaaliset ja ekspressiiviset merkitykset kietoutuivat myös

toisiinsa, jolloin väkivalta nähtiin joissakin tilanteissa sekä tavoitteellisena että mielihyvää tuottavana toimintana. (Honkatukia ym. 2006, 220.)

Honkatukian, Nyqvistin ja Pösön mukaan nuoret eivät voineet puhua väkivallasta täysin avoimesti ryhmähaastattelutilanteessa. He halusivat osoittaa haastatteluissa solidaarisuutta toisiaan kohtaan, minkä takia tietyistä teemoista vaiettiin. Nuoret eivät esimerkiksi halunneet puhua nuorten toisiinsa kohdistamasta väkivallasta laitoksissa, seksuaalisesta väkivallasta tai tyttöjen keskinäisestä väkivallasta. Tutkijat korostavat nuorten kertomien tarinoiden olevan kontekstisidonnaisia, eikä niiden ole tarkoituskaan olla autenttisia kuvauksia menneistä tapahtumista. Tarinoiden avulla saadaan kuitenkin väkivallasta ilmiönä sellaista tietoa, jota ei voida saavuttaa tilastollisen tutkimuksen keinoin. (Honkatukia ym. 2006, 221–222, 225.)

Erilaiset tavat selittää ja ymmärtää nuorisoriikollisuutta johtavat myös erilaisiin näkemyksiin siitä, miten ilmiöön tulisi puuttua. Nuorisoriikollisuutta ehkäisemään pyrkivät hankkeet perustuvat usein kvantitatiivisiin menetelmin kerätylle tiedolle siitä, millaiset tekijät ennustavat nuorten rikoskäyttäytymistä. Tutkijat ehdottavatkin, että sosiaalityön ja muiden nuorten auttamiseen keskittyneiden tahojen tulisi hyödyntää työssään myös toisenlaisin menetelmin kerättyä tietoa. Esimerkiksi elämänkerrallisten haastatteluiden tekeminen ja niiden analysoiminen narratiivisiin menetelmin nostaisi esille nuoren subjektiiviset kokemukset; se olisi mahdollisuus tuottaa niin sanottua ”toista tietoa” virallisen tiedon rinnalle. (Honkatukia ym. 2006, 226–230.) ”Nuorilla on moraalinen oikeus esittää oma tulkintansa siitä, mitkä ovat heidän ongelmiaan tai miksi he käyttäytyvät tietyllä tavalla, ja mitä heitä koskevia merkityksiä tähän käyttäytymiseen liittyy” (Honkatukia ym. 2006, 230).

Halusin esitellä edeltävissä kappaleissa erilaisen näkökulman nuorisoriikollisuuden tutkimukseen. Tämä auttaa havainnollistamaan kvantitatiiviseen tutkimusasetelmaan liittyviä rajoitteita. Ajattelen kuitenkin, että erilaiset tiedon tuottamisen tavat ovat toisiaan täydentäviä, eivät toisensa poissulkevia. Interventtioiden, jotka yrittävät ennaltaehkäistä nuorisoriikollisuutta, tulisikin perustua sekä ilmiötä kausaalisesti selittävään että sitä ymmärtämään pyrkivään tutkimukselliseen tietoon. Seuraavassa kappaleessa selvitän, miten sukupuoli ja väkivalta liittyvät toisiinsa.

2.4 Sukupuoli ja väkivalta

Sukupuoli on yksi tärkeimmistä rikoskäyttäytymistä selittävistä tekijöistä. Miehet syyllistyvät rikoksiin selvästi useammin kuin naiset, jotka tekevät vain 18 % kaikista rikoksista. (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 116.) Suomessa yleisin rikostyyppi on miehen tekemä väkivaltarikos. Väkivallan tekijät ovat myös tilastojen perusteella yleensä miehiä. (Jokinen 2000, 21.) Miksi miehet sitten syyllistyvät rikoksiin ja erityisesti väkivaltaiseen käyttäytymiseen naisia todennäköisemmin?

Osa sukupuolten välisistä eroista johtuu biososiaalisen kriminologian mukaan biologisista tekijöistä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi tietty väkivaltaiselle käytökselle altistava geenimuoto, joka on miehillä yleisempi kuin naisilla (Eme 2013) sekä testosteronihormonin suurempi määrä. Testosteronihormoni korreloi rikoskäyttäytymisen kanssa, ja miehillä sitä on huomattavasti enemmän kuin naisilla (Book, Starzyk & Quinsey 2001). Miehet myös ilmaisevat kielteisiä tunteitaan fyysisesti aggressiivisesti useammin kuin naiset jo varhaislapsuudessa (Potegal & Archer 2004). (Myös Kivivuori 2018, 190.)

Biologiset tekijät selittävät kuitenkin vain osan sukupuolten välisistä eroista rikoskäyttäytymisessä. Osa eroista johtuu siitä, että naisiin ja miehiin kohdistuu erilaisia kulttuurisia ja sosiaalisia odotuksia. Hyvin konservatiivisesti sukupuolirooleihin suhtautuvissa kulttuureissa erot tyttöjen ja poikien rikollisuudessa saattavatkin olla suurempia kuin maissa, joissa sukupuoliroolit ovat väljempää. (Savolainen ym. 2017; Kivivuori ym. 2018, 190.) Kulttuurisista odotuksista ja asenteista johtuvia eroja voidaan selittää esimerkiksi kriminologisen oppimisteorian avulla (Kivivuori ym. 2018, 190). Oppimisteoriaan palataan lähemmin luvussa 3.2.

Väkivaltaa ilmiönä on selitetty eri tieteenaloilla eri tavoin. Selittävät teoriat voidaan jakaa neljään eri ryhmään: *biologiset*, *psykologiset*, *sosiaaliset* ja *kulttuuriset* teoriat. *Biologisten* teorioiden mukaan esimerkiksi tietyntyyppiset geenit, hormonien tai aivojen välittäjäaineiden määrä sekä aivojen rakenne altistavat tietyt yksilöt väkivallan tekemiselle. *Psykologiset* teoriat pitävät väkivaltaa neuroottisena tai patologisena poikkeuskäyttäytymisenä. Väkivallan *sosiaalisen* mallin mukaan väkivaltainen käyttäytyminen on opittua. (Jokinen 2000, 15.) Mallin kehittäneen Albert Banduran mukaan lapsi oppii väkivallan mallien ja vahvis-

tamisen kautta; kyse on siis väkivaltaan sosiaalistumisesta. Lapset ja nuoret oppivat väkivaltaisen käyttäytymisen vanhemmiltaan, ystäviltään, ympäristöstään, kasvattavista instituutioista ja mediasta. (Bandura 1973; Jokinen 2000, 16.) Teoria on saanut tukea empiirisestä tutkimuksesta, sillä lapsena koettu väkivalta on ollut yhteydessä aikuisena koettuun tai käytettyyn väkivaltaan (Heiskanen & Piispa 1998; Jokinen 2000, 16).

Miesten tekemää väkivaltaa on käsitelty myös sukupuolentutkimuksen piiriin kuuluvassa kriittisessä miestutkimuksessa. Arto Jokinen selvittää teoksessa ”Panssaroitu maskuliinisuus – Mies, väkivalta ja kulttuuri”, miten maskuliinisuus ja väkivalta liittyvät toisiinsa. Jokisen mukaan väkivalta ei ole vain yksittäisten miesten ongelma, sillä väkivalta on pitkälle institutionalisoitu ja organisoitu ilmiö. Valtiot ovat muodostaneet ajan saatossa instituutioita, joille on myönnetty monopoliasema väkivallan käyttämiseen valtion sisällä. Nämä instituutiot, kuten armeija ja poliisivoimat, ovat pitkälti miesten hallitsemia ja niiden jäsenet enimmäkseen miehiä. Laillisten instituutioiden ohella väkivaltaa käyttävät myös erilaiset miesten muodostamat laittomat ryhmittymät. Väkivallan voidaan siten väittää olevan hyvin miehistä toimintaa. (Jokinen 2000, 21).

Väkivaltaa voidaan tarkastella myös *kulttuurisena* ilmiönä. Miesten tekemä väkivalta esittää tietyissä kulttuurituotteissa siedettävänä tai jopa ihailtavana maskuliinisuutta tuottavana toimintana. Johan Galtungin mukaan ”kulttuurisen väkivallan” käsitteellä voidaan kuvata kulttuurin väkivaltaa oikeuttavia elementtejä. Tällaisia elementtejä sisältyy esimerkiksi uskontoon, taiteeseen, tieteeseen ja kielijärjestelmiin. Niiden avulla voidaan perustella, miksi väkivalta on joissakin tilanteissa välttämätöntä. (Galtung 1990; Jokinen 2000, 18.) Väkivaltaa representoivat kulttuurituotteet ovat siten osa väkivallan kulttuuria (Jokinen 2000, 50). Miesten väkivalta on puolestaan termi, jolla voidaan jäsentää ”miesten tekemää, miehiin instituutioihin, mieskulttuuriin ja kulttuuriseen maskuliinisuuteen liittyvää väkivaltaa” (Jokinen 2000, 27). Myös naiset voivat harjoittaa tietyissä tilanteissa miesten väkivallan muotoja, esimerkiksi silloin, kun he näyttävät toimintaelokuvassa väkivaltaisen sankarin roolia. Nainen esittää tällöin tyypillisesti hyvin maskuliiniseksi miellettyä toimintaa, vaikka onkin ulkoisesti naissukupuolen edustaja. (Jokinen 2000, 27–28.)

Jokisen mukaan miesten väkivallan muodot voidaan jakaa viiteen osa-alueeseen. Näitä ovat miesten välinen väkivalta, naisiin kohdistuva väkivalta, lapsiin ja nuoriin kohdistuva

väkivalta, miehiin kohdistuva väkivalta sekä miehen itseensä kohdistama väkivalta. Miesten välinen väkivalta on väkivallan näkyvin ja kulttuurisesti hyväksytyin muoto kaikissa yhteiskunnissa. Myös suomalaisessa kulttuurissa miesten ja poikien välinen väkivalta on ”osa mieheksi kasvamista”. Miehet oppivat väkivaltaan liittyvät taidot ja tekniikat toimiesseen väkivaltaisesti toistensa kanssa. Taitojen opettelu alkaa jo lapsuudessa ja nuoruudessa aggressiivisissa leikeissä ja nujakoinneissa. Miehet sosiaalistetaan siis asteittain väkivallan tekemiseen, näkemiseen ja sen kohteena olemiseen. Miehet voivat myös suojautua muiden miesten väkivallan uhkaa vastaan liittoutumalla toistensa kanssa. (Jokinen 2000, 28–31.)

Tutkimusta on tehty myös siitä, millainen suhde väkivallalla ja sukupuoliella on eri maiden nuorisokulttuureissa. Suurpään ja Hoikkalan (2005) toimittamassa artikkelikokoelmassa käsitellään nuorten julkisilla paikoilla tekemää väkivaltaa. Artikkeleissa kysytään, miten ja millaista maskuliinisuutta julkisissa tiloissa rakennetaan. Millainen rooli väkivallalla ylipäätään on maskuliinisuuden rakentamisessa nuorten arkielämän sosiaalisissa käytännöissä? Artikkelit eivät kuitenkaan tarkastele väkivaltaa ainoastaan maskuliinisena käytäntönä, vaan niissä pohditaan, onko nuorisokulttuureissa olemassa myös yhteisössä hyväksyttyä väkivaltaista feminiinisyttä. Jos on, millaista tämä feminiinisyys on erilaisissa yhteiskunnallisissa ympäristöissä? (Hoikkala & Suurpää 2005, 5.)

Sini Perho on kirjoittanut kokoelmaan artikkelin, jossa käsitellään rasististen nuorten ryhmien toimintaa Joensuussa 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa. Perho selvitti tutkimuksessaan, millaisia positioita tytöille ja pojille rakentui rasistisissa ryhmissä. Haastatellut nuoret kokivat rasistisen identiteetin yhdistävän ryhmän jäseniä toisiinsa; rasismi tuotti heille yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden tunteita. Tutkittu nuorten ryhmä oli löyhästi organisoitunut, eikä sillä ollut varsinaisia johtajia. Siksi Perho puhuu ryhmän toiminnassa mukana olleista nuorista ”osallistujina”, ei varsinaisina alakulttuurin ”jäseninä”. Rasistiseen ryhmään osallistuneet nuoret toimivat eri alakulttuureiden reunamilla, eivätkä siksi identifioituneet voimakkaasti vain yhden rajatun ryhmän jäseniksi. Tyttöihin ja poikiin kohdistui kuitenkin ryhmässä erilaisia odotuksia. Toimintaa ohjasivat stereotyyppiset käsitykset siitä, mikä oli mahdollista ja sallittua kunkin sukupuolen edustajille. (Perho 2005, 49–50.)

Rasistisen ryhmän toiminnassa pojilla oli enemmän alakulttuurista pääomaa, mikä asetti heidät korkeammalle ryhmän keskinäisessä arvojärjestyksessä. Heidän oli myös mahdollis-

ta päästä organisoituneempien ryhmittymien, kuten skinheadien jäseniksi. Rasistisessa ympäristössä pojilla oli korkeampi status kuin tytöillä, sillä heillä oli tyttöjä paremmat mahdollisuudet toteuttaa rasistista ideologiaa käytännössä, esimerkiksi harjoittamalla väkivaltaa toisia nuoria kohtaan. Poikien myös odotettiin osoittavan tietynlaista kovuutta ja suvaitsemattomuutta enemmän kuin tyttöjen. Vaikka jotkut tytöt olivat osallistuneet tappeluihin ja käyttäytyneet väkivaltaisesti, poikien ajateltiin olevan enimmäkseen vastuussa ryhmän ”likaisista töistä”. Poikiin kohdistui siis enemmän odotuksia ja ryhmäpainetta kuin tyttöihin, joilla oli paremmat mahdollisuudet määritellä se, millä tavoin he halusivat osallistua ryhmän toimintaan. (Perho 2005, 70–71.) Perhon tulkinta on samansuuntainen kuin Honkatukian, Nyqvistin ja Pösön tutkimuksissaan tekemät löydökset. Heidän haastattelemansa pojat kertoivat, että tappeluun osallistuminen oli ollut ryhmässä mukana pysymisen edellytys (Honkatukia ym. 2006, 218).

Olen käsitellyt edeltävissä alaluvuissa varhaisen kasvuympäristön, sosiaalisen pääoman ja sukupuolen yhteyttä rikoskäyttäytymiseen. Seuraavaksi siirryn sosiologisen kriminologian teorioihin, jotka pyrkivät selittämään rikoskäyttäytymisen syitä toisenlaisista näkökulmista. Teoriat eivät ole vaihtoehtoisia edellä esitellyille lähestymistavoille; ne tuovat pikemminkin oman täydentävän näkökulmansa nuorten tekemän väkivallan selittämiseen (Kivivuori 2006, 161).

3 RIKOSKÄYTTÄYTYMISEN TUTKIMUS

Kriminologia on yhteiskuntatieteellinen tieteenala, joka tutkii rikoskäyttäytymisen syitä ja seurauksia yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien tasolla. Tutkimuksen keskeisin kysymys on, miksi jotkut tekevät rikoksia usein, mutta toiset eivät koskaan. Kriminologia pyrkii siis selvittämään, miten yksilölliset ominaisuudet ja sosiaaliset prosessit yhdessä synnyttävät rikoskäyttäytymiseen johtavia mekanismeja. (Kivivuori ym. 2018, 21.) Omaan tutkimukseeni liittyviä keskeisiä käsitteitä ovat *rikoskäyttäytyminen, sosiaaliset suhteet, itsekontrolli, sosiaalinen kontrolli ja sosiaalinen oppiminen*.

Rikoskäyttäytyminen voidaan määritellä sosiaalisten normien rikkomiseksi. Käsitteet siitä, millaisia tekoja pidetään rikollisina, vaihtelevat ajan, paikan ja kulttuurin mukaan. Toisaalta on olemassa myös kaikissa kulttuureissa yleisesti paheksuttuja asioita, kuten väkivalta, varastaminen ja toisen omaisuuden tuhoaminen. Ne on määritelty rangaistaviksi teoiksi lähes kaikissa järjestäytyneissä yhteiskunnissa. Tämän rikoskäyttäytymisen ”ytimen” ympärillä käydään jatkuvia neuvotteluja siitä, pitäisikö tiettyjen tekojen olla rikosoikeudellisesti rangaistavia, ja pitäisikö toisaalta toiset viedä pois rangaistavien joukosta. 1970-luvulta lähtien esimerkiksi väkivaltaiseksi määritellyn toiminnan piiri onkin laajentunut samalla, kun on pohdittu joidenkin päihdyttävien aineiden käytön kriminalisoinnista luopumista. (Kivivuori ym. 2018, 16–18, 20.)

Kriminologia tutkii rikoskäyttäytymisen lisäksi sitä, miten rikollisuuteen suhtaudutaan. Aiemmassa tutkimuksessa on saatu viitteitä siitä, ettei rikolliseen käyttäytymiseen reagoida pelkästään kielteisesti, vaan joskus jopa myönteisesti ja kannustavasti. Näin voi olla esimerkiksi tietynlaisissa nuorten muodostamissa sosiaalisissa ryhmissä. (Kivivuori ym. 2018, 21.) Toiset nuoret saattavat pitää kiellettyjen tekojen tekijää rohkeana, ihailtavana ja seksuaalisesti vetovoimaisena, mikä voi tehdä hänestä suosituksen seurustelukumppanin (Rebellon & Manasse 2004). Toisaalta myös elokuvissa ja tv-sarjoissa rikosten tekijöihin liitetään usein myönteisiä merkityksiä, varsinkin jos heidän tekojensa motiiveihin liittyvät kosto tai pyrkimys hyvän tekemiseen. (Kivivuori ym. 2018, 21.) Tarkastelen seuraavaksi nuoria rikosentekijöinä sekä sitä, miten kriminologisessa tutkimuksessa on aiemmin selitetty rikoskäyttäytymiseen vaikuttavia yksilöllisiä ja sosiaalisia tekijöitä.

3.1 Rikollisuuden kasaantuminen

Yksi kriminologisen tutkimuksen tärkeimmistä havainnoista on, että rikoskäyttäytyminen noudattelee säännönmukaisia yhteiskunnallisia rakenteita. Rikokset kasautuvat muutamalle prosentille väestöstä, tietyille yksilöille, perheille ja alueille. Tätä havaintoa kutsutaan yleiseksi rikollisuuden kasaantumisen lainalaisuudeksi. Tiedetyt yksilöt ja perheet tekevät siis suurimman osan rikoksista tietyillä rikosaktiivisilla alueilla. (Kivivuori ym. 2018, 114–117). Kriminologisissa tutkimuksissa on lisäksi havaittu, että 18–vuotiaat nuoret tekevät ikäryhmänsä kokoon suhteutettuna kaikkein eniten rikoksia. Iällä ja rikoskäyttäytymisellä on siten voimakas yhteys. (Kivivuori ym. 2018, 114–115.)

Rikosten kasautuminen tietyille rikosaktiivisille yksilöille pätee myös nuoriin. Vuonna 2012 tehty Nuorisoriikollisuuskysely osoitti, että vähintään yhden rikkomuksen tekeminen, esimerkiksi kannabiksen polttaminen, lisäsi selvästi riskiä muidenkin rikosten tekemiseen, kuten pahoinpitelyyn, varastamiseen tai vahingontekojen tekemiseen. Kolmen rikkomuksen tehneillä riski neljänteen oli kasvanut jo erittäin merkittävästi. (Kivivuori ym., 2018, 118–124.). Vuoden 2008 kyselyssä taas havaittiin, että rikosaktiivisin 6 prosenttia nuorista tekee puolet kaikista nuorten tekemistä rikkomuksista (Salmi 2009, 19–20).

Rikollisuuden keskittymistä perheisiin on tutkittu erityisesti Yhdysvalloissa ja Englannissa. Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että tutkimuksessa mitatuista pidätyksistä puolet kohdistui viiteen prosenttiin perheistä (Beaver 2013). Englantilaisessa tutkimuksessa taas kuusi prosenttia perheistä oli saanut puolet kaikista aineiston rikostuomioista (Farrington, David, Barnes & Lambert 1996; Kivivuori ym. 2018, 123). Suomessa rikollisuuden kasautumista tiettyihin perheisiin ei ole juurikaan tutkittu (Kivivuori ym. 2018, 123), mutta näyttöä rikoskäyttäytymisen ylisukupolvisuudesta löytyy täältäkin (Lehti 2007).

Rikosten kasaantumisen ilmiö koskee myös väkivallan ja rikosten uhriksi joutumista. Noin 67 % väkivallanteoista kohdistuu 1 % väestöstä (Sirén, Aaltonen & Kääriäinen 2010, 7–9). Väkivallan tekijät ja uhrin eivät kuitenkaan aina ole toisistaan erillisiä ryhmiä, sillä rikoksia eniten tekevillä ihmisillä on muita suurempi riski joutua itsekin rikoksen kohteeksi (Jennings, Piquero & Reingle 2012; Kivivuori ym. 2018, 126). Sama havainto pätee myös nuo-

riin, sillä pahoinpitelyiden uhreissa on ikäryhmän kokoon suhteutettuna eniten 18–20-vuotiaita nuoria. (Kivivuori ym. 2018, 115.)

Ihmisen koko elämänsä aikana tarkasteltaessa havaitaan, että rikoskäyttäytyminen on yleisintä teini-iässä. Ikävuosien 15–18 aikana tehdään merkittävästi enemmän rikoksia kuin muissa ikävaiheissa. Toisaalta iän ja rikoskäyttäytymisen välinen yhteys riippuu myös siitä, millaista rikoslajia tarkastellaan. Alaikäiset tekivät vuonna 2015 eniten alkoholirikoksia (57 % kaikista alaikäisten tekemistä rikoksista), tuhotöitä ja vahingontekoja (24 %), mutta vähiten henkirikoksia (2 %), rattijuopumuksia (2 %) ja petoksia (3 %). (Näsi & Tanskanen 2017, 202–203.) Pojat tekivät tyttöjä enemmän väkivaltarikoksia, sillä 10 % 9-luokkalaisista pojista, mutta vain 4 % tytöistä, oli osallistunut tappeluun vuonna 2015. Sukupuolten väliset erot olivat pienimpiä huumausainerikosten osalta, sillä 7 % pojista ja 5 % tytöistä oli käyttänyt marihuanaa tai hasista kuluneen vuoden aikana. (Näsi 2016, 7–9.)

Myös nuorten julkisilla paikoilla tekemän väkivallan ja alkoholin käytön väliltä on löydetty yhteys aiemmissa nuorisoriikollisuuskyselyissä. Alkoholin vaikutuksen alaisena tappeluun osallistuneiden tai pahoinpidelleiden nuorten suhteellinen osuus on kuitenkin pienentynyt selkeästi vuodesta 2004 lähtien. Vuonna 2004 tappeluun osallistuneista nuorista 65 % oli ollut tuolloin humalassa, neljä vuotta myöhemmin 55 %. Vuosina 2012 ja 2016 vastaavat luvut olivat 40 % ja 23 %. Pahoinpitelyn tehneistä humalassa oli ollut 57 % vuonna 2004, 41 % vuonna 2008, 34 % vuonna 2012 ja 21 % vuonna 2016. Tekojen alkoholisidonnaisuus on siten vähentynyt huomattavasti 2000-luvulla. (Näsi 2016, 16.)

3.2 Rikoskäyttäytymisen syyt

Kriminologia pyrkii selittämään rikoskäyttäytymistä sekä yksilötason ominaisuuksien että sosiaalisten tekijöiden avulla. Kumpaakaan ulottuvuutta ei voida sulkea analyysin ulkopuolelle, sillä yksilön ominaisuudet vaikuttavat esimerkiksi siihen, millaisessa sosiaalisessa ympäristössä hän päättää viettää aikansa. Sosiaaliseen ympäristöön liittyy myös sosiaalisten syysuhteiden käsite. *Sosiaalisilla syysuhteilla* tarkoitetaan sosiaalisen ympäristön osuutta rikoskäyttäytymistä selittävästä tekijöistä. Sosiaalisen ympäristön merkitystä tarkasteltaessa on huomioitava, millä tavoin yksilön ominaisuudet, esimerkiksi impulsiivinen tai aggressiivinen käyttäytyminen, vaikuttavat tietynlaiseen ympäristöön hakeutumiseen tai

joutumiseen. Yksilön tekemät valinnat ja sosiaalinen todellisuus ovat siis tiiviissä vuoro-vaikutuksessa keskenään. (Kivivuori ym. 2018, 21–22).

Kriminologian teoreettisen ja empiirisen tutkimuksen keskeinen kysymys on, millä tavoin ja missä suhteessa yksilöön ja rakenteisiin liittyvät tekijät selittävät rikoskäyttäytymistä. Erilaiset teorit poikkeavat toisistaan siinä, millaisen painoarvon ne asettavat yhtäältä yksilöiden ominaisuuksille ja valinnoille ja toisaalta sosiaalisille tekijöille. Empiirisesti runsaasti tutkittuja teorioita ovat esimerkiksi *yleinen paineteoria*, *kontrolliteoria*, *oppimisteoria* sekä *leimaamisteoria*. (Kivivuori ym. 2018, 144–145.) Teorioiden voidaan ajatella kuvaavan eri vaiheita niin sanotulla yksilön rikosuralla. Ne voi hahmottaa yleisen tason esityksenä siitä, kuinka ihmiset ajautuvat rikosten pariin. Ensin yksilön kokemat sosiaaliset paineet ja elämässä tapahtuneet vastoinkäymiset muodostavat rikosten tekemiseen tarvittavan motivaation. Sen jälkeen yksilö irtautuu rikosten tekemistä rajoittavasta sosiaalisesta kontrollista ja päätyy rikolliseen vertaisryhmään, jossa tapahtuva oppiminen lisää edelleen motivaatiota tehdä rikoksia. Lopuksi rikollisuuteen kielteisesti suhtautuvien ihmisten reaktiot ja ihmisen leimautuminen rikolliseksi heikentävät hänen mahdollisuuksiaan palata takaisin laillisten toimintojen pariin. Nämä syyt kietoutuvat kuitenkin läheisesti toisiinsa, eikä niitä pidä nähdä ajallisesti erillisinä vaiheina. (Kivivuori 2006, 161.) Käsittelen tässä yhteydessä läheisemmin yleistä paineteoriaa, kontrolliteorioita ja oppimisteoriaa. Leimaamisteorian olen rajannut käsittelyn ulkopuolelle, jotta teoreettinen viitekehys pysyisi tiiviimpänä.

Yleinen paineteoria on laajennettu versio Robert Mertonin (1938) klassisesta paineteoriasta. Mertonin mukaan rikollisuutta syntyy, kun ihmiset alkavat tavoitella yhteiskunnallisena ihanteena yleisesti pidettyä taloudellista vaurautta. Kaikilla ihmisillä ei kuitenkaan ole rakenteellisista syistä riittäviä resursseja tämän tavoitteen saavuttamiseen. Tavoitteiden ja keinojen välinen ristiriita aiheuttaa osassa ihmisistä turhautumista, sosiaalista painetta. Ihmiset omaksuvat erilaisia keinoja ratkaistakseen ristiriidan. Yksi mahdollisuus on hyväksyä tavoite, mutta hylätä lailliset keinot sen saavuttamiseksi. (Merton 1938; Kivivuori 2006, 162.) Klassinen paineteoria ei kuitenkaan tarjoa tyydyttävää selitysmallia muille kuin omaisuusrikoksille. Siksi sitä on kehitelty edelleen siten, että se huomioi esimerkiksi yksilön puutteelliset kognitiiviset kyvyt turhautumista aiheuttavana tekijänä. (Hirschi & Hindelang 2002, 130–131; Kivivuori 2006, 163.)

Robert Agnewn (1987) kehittämän yleisen paineteorian mukaan sekä rakenteelliset että yksilön elämäntilanteeseen liittyvät tekijät selittävät rikoskäyttäytymistä. Yksilö tekee rikoksia sopeutuakseen stressaaviin ja turhauttaviin elämäntilanteisiin. (Agnew 1987; Kivivuori 2006, 163.) Turhautumista voivat ensinnäkin aiheuttaa saavuttamattomilta tuntuvat tavoitteet. Yksilöllä ei ehkä ole riittäviä taloudellisia, kognitiivisia tai muita resursseja, jotta hän voisi saavuttaa yleisesti hyvinä pidettyjä asioita, kuten koulumenestystä tai normaalia työuraa. Toiseksi turhautumista aiheuttavat menetykset, esimerkiksi ystävyys- tai parisuhteen katkeaminen, vanhempien avioero tai koulun vaihtaminen. Tilanteen laukaisema stressi voi lisätä motivaatiota tehdä rikoksia. Kolmanneksi kielteiset tapahtumat, kuten vanhempien tai ikätovereiden nuoreen kohdistama väkivalta, voivat johtaa väkivaltaiseen käytökseen tai muuhun rikoskäyttäytymiseen. Erityisesti lasten ja nuorten on vaikeaa välttää vanhempien tai muiden nuorten itseensä kohdistamaa väkivaltaa ja kaltoinkohtelua. Tällöin nuori saattaa yrittää ratkaista tilanteen käyttäytymällä itsekin väkivaltaisesti tai käyttämällä päihteitä. (Akers 2000, 158; Kivivuori 2006, 163–165.)

Kontrolliteoriat jakautuvat *itsekontrollin* ja *sosiaalisen kontrollin* teorioihin. Michael Gottfredson ja Travis Hirschi esittelivät *itsekontrolliteorian* ensimmäisen kerran teoksessaan *A General Theory of Crime* (1990). Itsekontrolliteorian mukaan rikoskäyttäytyminen johtuu pääasiassa yksilöiden melko pysyvistä ominaisuuksista, joista merkittävin on alhainen itsekontrolli. Teoria kyseenalaisti tutkimuksissa aiemmin havaitun yhteyden esimerkiksi köyhyyden, sosioekonomisen aseman ja rikollisuuden välillä. Sen mukaan näiden tekijöiden välillä ei vallitse kausaalista yhteyttä, vaan niiden taustalla vaikuttava alhainen itsekontrolli johtaa sekä rikosten tekemiseen että koulutuksen ja työn ulkopuolelle joutumiseen. (Gottfredson & Hirschi 1990, 89–92; Kivivuori ym. 2018, 145–148.)

Heikko itsekontrolli aiheuttaa lyhytnäköistä ja impulsiivista käyttäytymistä sekä kyvyttömyyttä lykätä tarpeiden tyydytystä elämän kaikilla osa-alueilla. Se johtaa myös henkilön rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuuteen ja pitkäaikaisuuteen. Ihminen rikkoo siis normeja eri tavoin elämänsä aikana; lapsena hän saattaa käyttäytyä aggressiivisesti, nuorena kiusata ja varastella ja aikuisena käyttää päihteitä ja pahoinpidellä puolisoaan. (Gottfredson & Hirschi 1990, 89–92; Kivivuori ym. 2018, 145–148, 155.) Sekä perimä että kasvatus vaikuttavat itsekontrollin kehittymiseen ja voimakkuuteen (Gottfredson & Hirschi 1990, 97–98). Itsekontrollin ja rikoskäyttäytymisen välinen yhteys on osoittautunut vahvaksi kriminolo-

gissa tutkimuksissa (Pratt & Cullen 2000; Vazsonyi, Mikuška & Kelley 2017). Itsekontrollin ja rikoskäyttäytymisen väliltä on löytynyt yhteys myös aiemmissa Nuorisoriikollisuus-kyselyissä. Itsekontrollinsa heikoimmaksi arvioinut kolmannes oli tehnyt rikoksia viimeisen vuoden aikana selvästi useammin kuin muut. (Kivivuori ym. 2018, 151.)

Myös *sosiaalisen kontrollin teorian* taustalla on Travis Hirschin tekemä tutkimus ja erityisesti teos *Causes of Delinquency* (Hirschi 1971). Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan ihmiset rikkoisivat normeja, jos ulkoinen kontrolli ei estäisi heitä tekemästä sitä. Siksi rikollisuuden vaihtelua voidaan selittää kontrollin läsnä- tai poissaololla. Ulkoinen kontrolli voidaan jakaa viralliseen ja epäviralliseen kontrolliin. Viralliseen kontrolliin kuuluvat kaikki valtion ja julkisten toimijoiden, kuten poliisin, viranomaisten ja opettajien, harjoittamat kontrollitoimet. Epävirallista kontrollia harjoittavat puolestaan yksilön läheiset, nuorten tapauksessa esimerkiksi vanhemmat valvoessaan nuoren koulunkäyntiä ja vapaaajan toimintoja. Sosiaaliset siteet ovat siis yksi sosiaalista kontrollia välittävä mekanismi. Jos yksilön siteet yhteiskuntaan heikkenevät, myös sosiaalinen kontrolli heikkenee. (Hirschi 1971; Kivivuori ym. 2018, 164–166.)

Sosiaalisissa siteissä on neljä ulottuvuutta, jotka vaikuttavat ihmisen rikoskäyttäytymiseen. Ulottuvuuksia ovat: *tunnepohjaiset siteet*, *institutionaaliset rakenteet*, *lailliset toiminnot* sekä *arvot ja normit*. *Tunnepohjaisilla siteillä* tarkoitetaan sitä, että ihmisellä on merkityksellisiä ihmissuhteita, joita hän ei halua vaarantaa tekemällä rikoksia. Motivoitunut sitoutuminen *institutionaalsiin rakenteisiin* kattaa sitoutumisen perheeseen, koulutukseen ja työhön. Vanhemmat voivat esimerkiksi kertoa nuorelle olevansa kiinnostuneita siitä, missä hän viettää vapaa-aikaansa, mikä osoittaa nuorelle vanhempien välittävän hänestä. Nuori voi puolestaan vahvistaa sidettä kertomalla vanhemmilleen totuudenmukaisesti olinpaikansa. Ajan käyttäminen *laillisiin toimintoihin* tarkoittaa puolestaan sitä, että mitä enemmän ihminen käyttää aikaa esimerkiksi työntekoon ja harrastuksiin, sitä vähemmän hänellä on aikaa tehdä laittomia asioita. Lain noudattamiseen liittyviin uskomuksiin sisältyvät tietyn yhteiskunnan *arvot ja normit*, käsitykset siitä, mitä pidetään sallittuna. Normien on tarkoitus kontrolloida ihmisiä silloin, kun suoraa valvontaa ei ole. (Hirschi 1971, 16–20; Kivivuori ym. 2018, 165–166.) Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan sosiaalisen kontrollin taso selittää nuorten rikoskäyttäytymistä senkin jälkeen, kun itsekontrolli ja kognitiiviset kyvyt on vakioitu (Salmi & Kivivuori 2006b; Kivivuori 2006, 168).

Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan rikoskäyttäytyminen on opittua. Oppimisteoria perustuu kriminologi Edwin Sutherlandin kehittämään differentiaalisen assosiaation teoriaan, joka korosti ryhmissä tapahtuvan oppimisen merkitystä rikollisuuden selittämisessä. Ihmiset oppivat tekemään rikollisia tekoja ollessaan vuorovaikutuksessa toisten rikoksia tekevien ihmisten kanssa. Kaveripiiri on tärkeä oppimiseen vaikuttava ryhmä. Oppimiseen kuuluvat sekä rikosten tekemisen varsinaiset taidot että myönteiset asenteet ja puhettavat, joilla rikollisuuteen suhtaudutaan. Yksilö alkaa tekemään rikoksia, jos hän oppii lähipiiristään enemmän rikosten tekemiseen kannustavia kuin siihen kielteisesti suhtautuvia määritelmiä. (Sutherland & Cressey 1978, 80–83; Kivivuori 2006, 169–170.)

Määritelmiin sisältyvät erilaiset rationalisoinnit sekä arvottavat ja moraaliset uskomukset, joiden perusteella rikolliset teot voidaan oikeuttaa itselle ja muille (Akers 2000, 76–78; Kivivuori 2006, 170). Näitä määritelmiä voidaan oppia läheisiltä, ystäviltä, tiedotusvälineistä ja sosiaalisesta mediasta (Sutherland & Cressey 1978, 85; Kivivuori 2006, 169). Oppimisteoria selittää siten myös sitä, miksi medialla ja populaarikulttuurilla saattaa olla yhteys nuorten tekemiin rikosiin. Sen mukaan matkiminen on tärkeä oppimisen mekanismi. Nuoret saavat mediasta malleja rikosten tekemiseen ja niiden perustelemiseen. Esimerkiksi joidenkin koulusurmien tekijöiden osittaisena motiivina on tulkittu olleen mediahuomion saaminen. (Kivivuori 2006, 171.) Myös nuorten rikoskäyttäytymisen ja rikosiin liittyvän mediasisällön seuraamisen väliltä on löydetty yhteys. Nuori tekee sitä enemmän rikoksia, mitä enemmän hän seuraa rikosuutisia. Yhteyttä selittää osittain se, että kiinnostus rikoksia kohtaan suuntaa mediahuomiota, mutta oppimisteorian mukaan rikosuutisointi voi myös kannustaa joitakin nuoria rikollisuuteen. (Kivivuori 2004; Kivivuori 2006, 171–172.)

Yleistä kriminologista oppimisteoriaa on täsmennetty vaikutteilla behavioristisesta psykologiasta (Akers 2000; Kivivuori 2006, 170). Tällä viitataan siihen, että ihminen oppii palkintojen ja rangaistusten kautta. Mielihyvää tuottavaa toimintaa jatketaan ja rangaistuksiin johtavaa vältetään. Läheisten ihmisten sanat, reaktiot ja käyttäytyminen voivat olla palkitsevia tai rankaisevia ja vaikuttaa siten siihen, jatkaako yksilö toimintaansa vai ei. (Kivivuori ym. 2018, 174.) Rikoksentehtävään kohdistuva ihailu ja kannustus voivatkin toimia palk-

kiona erityisesti nuorten keskuudessa. Tämä voi tehdä rikoskäyttäytymisestä hyvin miellyttävän subjektiivisen kokemuksen. (Kivivuori 2006, 171; Kivivuori 2013, 175–177.).

Oppimisteorian mukaan ”rikollisuudelle suotuisten määritelmien” eli neutralisaatioiden omaksuminen on tärkeä osa rikoskäyttäytymisen oppimista. Neutralisaatioiden avulla rikoksia tekevät perustelevat itselleen, miksi rikoksen tekeminen on tietyssä tilanteessa hyväksyttävää tai ymmärrettävää. Neutralisaatioita on viittä eri lajia: henkilökohtaisen vastuun kieltäminen, aiheutuneen vahingon kieltäminen, uhrin kieltäminen, tuomitsijoiden tuomitseminen sekä korkeampiin periaatteisiin vetoaminen. Nuorten tapauksessa sekä nuoret itse että heidän kanssaan toimivat aikuiset voivat perustella rikoskäyttäytymistä myös siten, että se on murrosikään kuuluva ”normaali” ilmiö, tai se voi toisaalta olla nuoren keino ”viestittää pahaa oloaan”. Tässäkin retoriikassa on kuitenkin kyse yksilön vastuun kieltämisestä ja kiellettyjen tekojen neutralisoinnista. Nuoret voivat siten oppia neutralisaatiotekniikoita sekä toisiltaan että heitä auttamaan pyrkiviltä aikuisilta. (Kivivuori 2006, 172–174.)

3.3 Yhteenveto

Nuorisirikollisuutta ilmiönä on selitetty useista erilaisista teoreettisista viitekehysistä käsin. Yhteiskuntatieteissä on perinteisesti oltu kiinnostuneempia ympäristöön kuin yksilöön liittyvistä tekijöistä. Mielenkiinnon kohteena ovat olleet esimerkiksi haitallisen perheympäristön, rikosaktiivisen ystäväpiirin sekä epäsuotuisan asuinalueen yhteydet ilmiöön. Ihmisten käyttäytyminen muotoutuu kuitenkin ympäristötekijöiden ja yksilöllisten tekijöiden vuorovaikutuksessa. Tietynlaisen käyttäytymisen kokonaisvaltainen ymmärtäminen edellyttää siten sekä yksilöön että ympäristöön liittyvien tekijöiden huomioimista. (Jokela 2006, 97–98.)

Selvitän tässä tutkielmassa, millaiset yksilöön, perheeseen ja vapaa-ajanviettoon liittyvät tekijät selittävät nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä. Olen edeltävissä luvuissa esitellyt 1) kasvu-ympäristöön ja perheeseen, 2) vertaisryhmään ja sosiaaliseen pääomaan sekä 3) sukupuoleen liittyviä rikoskäyttäytymiselle altistavia tekijöitä. Kasvu-ympäristöön liittyviä epäsuoria riskitekijöitä olivat esimerkiksi vanhemman mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä perheen köyhyys. Ne olivat yhteydessä lapsen myöhempään aggressiivisuuteen mui-

den tekijöiden välityksellä. Tällaisia tekijöitä olivat vanhemmuuteen liittyvä stressi, heikot kasvatuskäytännöt sekä lapsen kaltoinkohtelu. Vertaisryhmän merkitys kasvaa nuoruudessa, ja nuoret tekevätkin rikoksia usein yhdessä muiden nuorten kanssa. Rikosten tekemiseen liittyy sosiaalisia motiiveja ja merkityksiä. Vertaisryhmässä nuoret oppivat rikollisia toimintatapoja ja rikosmyönteisiä asenteita. Sukupuolta ja väkivaltaa käsittelevän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että pojilla on tyttöjä suurempi riski väkivallan tekemiseen. Tämä johtunee kulttuurisista, sosiaalisista ja jossain määrin myös biologisista tekijöistä. Väkivallan tekemistä selittävät kulttuuriset ja sosiaaliset teoriat pitävät väkivaltaa ilmiönä, johon opitaan ja sosiaalistutaan perheessä, ystäväpiirissä ja yhteiskunnallisissa instituutioissa.

Kriminologisista teorioista tarkastelin edellä yleistä paineteoriaa, kontrolliteorioita ja oppimisteoriaa. Yleinen paineteoria käsittelee samankaltaisia teemoja kuin eriarvoisuuteen ja sosiaaliseen huono-osaisuuteen liittyvät yleisemmät yhteiskuntatieteelliset teoriat, joita esittelin luvussa 2.1. Kontrolliteorioiden mukaan ihmisiin kohdistuu sekä sisäistä että ulkoista kontrollia. Itsekontrolliteorian mukaan heikko itsekontrolli aiheuttaa lyhytnäköistä ja impulsiivista käyttäytymistä elämän kaikilla osa-alueilla, johtaen sekä rikosten tekemiseen että koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle joutumiseen. Sosiaalisen kontrollin teoria taas väittää, että ihmiset rikkoisivat normeja, jos sosiaalinen kontrolli ei estäisi heitä tekemästä sitä. Siksi rikollisuuden vaihtelua voidaan selittää kontrollin läsnä- tai poissaololla. Virallista kontrollia harjoittavat julkisen vallan instituutiot, epävirallista yksilön läheiset. Jos yksilön siteet yhteiskuntaan heikkenevät, myös sosiaalinen kontrolli heikkenee. Oppimisteoria korostaa puolestaan oppimisen ja vertaisryhmän merkitystä rikoskäyttäytymiselle altistavina tekijöinä. Se tarkastelee rikoskäyttäytymistä samankaltaisesta näkökulmasta kuin väkivallan kulttuuriset ja sosiaaliset selitysmallit, joita käsittelin luvussa 2.4.

Nuorten väkivaltainen rikoskäyttäytyminen on monimutkainen ilmiö, jonka selittämisessä on huomioitava laajasti erilaisia tekijöitä. Tässä tutkimuksessa selitetään nuorten väkivaltaista käyttäytymistä eriarvoisuuden ja sosiaalisen huono-osaisuuden viitekehyksestä käsin. Analyysia täydennetään itsekontrollia, sosiaalista kontrollia ja oppimista kuvaavien sosiaalipsykologisten teorioiden avulla.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Selvitän pro gradu -tutkimuksessani, *millainen yhteys yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvillä tekijöillä on nuorten väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen*. Väkivaltaisella rikoskäyttäytymisellä tarkoitan tappeluun osallistumista julkisella paikalla ja pahoinpitelyä. Olen rajannut tutkimukseni ulkopuolelle koulussa tapahtuvan kiusaamisen sekä sähköisen kiusaamisen.

Tutkimuksen aineiston ovat keränneet Helsingin yliopiston tutkijat Janne Kivivuori ja Matti Näsi ja se on ladattu Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta (Kivivuori & Näsi 2016). Aineiston perusjoukon muodostavat suomenkielisten peruskoulujen yhdeksännen luokan oppilaat. Kysely on toteutettu helmikuusta toukokuuhun ulottuvalla ajanjaksolla vuonna 2016. Kyselyyn on vastattu koulun oppitunnilla täyttämällä itsenäisesti verkossa oleva kyselylomake. Otantamenetelmänä on käytetty yksiasteista ryväsotantaa, otoksen muodostamisessa arvontayksikkönä on ollut koulu. Eri kuntatyyppien riittävä edustus on varmistettu otosta muodostettaessa. Myös koulujen koko on huomioitu otannassa. (Kivivuori & Näsi 2016, 2–4.)

Tutkimus kohdistuu 6061 peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaaseen ja sen aineisto on numeerisessa muodossa. Pyrin löytämään sosiaalista ilmiötä, nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä, selittäviä tekijöitä. Testaan tutkimuksessa aiemman teorian pohjalta muodostettujen hypoteesien paikkansapitävyyttä tilastollisin menetelmin, joten tutkimus on luonteeltaan hypoteettis-deduktiivinen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139–141). Tutkimuksen tulosten oletetaan olevan yleistettävissä koko perusjoukkoon.

Tutkin nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä sekä yksilöön että ympäristöön liittyvien tekijöiden näkökulmasta. Tarkasteluni kohdistuu erityisesti siihen, miten sosiaalinen huono-osaisuus vaikuttaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Selitän väkivaltaista käyttäytymistä myös sosiaalipsykologiaan pohjautuvien teorioiden, kuten itsekontrolliteorian, sosiaalisen kontrollin teorian ja oppimisteorian avulla. Teorioiden keskeiset sisällöt on esitelty luvussa

3.2. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaisiin tekijöihin vaikuttamalla nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä voitaisiin mahdollisesti ehkäistä. Tutkimuksen tulokset auttavat ymmärtämään nuorten harjoittamaan väkivaltaan liittyviä tekijöitä ja antavat tällä tavoin sosiaalityölle tietoa siitä, miten tunnistaa työssä väkivaltaiselle käyttäytymiselle alttiita nuoria.

4.2 Muuttujamuunnokset ja summamuuttujien muodostaminen

Alkuperäisessä aineistossa oli yhteensä 510 muuttujaa ja 6061 havaintoyksikköä. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto on poistanut aineistosta vastaajan anonymiteetin vaarantaneet vastaukset tiettyihin avokysymyksiin. Tällaisia avokysymyksiä olivat ”muu syntymämaa”, ”muu kotona puhuttu kieli”, ”isän ja äidin muu syntymämaa” sekä ”muu uskonto”. Ikämuuttujassa on poistettu myös ikävuosien 15–17 ulkopuoliset arvot. (Kivivuori & Näsi 2016, 4.)

Kyselyyn vastanneista nuorista tyttöjä oli 51 % ja poikia 49 %. Vastaajista 12,9 % asui pääkaupunkiseudulla, 60,9 % kaupunkimaisissa kunnissa, 17,6 % taajaan asutuissa kunnissa ja 8,6 % maaseutumaisissa kunnissa. Suurin osa vastaajista, 95,5 %, oli syntynyt Suomessa. Muussa maassa syntyneitä oli 273, eli 4,5 % vastaajista. Vähintään yhtä fyysisen väkivallan muotoa oli tehnyt 24,7 % nuorista, eli 1496 vastaajaa. Nuorista 75,3 % eli 4565 vastaajaa ei ollut koskaan käyttäytynyt väkivaltaisesti. Aineiston perustiedot on esitetty taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Koko aineiston perustiedot

Muuttuja		N	%
Sukupuoli	Tyttö	3089	51
	Poika	2972	49
Kuntaryhmitys	Pääkaupunkiseutu	782	12,9
	Kaupunkimaiset kunnat	3694	60,9
	Taajaan asutut kunnat	1064	17,6
	Maaseutumaiset kunnat	521	8,6
Syntymämaa	Suomi	5788	95,5
	Muu	273	4,5
Fyysisen väkivallan tekeminen	On tehnyt	1496	24,7
	Ei ole tehnyt	4565	75,3

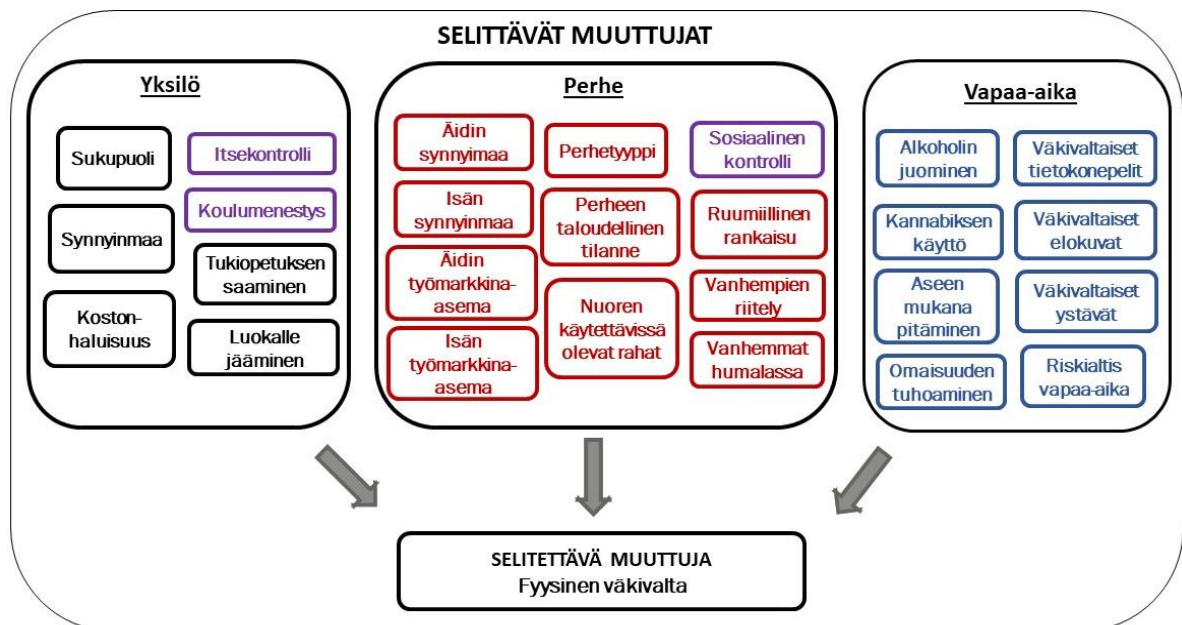
Tutkimuksen selitettävä muuttuja oli nuoren tekemä fyysinen väkivalta, joka yhdistettiin muuttujista ”Tappeluun osallistuminen julkisella paikalla” ja ”Pahoinpitelyn tekeminen”. Kummatkin väkivaltaiset teot oli tehnyt noin 11 % vastaajista, 648 henkilöä. Noin 10 % nuorista, 613 vastaajaa, kertoi osallistuneensa vähintään kerran elämänsä aikana tappeluun julkisella paikalla. Pahoinpitelyn oli puolestaan tehnyt noin 4 % nuorista, 235 vastaajaa. Kolme neljäsosaa vastaajista ei ollut koskaan käyttäytynyt väkivaltaisesti. Fyysisen väkivallan muuttuja jaettiin kahteen luokkaan, väkivaltaa tehneisiin ja tekemättömiin nuoriin. Väkivaltaa tehneiden ryhmään kuuluneet olivat siis osallistuneet tappeluun, pahoinpitelleet jonkun tai tehneet molempia vähintään kerran elämänsä aikana. Taulukossa 2 on esitetty suorat jakaumat ja suhteelliset frekvenssit väkivaltaisten tekojen tekemisestä.

TAULUKKO 2. Vastaajien tekemät väkivaltaiset teot koko elämän aikana

Muuttuja	N	%	Yht. %
On osallistunut sekä tappeluun että pahoinpidellyt	648	10,7	10,7
On osallistunut pelkästään tappeluun	613	10,1	20,8
On pelkästään pahoinpidellyt	235	3,9	24,7
Ei ole tehnyt kumpaakaan	4565	75,3	100
Yhteensä	6061	100	

Jaoin tutkimuksen selittävät muuttujat kolmeen ryhmään: yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyviin muuttujiin. Ensimmäisessä vaiheessa tutkittuja *yksilöön* liittyviä muuttujia olivat sukupuoli, synnyinmaa, koulumenestys (sum.), tukiopetuksen saaminen edeltävän vuoden aikana, luokalle jääminen, kostonhaluisuus (sum.) ja itsekontrolli (sum.). *Perheeseen* liittyviä muuttujia olivat isän ja äidin synnyinmaa, isän ja äidin työmarkkinatilanne, perhetyyppi, perheen taloudellinen tilanne, nuoren käytettävissä olevat rahat, sosiaalinen kontrolli (sum.), vanhempien riitely, vanhempien näkeminen humalassa sekä ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutuminen. *Vapaa-aikaan* liittyviä muuttujia olivat puolestaan alkoholin ja kannabiksen käyttö, väkivaltaisten elokuvien katselu, väkivaltaisten tietokonepelien pelaaminen, tappeluun osallistuneiden ystävien määrä, riskialttiin vapaa-ajan määrä, muun kuin koulun omaisuuden tuhoaminen ja aseiden mukana pitäminen.

Analyysin ensimmäiseen vaiheeseen valitut selitettävä ja selittävät muuttujat esitetään kuviossa 1. Kuvioon on merkitty punaisella yleiseen paineteoriaan yhdistetyt muuttujat, violetilla kontrolliteorioihin yhdistetyt, sinisellä oppimisteoriaan yhdistetyt ja mustalla vastaajan taustaan ja asenteeseen liittyvät muuttujat. Osan muuttujista, esimerkiksi ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutumisen, voisi toki luokitella eri tavoin tai liittää useampaankin kuin yhteen taustateoriaan.

Tausta ja asenteet / Yleinen paineteoria ja sosiaalinen huono-osaisuus / Kontrolliteoriat / Oppimisteoria

KUVIO 1. Analyysin ensimmäiseen vaiheeseen valitut selittäjät

Käytin tutkimuksessa viittä selittävää summamuuttujaa: *sosiaalinen kontrolli*, *riskialtis vapaa-aika*, *kostonhaluisuus*, *itsekontrolli* ja *koulumenestys*. Muodostin summamuuttujat keskiarvomenetelmällä, eli summasin yksittäiset muuttujat yhteen ja jaoin sitten summan muuttujien lukumäärällä (Metsämuuronen 2011, 561–562). *Sosiaalisen kontrollin* summamuuttujan avulla selvitin, millaista sosiaalista kontrollia ja valvontaa vanhemmat olivat kohdistaneet vastaajaan. Sosiaalista kontrollia käsitelleiden kysymysten skaala vaihteli välillä 1–5 mittarin keskiarvon ollessa 3.93 ($\alpha = 0,81$). Pienet arvot kuvasivat mittarissa vähäistä sosiaalista kontrollia ja suuret suurta. Mittarin keskiarvo oli lähes neljä, joten vastaajiin kohdistui keskimäärin melko paljon sosiaalista kontrollia.

Vapaa-ajan summamuuttujan kysymykset kartoittivat puolestaan rikkomusten tekemiselle altistavia vapaa-ajan toimintoja. Tällaisia toimia olivat esimerkiksi ajanvietto ulkona kello 22 jälkeen sekä käyminen nuorten järjestämässä juhlassa, joissa tarjotaan alkoholia ilman aikuisten läsnäoloa. Myös vapaa-aikaa käsitelleiden kysymysten skaala vaihteli välillä 1–5 mittarin keskiarvon ollessa 2.12 ($\alpha = 0,77$). Mitä suurempi keskiarvo oli, sitä enemmän vastaajalla oli rikkomuksille altistavaa vapaa-aikaa. Mittarin keskiarvo oli lähellä kahta, joten vastaajilla oli keskimäärin melko vähän rikkomuksille altistavaa vapaa-aikaa.

Kostamisen summamuuttujalla selvitettiin vastaajan moraalitunteita kiihdyttäviä ja rikosten tekemiselle myönteisiä asenteita. Aiemman tutkimuksen perusteella noin puolet nuorten tekemästä väkivallasta sisältää jonkinlaisen kostomotiiivin (Kivivuori, Savolainen & Aaltonen 2016; Kivivuori ym. 2018, 175). Käänsin asteikon päinvastaiseksi kolmen kysymyksen kohdalta ennen mittarin muodostamista, jotta kaikki kysymykset mittaisivat kostonhalua samansuuntaisesti. Kysymysten skaala vaihteli välillä 1–5 ja mittarin keskiarvo oli 2.64 ($\alpha = 0,83$). Mitä suurempi keskiarvo oli, sitä myönteisemmin vastaaja suhtautui kostamiseen. Mittarin keskiarvon perusteella vastaajat suhtautuivat kostamiseen enimmäkseen kielteisesti. Suosituin vastaus lähes kaikissa kostamista käsitelleissä kysymyksissä oli kuitenkin ”Vaikea sanoa”, joten mittariin tulee suhtautua varauksella. Vastaajien oli ilmeisesti vaikeaa muodostaa yksiselitteistä mielipidettä asiasta. Sosiaalisen kontrollin, vapaa-ajan ja kostamisen summamuuttujien keskiarvot, reliabiliteetit sekä muuttujakohtaiset jakaumat (%) ja keskiarvot esitetään taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Sosiaalisen kontrollin, vapaa-ajan ja kostamisen summamuuttujat

Muuttuja	1	2	3	4	5	Ka.
	%	%	%	%	%	
Sosiaalinen kontrolli ($\alpha = 0.81$)						3,93
• Lähtiessäni illalla ulos kerron vanhemmilleni, mihin olen menossa	2,0	3,5	10,7	31,1	52,0	4,28
• Lähtiessäni ulos vanhempani kysyvät, keiden kanssa vietän aikaa	3,2	7,1	19,8	35,2	34,0	3,90
• Vanhempani tietävät, missä olen iltapäivisin koulun jälkeen	1,8	5,1	13,9	42,1	36,4	4,07
• Vanhemmat seuraavat koulumenestystäni	1,4	2,7	10,9	33,4	51,0	4,31
• Tulen hyvin toimeen vanhempieni kanssa	1,3	2,2	8,7	40,8	46,4	4,30
• Vanhemmat valvovat, että menen ajoissa nukkumaan	12,4	19,3	26,9	26,6	14,2	3,11
• Syömme perheen kanssa yhdessä	3,7	13,6	25,3	37,8	19,0	3,55
Vapaa-aika ($\alpha = 0.77$)						2,12
• Oleilen kaverieni kanssa julkisilla paikoilla klo 21 jälkeen	14,4	28,5	33,5	15,6	6,7	2,71
• Tulen arki-iltoina kotiin vasta klo 22 jälkeen	33,0	38,9	19,5	4,9	2,5	2,04
• Käyn nuorten järjestämissä juhlissa, joissa ei ole aikuisia paikalla ja monet juovat alkoholia	52,9	20,9	15,9	6,5	2,5	1,83
• Vietän vapaa-aikaa itseäni vanhempien kaverien kanssa	26,2	26,4	24,9	14,5	6,7	2,49
• Oleskelen arki-iltoina nuorisotalolla	67,2	16,1	9,6	4,2	1,6	1,55
Kostonhaluisuus ($\alpha = 0.83$)						2,64
• Minusta on tärkeää kostaa niille, jotka ovat satuttaneet minua	19,0	24,2	26,1	20,4	7,2	2,72
• Yritän antaa samalla mitalla takaisin kenelle tahansa, joka satuttaa minua	19,2	22,0	23,6	22,6	9,5	2,80
• On aina parempi olla hakematta kosta K*	5,4	10,6	28,5	29,5	22,9	2,44
• En ainoastaan suutu, vaan tasaan myös tilit	19,5	21,6	32,4	16,3	7,0	2,69
• Kosto on moraalisesti väärin K*	6,0	11,1	37,5	24,7	17,7	2,62
• On yleensä parempi osoittaa armoa kuin vaatia kosta K*	4,9	8,3	40,1	25,9	17,6	2,56

K* Käännetty asteikko

Skaala: 1 = Ei koskaan/Täysin eri mieltä 2 = Harvoin/Jokseenkin eri mieltä 3 = Joskus/Vaikea sanoa 4 = Usein/Jokseenkin samaa mieltä 5 = Todella usein/Täysin samaa mieltä

Itsekontrollin summamuuttuja koostui väittämistä, jotka kuvasivat impulsiivista ja elämystakuista persoonallisuutta. Mittarin loivat kvantitatiiviseen kriminologian tutkimukseen alun perin Grasmic, Tittle ja Ward (2003). Nuorisoriikollisuuskyselyssä käytetty mittari oli lyhennetty versio alkuperäisestä mittarista (Kivivuori ym. 2018, 150). Jätin mittarista pois myös kolme viimeistä itsekontrollia mitannutta kysymystä, sillä niissä oli paljon puuttuvia

vastauksia. Mittari muodostui siksi yhdeksästä muuttujasta kyselylomakkeella olleiden kahdentoista sijaan. Kysymysten skaala vaihteli välillä 1–4 mittarin keskiarvon ollessa 2.94 ($\alpha = 0,85$). Mittarissa pienet arvot tarkoittivat heikkoa itsekontrollia ja suuret vahvaa. Mittarin keskiarvo oli lähes kolme, joten vastaajilla oli keskimäärin melko vahva itsekontrolli. Itsekontrollin summamuuttujan keskiarvo, reliabiliteetti sekä muuttujakohtaiset jakaumat (%) ja keskiarvot esitetään taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Itsekontrollin summamuuttuja

Muuttuja	1 %	2 %	3 %	4 %	Ka.
Itsekontrolli ($\alpha = 0.85$)					2,94
• Toimin usein hetken mielihoiteesta	6,8	40,6	38,2	12,4	2,57
• Teen mitä vain mikä tuottaa minulle mielihyvää, vaikka se haittaisi pitkän ajan tavoitteiden saavuttamista	3,0	19,5	40,2	35,3	3,10
• Minua kiinnostaa enemmän se, mitä tapahtuu tässä ja nyt kuin se, mitä tapahtuu pitkällä tulevaisuudessa	6,4	29,7	42,6	19,3	2,76
• Testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista	5,5	29,4	31,3	31,8	2,91
• Otan joskus riskejä pelkän huvin vuoksi	6,3	31,6	30,5	29,6	2,85
• Jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus	4,9	23,7	40,7	28,6	2,95
• Huolehdin ensi sijassa omista eduistani silloinkin, jos siitä tulee vaikeuksia muille ihmisille	3,2	17,1	44,2	33,6	3,10
• Jos ihmiset hermostuvat siitä, mitä teen, se on heidän ongelmansa eikä minun	8,1	25,7	39,8	24,4	2,82
• Yritän saada mitä haluan silloinkin, kun tiedän, että se aiheuttaa harmea muille ihmisille	1,9	9,6	35,2	51,3	3,39

Skaala: 1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = Jokseenkin eri mieltä 4 = Täysin eri mieltä

Jaoin summamuuttujat joko kahteen tai kolmeen luokkaan ennen logistista regressioanalyysia, jotta analyysin tuloksia olisi helpompi tulkita. Kiinnitin luokkien muodostamisessa huomiota siihen, että jokaiseen luokkaan tulisi riittävästi havaintoyksiköitä ja luokat olisivat keskenään mahdollisimman saman kokoisia. Sosiaalisen kontrollin, vapaa-ajan ja kostamisen mittareiden skaala vaihteli kyselyssä välillä 1–5, joten jaoin nämä summamuuttujat aluksi neljään tasaväliseen luokkaan. Luokkavälit olivat 1,00–1,99, 2,00–2,99, 3,00–3,99 ja 4,00–5,00.

Sosiaalisen kontrollin summamuuttujissa vastaajat jakautuivat luokkiin hyvin epätasaisesti; kahdessa luokassa oli paljon havaintoyksiköitä ja kahdessa vähän. Yhdistin siksi sosiaalisen kontrollin summamuuttujassa kaksi ensimmäistä luokkaa, ”1,00–1,99 = Erittäin vähän sosiaalista kontrollia” ja ”2,00–2,99 = Vähän sosiaalista kontrollia” yhdeksi luokaksi, joka sisälsi havainnot välillä 1,00–2,99. Luokitellun summamuuttujan jakaumaa tarkasteltaessa havaitaan, että vain 6,8 % vastaajista kuului tähän vähäisen sosiaalisen kontrollin ryhmään. Yli puolet vastaajista, 55,7 %, kuului puolestaan korkeimman sosiaalisen kontrollin ryhmään. Mittarin perusteella vastaajiin kohdistui siis enimmäkseen paljon tai erittäin paljon sosiaalista kontrollia. Summamuuttujien luokkajaot ja muuttujakohtaiset jakaumat esitetään taulukossa 5.

TAULUKKO 5. Jatkuvien summamuuttujien luokittelu ja muuttujakohtaiset jakaumat

Muuttuja	%	N
Sosiaalinen kontrolli		
Erittäin vähän/Vähän sosiaalista kontrollia (1.00-2.99)	6,8	410
Paljon sosiaalista kontrollia (3.00-3.99)	36,9	2234
Erittäin paljon sosiaalista kontrollia (4.00-5.00)	55,7	3379
Puuttuvat havainnot	0,6	38
Vapaa-aika		
Erittäin vähän riskialtista vapaa-aikaa (1.00-1.99)	43,2	2617
Vähän riskialtista vapaa-aikaa (2.00-2.99)	39,3	2380
Erittäin paljon/Paljon riskialtista vapaa-aikaa (3.00-5.00)	16,3	987
Puuttuvat havainnot	1,3	77
Kostaminen		
Ei halua kostaa (1.00-2.99)	53,4	3238
Haluaa kostaa (3.00-5.00)	43,4	2632
Puuttuvat havainnot	3,2	191
Itsekontrolli		
Vähän itsekontrollia (1.00-2.50)	21,4	1300
Paljon itsekontrollia (2.51-4.00)	76,5	4638
Puuttuvat havainnot	2,0	123
Koulumenestys		
Keskiarvo 4.00-6.99	17,1	1035
Keskiarvo 7.00-8.99	59,5	3607
Keskiarvo 9.00-10.00	23,0	1392
Puuttuvat havainnot	0,4	27

Myös vapaa-ajan summamuuttujassa suurin osa vastaajista sijoittui kahteen ensimmäiseen luokkaan. Yhdistin siksi kaksi viimeistä luokkaa ”3,00–3,99 = Paljon riskialtista vapaa-

aikaa” ja ”4,00–5,00 = Erittäin paljon riskialtista vapaa-aikaa” yhdeksi luokaksi, joka sisälsi havaintoyksiköt väliltä 3,00–5,00. Luokitellun summamuuttujan jakaumaa tarkasteltaessa havaitaan, että 16,3 % vastaajista kuului tähän riskialtista vapaa-aikaa viettäneiden ryhmään. Suurin osa vastaajista, 43,2 %, kuului puolestaan erittäin harvoin rikkomuksille altistavaa vapaa-aikaa viettäneiden ryhmään. Sosiaalisen kontrollin ja vapaa-ajan summamuuttujia tarkasteltaessa kannattaa siis huomioida, että muuttujissa on yhdistetty luokkia ja havaintoyksiköt ovat jakautuneet luokkiin epätasaisesti.

Kostamisen ja itsekontrollin mittareissa havaintoyksiköt olivat jakautuneet hieman tasaisemmin mittarin eri päihin, joten jaoin mittarit keskeltä kahtia. Kostamiseen enimmäkseen kielteisesti suhtautuneiden ryhmässä olivat havaintoyksiköt väliltä 1,00–2,99 ja enimmäkseen myönteisesti suhtautuneiden ryhmässä väliltä 3,00–5,00. Hieman yli puolet vastaajista, 53,4 %, suhtautui kostamiseen enimmäkseen kielteisesti ja vajaa puolet, 43,4 %, enimmäkseen myönteisesti. Itsekontrollin mittarin skaala oli hieman lyhyempi kuin sosiaalisen kontrollin, vapaa-ajan ja kostamisen mittareissa, sillä se vaihteli kyselyssä välillä 1–4. Jaoin itsekontrollin mittarin kahteen osaan siten, että vähäisen itsekontrollin ryhmässä olivat havaintoyksiköt väliltä 1,00–2,50 ja vahvan itsekontrollin ryhmässä väliltä 2,51–4,00. Suurin osa vastaajista, 76,5 %, kuului vahvan itsekontrollin ryhmään ja reilu viidennes, 21,4 %, heikon itsekontrollin ryhmään.

Muodostin *koulumenestystä* kuvaavan summamuuttujan vastaajan ilmoittamien äidinkielen, englannin ja matematiikan numeroiden keskiarvona. Jaoin mittarin kolmeen eri luokkaan. Ensimmäisessä luokassa olivat keskiarvot välillä 4,00–6,99, toisessa 7,00–8,99 ja kolmannessa 9,00–10,00. Yli puolet vastaajista, 59,5 %, sijoittui keskimmäiseen luokkaan. Heikon koulumenestyksen ryhmässä oli noin 17 % vastaajista ja erinomaisen noin 23 % vastaajista. Summamuuttujissa oli puuttuvia havaintoja 0,4–3,2 % ($n = 27–191$). Tämän takia analyysissä mukana olevien vastaajien määrä vaihtelee.

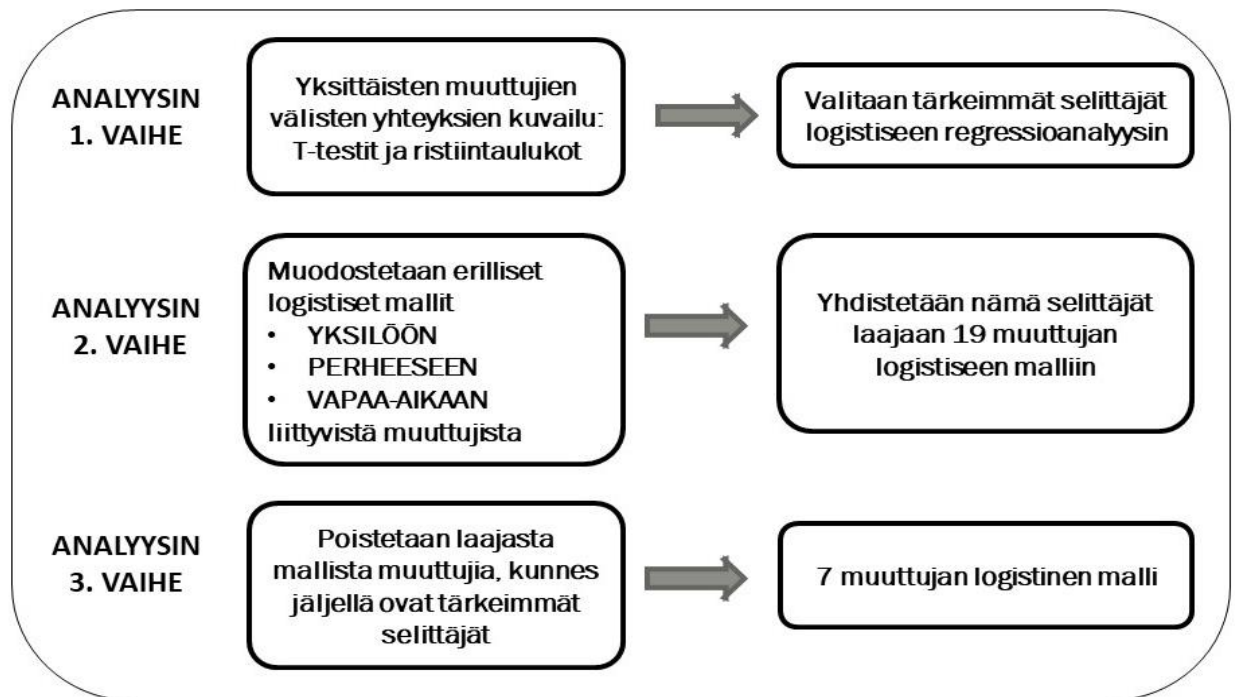
4.3 Analyysimenetelmät

Analysoin tutkimusaineiston tilastollisin menetelmin IBM SPSS Statistics 24 -ohjelmalla. Analyysimenetelminä käytin ristiintaulukointia, kahden riippumattoman otoksen t-testiä ja

logistista regressioanalyysia. Tutkimuskysymykseeni ”*millainen yhteys yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvillä tekijöillä on nuorten väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen*” pyrin vastaamaan logistisen regressioanalyysin avulla. (Metsämuuronen 2011, 563–565, 568–571.)

Monimuuttajamenetelmiä hyödyntämällä voidaan ottaa huomioon samanaikaisesti useita eri selittäviä tekijöitä. Niiden käyttö vaatii kuitenkin aineistolta tiettyjen oletusten täyttymistä. Ensimmäinen oletus on, että aineisto on satunnainen otos normaalisti jakautuneesta populaatiosta. Mikäli näin on, myös muuttujien pitäisi olla normaalisti jakautuneita. Nuorisorikollisuuskyselyyn valitut koulut on poimittu yksiasteisen ryväsotannan perusteella kuntakoko huomioiden, joten oletus pätee. Toinen oletus on, että havaintoyksiköitä, tässä tapauksessa kyselyyn vastanneita nuoria, on suhteellisen paljon. Monimuuttajamenetelmien käytössä tulee noudattaa varovaisuutta, jos havaintoyksiköitä on alle 200. Nuorisorikollisuuskyselyyn oli vastannut vuonna 2016 yhteensä 6061 nuorta, joten havaintoyksiköiden kokonaismäärä oli riittävän suuri. Kolmas oletus on, että kunkin analyysin ulkopuolelle jätetään aina puuttuvia havaintoja sisältävät havaintoyksiköt. Näin tehtiin aineistoa analysoitaessa. (Metsämuuronen 2011, 635–637, 644.)

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tein aineistoa kuvailevia taulukoita ja tulkitsin muuttujien välisiä yhteyksiä ristiintaulukoimalla ja riippumattomien otosten t-testillä. Valitsin näiden analyysien ja teorian perusteella tärkeimmät selittäjät logistiseen regressioanalyysiin. Analyysin toisessa vaiheessa muodostin ensin erilliset logistiset mallit yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvistä muuttujista. Sitten yhdistin nämä kaikki muuttujat laajaan logistiseen malliin. Analyysin kolmannessa vaiheessa poistin muuttujia mallista askeltaen lisäävillä ja poistavilla menetelmillä, kunnes tiivistetyssä mallissa olivat jäljellä vain tärkeimmät selittäjät. Lopulliseen logistiseen malliin valittujen muuttujien tuli muodostaa myös sisällöllisesti eheä kokonaisuus, joka oli relevantti suhteessa tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen nähden. Analyysin etenemisen vaiheet esitetään kuviossa 2.

KUVIO 2. Analyysin etenemisen vaiheet

4.3.1 Ristiintaulukko ja T-testi

Ristiintaulukko havainnollistaa kahden tai useamman, yleensä luokitteluasteikollisen, muuttujan välistä riippuvuutta. Analysoin tutkimuksessani epäjatkuvien muuttujien yhteyttä selitettävään fyysisen väkivallan muuttujaan ristiintaulukoinnin avulla. Ristiintaulukon yhteydessä tehtävä Khiin neliö -testi tutkii, eroavatko selitettävän muuttujan jakaumat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi selittävän muuttujan eri luokissa. Testin yhteydessä laskettu p-arvo ilmaisee, ovatko tutkitut muuttujat toisistaan riippumattomia perusjoukon tasolla. Jos p-arvo on pienempi kuin 0,05, voidaan nollahypoteesi hylätä ja muuttujien sanotaan riippuvan toisistaan. (Metsämuuronen 2011, 563, 571.)

T-testin avulla voidaan puolestaan selvittää, eroavatko kaksi keskiarvoa toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Riippumattomien otosten t-testissä vertaillaan kahden toisistaan riippumattoman ryhmän välisiä keskiarvoja, esimerkiksi väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien nuorten keskimääräistä itsekontrollia. Testiä voidaan hyödyntää järjestysasteikollisille muuttujille normaalisti jakautuneessa populaatiossa. (Metsämuuronen 2011, 581–582.)

4.3.2 Logistinen regressioanalyysi

Logistinen regressioanalyysi ennustaa todennäköisyyksiä. Sen avulla selvitetään, kuinka todennäköistä on, että tarkasteltavana oleva asia tapahtuu. (Jokivuori 2015, 57). Logistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja on luokitteluasteikollinen. Analyysin tavoitteena on löytää useiden mahdollisten selittäjien joukosta ne muuttujat, jotka selittävät parhaiten ilmiötä ja siinä tapahtuvaa vaihtelua. Logistisen regressioanalyysin avulla voidaan luoda matemaattinen malli tutkittavasta ilmiöstä. (Metsämuuronen 2011, 744). Metsämuuronen mukaan logistinen regressioanalyysi sopii hyvin esimerkiksi tilanteeseen, jossa etsitään laajan muuttujajoukon keskeltä ”tekijöitä, jotka yhdessä kykenevät selittämään jotakin muuttujaa, joka voi saada kaksi tai useampia toisensa poissulkevaa arvoa. (---) Toisaalta regressioanalyysillä voidaan tutkia jo aiemmin tärkeiksi tiedettyjen muuttujien osuutta selittävinä tekijöinä.” (Mt., 744–745.)

Logistisen regressioanalyysin rajoitukset ja oletukset ovat väljempää kuin perinteisessä regressioanalyysissä. Selittävien muuttujien ei tarvitse olla normaalisti jakautuneita tai lineaarisesti toisistaan riippuvia. Selittävien ja selitettävän muuttujan välinen riippuvuus voi olla lineaarista, eksponentiaalista tai logaritmista (Menetelmäopetuksen tietovaranto: Kvantimotiv 2014). Tutkittavien ryhmien varianssien ei myöskään tarvitse olla yhtä suuria. Jotta analyysi toimisi, siihen valittavien muuttujien on kuitenkin oltava ilmiön selittämisen kannalta oleellisia. Aiempi tutkimus tai teoria eivät kerro suoraan, mitkä selittäjät analyysiin pitäisi valita. Teorian perusteella voidaan tehdä ainoastaan perusteltuja oletuksia siitä, mitkä muuttujat todennäköisesti kykenevät selittämään ilmiötä. Regressioanalyysin tulokset ovat siis epävarmoja, jos analyysiin on valittu epäoleellisia muuttujia. Lisäksi on huomattava, että analyysissä etsitään asioiden välisiä yhteyksiä, ei syy-seuraussuhteita. Yksikään selittävä muuttuja ei siten välttämättä ole selitettävän tekijän, tässä tapauksessa väkivaltaisen käyttäytymisen, syy. (Metsämuuronen 2011, 745–746.) Logistisen mallin perusteella voidaan siten sanoa, että tiettyjen muuttujien välillä on yhteys, mutta ei sitä, että tietyt tekijät olisivat tutkittavien ilmiön syy.

Logistisessa regressioanalyysissä ei tehdä oletuksia selittävien muuttujien välisistä yhteyksistä. Analyysissä tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota selittäjien multikollineaarisuuteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että selittävät muuttujat eivät saisi korreloida liikaa keskenään. Jos esimerkiksi kaksi muuttujaa korreloi voimakkaasti toistensa kanssa, ne mittaavat

todennäköisesti samaa asiaa. Tällöin vain toinen selittäjästä lisää mallin selityskykyä, toinen ei. Toisaalta malliin valittujen muuttujien pitäisi kuitenkin korreloida riittävästi keskenään, sillä mallista ei tule kunnollista, jos muuttujien välillä ei ole minkäänlaista korrelaatiota. (Metsämuuronen 2011, 746.)

Logistisessa regressioanalyysissä käytetään suurimman uskottavuuden (maximum-likelihood) menetelmää mallissa tarvittavien regressiokertoimien ja vakion laskemiseksi. Regressiokertoimen β ja vakion A hyvyttä voidaan arvioida Waldin testisuureella. Waldin testisuure kuvaa sitä, kuinka hyvin tietty muuttuja selittää ilmiötä tilastollisesti. Testisuure noudattaa χ^2 -jakaumaa nollahypoteesin pätiessä. Waldin testisuureta vastaava p-arvo on pienempi tai yhtä suuri kuin 0,05, jos testisuure eroaa nollasta tilastollisesti merkitsevästi. Regressiokerrointen hyvyttä voidaan arvioida myös osittaiskorrelaatiokertoimen r avulla. Se kertoo, miten yksittäinen muuttuja vaikuttaa mallissa silloin, kun siinä on useita muuttujia. Osittaiskorrelaatiokerroin voi saada arvoja välillä -1 ja $+1$. Negatiivisen arvon saavat muuttujat vähentävät tapahtuman todennäköisyyttä ja positiiviset lisäävät. Suuret arvot kertovat muuttujan osuuden muutoksesta olevan suuri ja päinvastoin. (Metsämuuronen 2011, 748–749.)

Selittävät muuttujat voidaan valita logistiseen regressioanalyysiin eri tavoin. *Poistavassa* menettelyssä selittäjien joukosta poistetaan yksi kerrallaan selitysvoimaltaan heikoin muuttuja. Tällöin mallista saatetaan kuitenkin poistaa ilmiön kannalta teoreettisesti olennaisia tekijöitä. *Poistavassa* menettelyssä malliin saattaa jäädä myös keskenään liian samankaltaisia eli multikollineaarisia muuttujia. *Lisäävässä* menettelyssä malliin valitaan ensimmäiseksi ilmiötä parhaiten selittävä muuttuja. Malliin lisätään selittäjiä yksitellen, jos ne kasvattavat mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi. Muuttujien multikollineaarisuus ei tuota tällöin ongelmia, koska vain yksi keskenään samankaltaisista muuttujista otetaan mukaan malliin. *Lisäämällä askeltava* menettely on edellä kuvattujen yhdistelmä. Tässä menettelyssä malliin valitaan ensimmäiseksi tilastollisesti merkitsevin muuttuja, minkä jälkeen muut selittäjät lisätään malliin yksitellen. Selittäjiä testataan myös poistamalla ne mallista. Jos mallin selitystaseta pienenee tietyn selittäjän poistamisen takia, selittäjä otetaan takaisin malliin. (Metsämuuronen 2011, 749–750.)

Logistisen regressioanalyysin voi tehdä myös pakotetusti. Tällöin malliin valitaan teorian perusteella olennaisia selittäjiä ja tutkitaan, millaisia painokertoimia selittäjät saavat ja mikä mallin selitysaste on. Muuttujia ei lisätä tai poisteta minkään tilastollisen menettelyn perusteella. Edellä kuvaillut menettelyt tuottavat yleensä hieman erilaisia malleja, eikä mikään niistä ole automaattisesti toisia parempi. (Mt., 750–751.) Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty sekä pakottavaa että askeltavaa menettelyä. Lisäämällä ja poistamalla askeltavia menettelyjä käytettiin, jotta mallin selitysaste saataisiin mahdollisimman suureksi. Pakottavaa menettelyä puolestaan käytettiin, jotta saataisiin selville, millainen yhteys teorian näkökulmasta olennaisilla, mutta ensimmäisen menettelyn mahdollisesti hylkäämillä muuttujilla oli malliin.

Analyysissä valittiin jokaisen selittävän muuttujan ensimmäinen ryhmä vertailuryhmäksi. Logistinen regressioanalyysi laskee selittävän muuttujan jokaiselle ryhmälle oman riskilukunsa $\text{Exp}(B)$. Riskiluku $\text{Exp}(B)$ kuvaa sitä, millainen riski kyseiseen ryhmään kuuluvilla vastaajilla on kuulua selitettävän muuttujan suurempiarvoiseen luokkaan, tässä tapauksessa väkivaltaa tehneisiin. Esimerkiksi sukupuolimuuttujassa asetettiin vertailuryhmäksi ”tyttö”, joka sai arvon 1. Pojilla oli tyttöjä suurempi riski kuulua väkivaltaa tehneiden ryhmään, jos heidän riskilukunsa oli suurempi kuin 1. Jos taas riskiluku oli pienempi kuin 1, oli heidän riskinsä väkivallan tekemiseen pienempi. (Metsämuuronen 2011, 762.) Regressioanalyysin tuloksia tarkastellaan siis vertaamalla, ”kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua selitettävän muuttujan suurempiarvoiseen luokkaan” (Jokivuori 2015, 48).

Riskilukujen tulkinnassa on kiinnitettävä huomiota myös riskiluvun luottamusväliin. Luottamusväli ilmaisee, millä välillä riskiluku vaihtelee aineistoa edustavassa perusjoukossa. Riskilukujen perusteella tulee tehdä vain maltillisia johtopäätöksiä, jos vaihteluvälit ovat suuria. Jos taas vaihteluväli on kapea, kertoimeen liittyvä satunnaisvaihtelu on vähäistä. Toisaalta vaihteluväli pienenee myös otoskoon kasvaessa. Erityisen tarkkana on oltava, mikäli vaihteluvälin sisälle mahtuu arvo 1; tällöin riskitasossa ei ehkä olekaan todellista muutosta. (Mt., 52, 58.)

Logistisen regressiomallin sopivuutta aineistoon voidaan arvioida Hosmerin ja Lemeshown testillä. Testillä selvitetään, kuinka hyvin malli luokittelee vastaajat oikeisiin kategorioihin.

Testi arvioi siis havaitun ja ennustetun tuloksen yhdenmukaisuutta. Jos Khiin neliö -testin p-arvo on testin yhteydessä pienempi kuin 0,05, malli ei sovi aineistoon tarpeeksi hyvin. (Jokivuori 2015, 56; Metsämuuronen 2011, 761.) Mallin hyvyttä kokonaisuudessaan voidaan arvioida esimerkiksi Nagelkerken mitalla, joka voi saada arvoja välillä 0–1. Nagelkerken arvo kuvaa mallin selitysasetta eli sitä, minkä osuuden selitettävän muuttujan vaihtelusta malliin valitut muuttujat pystyvät selittämään. Luokittelutaulukoiden avulla voidaan lisäksi selvittää, osasiko malli jakaa vastaajat oikein väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien ryhmiin. Aineiston perusteella tiedetään jo, kumpaan ryhmään vastaaja todellisuudessa kuului. Mallin perusteella lasketaan, millä todennäköisyydellä vastaajat sijoittuvat samoihin ryhmiin. Malli on sitä parempi, mitä suuremman osan vastaajista se sijoittaa oikeisiin ryhmiin. (Metsämuuronen 2011, 751–752.)

Tutkimuksen tuloksia tulkittaessa on muistettava, että logistiseen regressioanalyysin voidaan ottaa mukaan vain rajallinen määrä muuttujia. Ihmis- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa käykin usein niin, että muodostettu malli pystyy selittämään ilmiöstä vain murto-osan. Valtaosa jää siis selittymättä. (Metsämuuronen 2011, 749.) Metsämuuronen sanoin ”ilmiöiden väliset suhteet ovat usein niin monimutkaisia, että yksinkertainen lineaarinen mallitus ei vain löydä yhteyttä ilmiön ja muuttujien välillä” (mt.). Toisaalta arvokas tulos voi olla myös se, ettei tietyllä muuttujalla ole yhteyttä selitettävään ilmiöön. (Jokivuori 2015, 52.)

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Määrällisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa käsitellään yleensä reliabiliteettiin ja validiteettiin liittyviä kysymyksiä. Reliabiliteetti liittyy siihen, että tutkimuksessa käytetty mittari tuottaa samansuuntaisia vastauksia eri mittauskerroilla. Validiteetilla tarkoitetaan puolestaan sitä, että mittari mittaa asiaa, jota sen on tarkoituskin mitata. Validiteetti voidaan edelleen jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Ulkoista validiteettia selvittäessä kysytään, onko ”tutkimus yleistettävissä, ja jos on, niin mihin ryhmiin” (Metsämuuronen 2011, 65). Tämän tutkimuksen perusjoukon muodostivat suomalaiset peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaat. Otosta muodostettaessa varmistettiin, että otokseen tuli mukaan kouluja eri kokoisista kunnista sopivassa suhteessa (Näsi 2016, 3). Tutkimuksen oletetaan siis olevan yleistettävissä koko perusjoukkoon. Sisäinen validiteetti käsittää puolestaan

sisällöllisen ja käsitteellisen validiteetin. Jos tutkimus on sisällöllisesti validi, siinä hyödynnetyt teoriat ovat sopivia suhteessa tutkimuskysymykseen, käytetyt käsitteet ovat teorian mukaisia ja ne kuvaavat ilmiötä riittävän laaja-alaisesti. Käsitevalidius taas tarkoittaa sitä, että käsitteet on operationalisoitu oikein. (Metsämuuronen 2011, 74–75.)

Tutkielmani teoreettinen viitekehys on melko laaja ja sisältää sekä yleisestä yhteiskuntatieteellisestä että kriminologisesta tutkimuksesta lähtöisin olevia teorioita ja käsitteitä. Tutkielman sisällöllistä ja käsitteellistä validiteettia vahvisti se, että käytetyistä mittareista itsekontrollia, sosiaalista kontrollia ja kostoasenteita oli tutkittu ja testattu aiemmissa kriminologisissa tutkimuksissa. (Kivivuori ym. 2018, 149–150, 167–168, 176.) Vapaa-ajan summamuuttujan muodostamisessa hyödynsin aiemman teorian lisäksi faktorianalyysia, sillä halusin tarkistaa, liittyykö tähän temaattiseen kokonaisuuteen yksi vai useampia ulottuvuuksia eli faktoreita (Jokivuori 2015, 73–78, 98–100). Analysoidessani sosiaalisen huono-osaisuuden ja yleisen paineteorian mukaisten selittäjien yhteyttä väkivallan tekemiseen käytin useita yksittäisiä, aiemman tutkimuksen perusteella relevantteja muuttujia. Yksittäisistä muuttujista olisi mahdollisesti voinut muodostaa myös sosiaalista huono-osaisuutta kuvaavan summamuuttujan. Tällä tavoin menetellen yksittäisten tekijöiden, esimerkiksi taloudellisen tilanteen ja vanhempien työmarkkina-aseman, merkitys olisi kuitenkin jäänyt selvittämättä.

Arvioin tutkimuksessa käyttämäni mittareiden reliabiliteettia laskemalla niille Cronbachin α -kerroimen. α -kerroin kuvaa mittarin sisäistä konsistenssia eli yhdenmukaisuutta. Sen avulla arvioidaan, mittaavatko kaikki summamuuttujaan valitut yksittäiset muuttujat samaa ilmiötä. Jos mittari mittaa useampaa kuin yhtä ilmiötä, osa muuttujista ei korreloi muiden muuttujien kanssa tai korrelaatio on negatiivinen. Yksittäinen muuttuja saattaa sopia mittariin huonosti myös siksi, ettei se ole erotellut vastaajia riittävästi toisistaan, eli sen varianssi on pieni. (Metsämuuronen 2011, 544–549.) Kaikkien summamuuttujaan otettujen osioiden tulisi siis vaikuttaa samansuuntaisesti ja korreloida keskenään. (Metsämuuronen 2011, 76–78.) Cronbachin alfan arvon tulisi olla vähintään 0,6, jotta mittaria voidaan pitää luotettavana (Nunnally & Bernstein 1994). Käyttämäni mittareiden α arvot vaihtelivat välillä 0,77–0,85. Olen esittänyt yksittäisten mittareiden alfa-kertoimien arvot kunkin summamuuttujan yhteydessä luvussa 4.2.

Tutkimuksen tuloksia ja niiden luotettavuutta tarkasteltaessa on huomioitava myös aineiston suuri koko. Kun tilastollisia testejä tehdään suurella aineistolla, tulokset ovat herkästi tilastollisesti merkitseviä, vaikka absoluuttinen ero tai riippuvuus olisivat melko vähäisiä. Tuloksen tilastollista merkitsevyyttä kuvaava p-arvo ei siis kerro yhteyden tai eron suuruudesta, ainoastaan sen, että tilastollinen yhteys tai ero ovat olemassa. (Metsämuuronen 2011, 446–447, 451, 468). Yhteyden tai eron suuruutta arvioitaessa voidaan kuitenkin käyttää apuna esimerkiksi testisuureiden arvoja. Mitä suurempi testisuureen arvo on, sitä voimakkaammin se tukee nollahypoteesin hylkäämistä (Metsämuuronen 2011, 439). Lähes kaikki analysoimani muuttujat olivatkin vähintään melkein merkitsevästi yhteydessä väkivallan tekemiseen tarkastellessani yksittäisten muuttujien välisiä yhteyksiä ristiintaulukoissa ja t-testeissä. Siksi kiinnitin tulosten tulkinnassa huomiota sekä tilastollisiin merkitsevyyksiin että testisuureiden arvoihin.

Aineiston suuri koko vaikutti myös logistisen regressioanalyysin yhteydessä tekemäni Hosmer & Lemeshow testin tuloksiin. Testillä selvitetään, kuinka hyvin logistinen malli luokittelee vastaajat oikeisiin kategorioihin (Jokivuori 2015, 56; Metsämuuronen 2011, 761). Suurilla aineistoilla testi antaa kuitenkin helposti hylkäävän tuloksen, mikä piti paikkansa myös tässä tutkimuksessa. Muodostamistani seitsemästä logistisesta mallista kolmessa Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo oli pienempi kuin 0,05 ja kahdessa lähellä sitä. Siksi olen pyrkinyt tekemään logistisen regressioanalyysin pohjalta melko maltillisia johtopäätöksiä.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös siihen, että aineistona toimi itseilmoitettua rikollisuutta mittaava nuorisoriikollisuuskysely. Rikollisuuden määrän mittaaminen kyselyn avulla toimii parhaiten nuorten ja nuorten aikuisten rikoskäyttäytymistä tutkittaessa, koska nuoret eivät yleensä olet tehneet kaikkein vakavimpia rikoksia. Nuoria tutkittaessa tutkimuksen luotettavuutta voivat kuitenkin heikentää yhtäältä rikkomusten salailu tai toisaalta liioittelu, sillä nuoret saattavat paisutella tekemiään rikoksia tai keksiä niitä tyhjästä. (Kivivuori ym. 2018, 85.) Nuorisoriikollisuuskyselyssä käytetty lomake oli myös melko pitkä, yhteensä 65 sivua. Kaikki vastaajat eivät jaksaneet täyttää lomaketta loppuun asti, minkä takia lomakkeen loppupuolella olleissa kysymyksissä oli enemmän puuttuvia havaintoja kuin lomakkeen alkupuolella olleissa. Tämä voi vaikuttaa erityisesti itsekontrollin ja kostamisen mittareihin, jotka olivat kyselylomakkeen

sivuilla 53 ja 58. Alhaisen itsekontrollin omanneet vastaajat jättivät ehkä kyselyn kesken useammin kuin korkeamman itsekontrollin omanneet.

Tutkimuksessa on huomioitu eettiset näkökohdat tutkimusprosessin eri vaiheissa. Aineistoa on säilytetty huolellisesti ja tietoturvallisesti tutkimusprosessin ajan ja se on hävitetty asianmukaisesti tutkielman valmistumisen jälkeen. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto on anonymisoinut aineiston ja poistanut siitä yksittäisten vastaajien anonymiteetin vaarantaneita tietoja. Aineiston analysoinnissa on pyritty huolellisuuteen ja tarkkuuteen. Olen kuvannut tekemäni muuttujamuunnokset ja analyysin etenemisen vaiheet mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja läpinäkyvästi. Tällä tavoin lukija voi arvioida, ovatko tehdyt analyysit mahdollisesti joiltakin osin puutteellisia ja mitkä ovat saatujen tulosten rajoitukset ja reunaehdot. Johtopäätösten tekemisessä olen pyrkinyt maltillisuuteen ja varovaisuuteen sekä välttämään liian voimakkaita tulkintoja tai yleistyksiä.

Tutkielman eettisyyteen liittyy myös se, miten tutkimuksen kohteesta puhutaan ja kirjoitetaan. Olen pyrkinyt kuvaamaan ilmiötä oikeissa mittasuhteissa ja tutkimuksen kohteita kunnioittavalla tavalla. Olen selvittänyt sekä yksilöön että ympäristöön liittyvien tekijöiden yhteyttä väkivallan tekemiseen, sillä en ole halunnut yksilöllistää ongelmaa liiaksi. Toisaalta tarkoituksena ei ole ollut myöskään vapauttaa väkivallan tekijöitä vastuustaan selittämällä ilmiötä pelkästään sosiaalisista ja rakenteellisista tekijöistä johtuvaksi. Lisäksi on huomattava, että tappeluun osallistuminen julkisella paikalla ja pahoinpitelyn tekeminen ovat nuorten elämässä loppujen lopuksi melko harvinaisia tapahtumia. Kolme neljäsosaa vastaajista ei ollut koskaan tehnyt tällaista fyysistä väkivaltaa. Nuorten väkivaltainen rikoskäyttäytyminen onkin ilmiönä pikemminkin harvinaistuva kuin yleistävä, sillä nuorisorikollisuuskyselyiden perusteella nuorten väkivaltaiset teot ovat selkeästi vähentyneet viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana (Näsi 2016, 10–11).

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selittää kausaalisesti 9-luokkalaisten nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen yhteydessä olevia tekijöitä. Selitettävä muuttuja jaettiin kahteen ryhmään, väkivaltaa tehneisiin ja tekemättömiin nuoriin. Väkivaltaa tehneitä nuoria oli yhteensä 1496, eli 24,7 % vastaajista ja väkivaltaa tekemättömiä 4565, eli 75,3 % vastaajista.

Aloitan tutkimuksen tulosten esittelyn kuvailemalla yksittäisten muuttujien välisiä yhteyksiä. Tutkin yhteyksiä ristiintaulukoimalla ja riippumattomien otosten t-testeillä. Jaottelen analyysissa käytetyt selittävät muuttujat yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyviin muuttujiin. Yksittäisten muuttujien yhteyksien selvittämisen jälkeen esittelen logistisen regressiomallin rakentamisen vaiheet ja tulokset.

5.1 Yksilöön liittyvien muuttujien yhteys väkivallan tekemiseen

Yksilöön liittyviä selittäjiä olivat *sukupuoli, synnyinmaa, tukiopetuksen saaminen edeltävän vuoden aikana, luokalle jääminen, koulumenestys, itsekontrolli ja kostomyönteiset asenteet*. Yksilöön liittyvistä muuttujista väkivallan tekemistä selitti parhaiten sukupuoli, sillä se sai suurimman Pearsonin khiin neliö (χ^2) -testisuureen arvon ($p \leq 0,001$). Pojista 39 %, eli 1148 vastaajaa, oli osallistunut tappeluun julkisella paikalla, pahoinpidellyt jonkun tai tehnyt molempia vähintään kerran elämässään. Tytöistä fyysistä väkivaltaa oli puolestaan tehnyt 11 %, eli 348 vastaajaa. Suomessa syntyneistä vastaajista 24 % ja muualla syntyneistä 34 % oli tehnyt fyysistä väkivaltaa. Synnyinmaan yhteyttä väkivallan tekemiseen tutkittaessa on kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, että muualla kuin Suomessa syntyneitä vastaajia oli aineistossa mukana vain 273, eli 5 % vastaajista.

Myös koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet olivat yhteydessä väkivaltaiseen käytökseen ($p \leq 0,001$). Tukiopetuksessa viimeisen vuoden aikana olleista nuorista 31 % oli tehnyt fyysistä väkivaltaa, muista vastaajista 22 %. Luokalleen jääneistä fyysistä väkivaltaa oli puolestaan tehnyt 42 %, muista vastaajista 24 %. Luokalleen jääneitä vastaajia oli tosin melko vähän suhteessa muihin vastaajiin, yhteensä 200. Fyysistä väkivaltaa tehneiden suhteelliset osuudet, testisuureen arvot ja merkitsevyydet esitetään taulukossa 6.

TAULUKKO 6. Yksilöön liittyvät luokitteluasteikolliset muuttujat

Luokat	Ei tehnyt väki- valtaa %	Tehnyt väki- valtaa %	Ei tehnyt väki- valtaa N	Tehnyt väkival- taa N	Pearson χ^2	Sig.
Sukupuoli						
Tyttö	88,7	11,3	2741	348	609,98	0,000
Poika	61,4	38,6	1824	1148		
Synnyinmaa						
Suomi	75,8	24,2	4386	1402	14,62	0,000
Muu	65,6	34,4	179	94		
Tukiopetusta ed. vuonna						
Ei	78,2	21,8	3259	909	59,27	0,000
Kyllä	69,0	31,0	1306	587		
Luokalle jääminen						
Ei	75,9	24,1	4449	1412	33,37	0,000
Kyllä	58,0	42,0	116	84		

Muita yksilöön liittyviä muuttujia olivat *koulumenestys*, *itsekontrolli* ja *kostomyönteiset asenteet*. *Koulumenestyksen* summamuuttuja koostui vastaajan äidinkielen, englannin ja matematiikan numeroista, joista laskettiin keskiarvo. Väkivaltaa tehneiden nuorten keskiarvo (7,50) oli hieman pienempi kuin muiden vastaajien keskiarvo (8,08). Ryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi, vaikka ero keskiarvoissa ei ollutkaan absoluuttisessa mielessä kovin suuri ($p \leq 0,001$).

Väkivaltaa tehneillä nuorilla oli hieman vähemmän *itsekontrollia* kuin muilla nuorilla ($p \leq 0,001$). Itsekontrollin summamuuttujassa väkivaltaa tehneiden keskiarvo oli 2,69 ja väkivaltaa tekemättömien 3,02. Kaikissa yksittäisissä väittämissä erot olivat samansuuntaisia: väkivaltaa tehneet nuoret olivat useammin samaa mieltä annetuista väittämistä kuin väkivaltaa tekemättömät vastaajat. Erot olivat suurimpia väitteissä ”Testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista”, ”Otan joskus riskejä pelkän huvin vuoksi” ja ”Jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus”. Itsekontrollin muuttujakohtaiset keskiarvot eri ryhmissä, keskiarvojen erotukset, testisuureen arvot ja tilastolliset merkitsevyydet esitetään taulukossa 7.

TAULUKKO 7. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Itsekontrolli

Muuttuja	Ka. Ei VV	Ka. Kyl- lä VV	Ero	Testi- suure	Sig.
• Q59A Toimin usein hetken mielijohteesta	2,63	2,39	0,24	10,10	0,000
• Q59B Teen minulle mielihyvää tuottavia asioita, vaikka se haittaisi pitkän ajan tavoitteideni saavuttamista	3,17	2,88	0,29	11,54	0,000
• Q59C Minua kiinnostaa enemmän se, mitä tapahtuu tässä ja nyt kuin se, mitä tapahtuu tulevaisuudessa	2,8	2,64	0,16	6,28	0,000
• Q59D Testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista	3,04	2,51	0,53	19,39	0,000
• Q59E Otan joskus riskejä pelkän huvin vuoksi	2,97	2,48	0,49	17,87	0,000
• Q59F Jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus	3,06	2,6	0,46	17,52	0,000
• Q59G Huolehdin ensi sijassa omista eduistani silloinkin, jos siitä tulee vaikeuksia muille ihmisille	3,17	2,9	0,27	10,50	0,000
• Q59H Jos ihmiset hermostuvat siitä, mitä teen, se on heidän ongelmansa eikä minun	2,89	2,62	0,27	9,83	0,000
• Q59I Yritän saada mitä haluan silloinkin, kun tiedän, että se aiheuttaa harmea muille ihmisille	3,46	3,16	0,3	12,20	0,000
Q59A–I Itsekontrollin summamuuttuja	3,02	2,69	0,33	18,93	0,000

Skaala: 1 = Täysin samaa mieltä 2 = Jokseenkin samaa mieltä 3 = Jokseenkin eri mieltä 4 = Täysin eri mieltä

Väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien nuorten keskimääräiset vastaukset erosivat toisistaan myös *kostonhalua* mittaavissa kysymyksissä ($p \leq 0,001$). Kostamisen summamuuttujassa väkivaltaa tehneiden keskiarvo oli 3,07 ja väkivaltaa tekemättömien nuorten 2,50. Lukuja arvioitaessa on kuitenkin huomattava, että keskiarvo 3,07 on vastausvaihtoehdoista lähimpänä vastausta ”Vaikea sanoa”. Voidaan siis väittää, että väkivaltaa tehneet nuoret suhtautuivat kostamiseen jossain määrin neutraalisti ja väkivaltaa tekemättömät hieman kielteisesti. Ryhmät erosivat toisistaan eniten väitteissä ”Yritän antaa samalla mitalla takaisin kenelle tahansa, joka satuttaa minua”, ”En ainoastaan suutu, vaan tasaan myös tilit” ja ”Minusta on tärkeää kostaa niille, jotka ovat satuttaneet minua”. Muuttujakohtaiset keskiarvot väkivaltaa tekemättömien ja tehneiden ryhmissä, keskiarvojen erotukset, testisuureen arvot ja p-arvot esitetään taulukossa 8.

TAULUKKO 8. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Kostaminen

Muuttuja	Ka. Ei VV	Ka. Kyllä VV	Ero	Testi- suure	Sig.
• Q64A Minusta on tärkeää kostaa niille, jotka ovat satuttaneet minua	2,55	3,26	0,71	-19,74	0,000
• Q64B Yritän antaa samalla mitalla takaisin kenelle tahansa, joka satuttaa minua	2,62	3,39	0,77	-20,65	0,000
• Q64C On aina parempi olla hakematta kosta K*	2,8	2,33	0,47	-13,83	0,000
• Q64D En ainoastaan suutu, vaan tasaan myös tilit	2,52	3,23	0,71	-20,40	0,000
• Q64E Kosto on moraalisesti väärin K*	2,92	2,52	0,4	-11,63	0,000
• Q64F On yleensä parempi osoittaa armoa kuin vaatia kosta K*	2,8	2,48	0,32	-10,02	0,000
Q64A-F Kostamisen summamuuttuja	2,50	3,07	0,57	-23,14	0,000

K* = Käännetty asteikko

Ei VV = Ei ole tehnyt väkivaltaa / Kyllä VV = On tehnyt väkivaltaa

Skaala: 1 = Täysin eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä 3 = Vaikea sanoa 4 = Jokseenkin samaa mieltä 5 = Täysin samaa mieltä

5.2 Perheeseen liittyvien muuttujien yhteys väkivallan tekemiseen

Perheeseen liittyviä selittäjiä olivat vastaajan *perhetyyppi*, *isän työmarkkina-asema*, *äidin työmarkkina-asema*, *isän synnyinmaa*, *äidin synnyinmaa*, *ruumiillinen rankaisu*, *perheen taloudellinen tilanne*, *nuoren käytettävissä olevat rahat*, *vanhempien näkeminen humalassa*, *vanhempien riittely* sekä *sosiaalista kontrollia* kuvaavat muuttujat. Näistä muuttujista fyysistä väkivaltaa selittivät parhaiten perhetyyppi ja ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutuminen, sillä ne saivat suurimmat χ^2 -testisuureen arvot. Perheen tai nuoren taloudellisella tilanteella ei puolestaan ollut merkittävää yhteyttä väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen.

Ydinperheessä asuneet vastaajat olivat tehneet vähiten fyysistä väkivaltaa. Yhdessä molempien vanhempiensa kanssa asuneista nuorista väkivaltaa oli tehnyt 22 %, osan aikaa äitinsä ja osan aikaa isänsä kanssa asuneista 27 %, vain toisen vanhempiensa kanssa asuneista 30 %, uusperheessä asuneista 29 % ja muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muissa oloissa asuneista 50 %. Puolet sijoitetuista nuorista oli siis käyttäytynyt väkivaltaisesti, mutta aineiston perusteella ei voida päätellä, oliko nuori tehnyt väkivaltaa jo ennen sijoitusta vai vasta sen jälkeen.

Ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutuminen oli toinen tärkeä väkivallan tekemistä selittävä muuttuja. Väkivaltaa tehneitä nuoria oli eniten ryhmässä, jota oli rankaistu ruumiillisesti viimeisen vuoden aikana, 39 % vastaajista. Joskus elämässään, mutta ei viimeisen vuoden aikana, ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutuneista 30 % oli puolestaan käyttäytynyt väkivaltaisesti. Niistä nuorista, joita ei ollut koskaan kuritettu ruumiillisesti, 22 % oli tehnyt väkivaltaa.

Isän ja äidin työmarkkina-asemia tarkasteltaessa havaitaan, että vähiten väkivaltaa olivat tehneet ne nuoret, joiden vanhemmilla oli työpaikka. Äidin työmarkkina-aseamalla oli aineiston perusteella selkeämpi yhteys väkivallan tekemiseen kuin isän työmarkkina-aseamalla. Väkivaltaa oli tehnyt 38 % nuorista, joiden äiti oli kuollut. Noin 30 % nuorista, joiden äiti oli työtön, kotiäiti, opiskelija tai muusta syystä työelämän ulkopuolella, oli myös tehnyt väkivaltaa. ”Kuollut tai en tiedä” -vaihtoehdon isän kohdalla valinneista nuorista 33 % oli puolestaan käyttäytynyt väkivaltaisesti. Myös niissä perheissä, joissa isä oli koti-isä tai opiskelija, oli suhteellisesti hieman enemmän väkivaltaa tehneitä nuoria. Fyysistä väkivaltaa tehneiden suhteelliset osuudet, testisuureen arvot ja merkitsevyydet esitetään taulukossa 9.

TAULUKKO 9. Perheeseen liittyvät luokitteluasteikolliset muuttujat

Luokat	Ei väkivaltaa %	Tehnyt väkivaltaa %	Ei väkivaltaa N	Tehnyt väkivaltaa N	Pearson χ^2	Sig.
Kenen kanssa asuu						
Yhdessä äidin ja isän kanssa	78,0	22,0	3082	867	73,20	0,000
Osan aikaa äidin, osan aikaa isän kanssa	72,8	27,2	571	213		
Vain äidin / vain isän kanssa	69,9	30,1	475	205		
Äidin / isän ja tämän kumppanin kanssa	71,2	28,8	378	153		
Muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muualla	50,4	49,6	59	58		
Isän työmarkkina-asema						
Töissä	76,3	23,7	3809	1186	17,60	0,001
Työtön, lomautettu, sairauseläkkeellä, sairauslomalla, sairaalassa tai eläkkeellä	73,2	26,8	455	167		
Koti-isä tai opiskelee	69,1	30,9	76	34		
Kuollut tai ei tiedä	67,4	32,6	225	109		
Isän synnyinmaa						
Suomi	76,4	23,6	4251	1310	45,93	0,000
Muu	62,8	37,2	314	186		
Äidin työmarkkina-asema						
Töissä	76,4	23,6	3873	1195	23,35	0,000
Työtön, lomautettu, sairauseläkkeellä, sairauslomalla, sairaalassa tai eläkkeellä	69,9	30,1	304	131		
Koti-äiti tai opiskelee	71,0	29,0	330	135		
Kuollut tai ei tiedä	62,4	37,6	58	35		
Äidin synnyinmaa						
Suomi	76,3	23,7	4263	1326	35,37	0,000
Muu	64,0	36,0	302	170		
Ruumiillinen rankaisu						
Ei koskaan	78,0	22,0	3395	960	68,49	0,000
On joskus, ei viim. 12 kk aikana	70,1	29,9	1002	428		
On viim. 12 kk aikana	60,9	39,1	168	108		

Muita perheeseen liittyviä muuttujia olivat *perheen taloudellinen tilanne, nuoren käytettävissä olevat rahat, vanhempien näkeminen humalassa, vanhempien riitely sekä sosiaalista kontrollia* kuvaavat muuttujat. Perheen taloudellista tilannetta mitattiin skaalalla 1–7. Väkivaltaa tekemättömien nuorten perheissä taloudellisen tilanteen keskiarvo oli 4,25 ja väkivaltaa tehneiden perheissä 4,34. Molemmat ryhmät arvioivat siis perheensä taloudellisen tilanteen keskimäärin samanlaiseksi kuin muissa perheissä. Kumpaankin ryhmään kuulu-

neilla nuorilla oli myös yhtä paljon rahaa käytettävissään. Tässä aineistossa taloudellisella tilanteella ei siten ollut merkittävää yhteyttä nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Perheeseen ja kotioloihin liittyvää epävakautta selvitettiin kysymyksillä vanhempien alkoholinkäytöstä ja vanhempien välisestä riitelystä. Väkivaltaa tehneet nuoret olivat nähneet vanhempansa humalassa hieman useammin kuin muut nuoret. Molemmat ryhmät olivat tosin nähneet vanhempansa humalassa harvoin, sillä ryhmien keskiarvot olivat 2,08 ja 2,41 ($p \leq 0,001$). Vanhempien riitelyn osalta ryhmät eivät eronneet toisistaan. Kummassakin ryhmässä vastaajien vanhemmat riitelivät keskenään harvoin. Muuttujakohtaiset keskiarvot, keskiarvojen erotukset, testisuureen arvot ja p-arvot esitetään taulukossa 10.

TAULUKKO 10. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Taloudellinen tilanne, perheen epävakaus ja sosiaalinen kontrolli

Muuttuja	Ka. Ei VV	Ka. Kyllä VV	Ero	Testi- suure	Sig.
• Perheen taloudellinen tilanne*	4,25	4,34	0,09	-2,32	0,02
• Nuoren käytettävissä olevat rahat*	4,14	4,13	0,01	0,22	0,824
• Olen nähnyt vanhempani humalassa**	2,08	2,41	0,33	10,12	0,000
• Vanhempani riitelevät keskenään**	2,2	2,21	0,01	0,55	0,584
• Q50A Lähtiessäni illalla ulos kerron vanhemmilleni, mihin olen menossa**	4,38	4	0,38	12,45	0,000
• Q50B Lähtiessäni ulos vanhempani kysyvät, keiden kanssa vietän aikaa**	3,98	3,67	0,30	9,18	0,000
• Q50C Vanhempani tietävät, missä olen iltapäivisin koulun jälkeen**	4,15	3,81	0,34	11,28	0,000
• Q50D Vanhemmat seuraavat koulumenestystäni**	4,35	4,17	0,18	6,22	0,000
• Q50E Tulen hyvin toimeen vanhempieni kanssa**	4,34	4,16	0,18	6,64	0,000
• Q50F Vanhemmat valvovat, että menen ajoissa nukkumaan**	3,16	2,95	0,20	5,54	0,000
• Q50G Syömme perheen kanssa yhdessä**	3,6	3,42	0,18	5,40	0,000
Q50A-G Sosiaalinen kontrollin summamuuttuja	3,99	3,74	0,25	11,50	0,000

*Skaala 1 = Paljon huonompi 2 = huonompi 3 = Vähän huonompi 4 = Sama 5 = Vähän parempi 6 = Parempi 7 = Paljon parempi

**Skaala 1 = Ei koskaan 2 = Harvoin 3 = Joskus 4 = Usein 5 = Aina
Ei VV = Ei ole tehnyt väkivaltaa / Kyllä VV = On tehnyt väkivaltaa

Väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien nuorten keskimääräiset vastaukset erosivat toisistaan sosiaalista kontrollia mitanneissa kysymyksissä ($p \leq 0,001$). Sosiaalisen kontrollin summamuuttujassa väkivaltaa tehneiden vastaajien keskiarvo oli 3,74 ja väkivaltaa teke-

mättömien 3,99. Ero keskiarvoissa (0,25) oli absoluuttisessa mielessä melko pieni, vaikka se olikin tilastollisesti merkitsevä ($p \leq 0,001$). Molempien ryhmien keskiarvot olivat lähimpänä vastausvaihtoehtoa ”Usein”, joten sekä väkivaltaa tehneisiin että tekemättömiin nuoriin kohdistui melko paljon sosiaalista kontrollia. Ryhmät erosivat toisistaan eniten väittämässä ”Lähtiessäni illalla ulos kerron vanhemmilleni, mihin olen menossa” ja ”Vanhempani tietävät, missä olen iltapäivisin koulun jälkeen”. Erot olivat pienimpiä väittämässä ”Vanhemmat seuraavat koulumenestystäni”, ”Tulen hyvin toimeen vanhempieni kanssa” ja ”Syömme perheen kanssa yhdessä”. Muuttujakohtaiset keskiarvot, keskiarvojen erotukset, testisuureen arvot ja p-arvot on esitetty taulukossa 10.

5.3 Vapaa-aikaan liittyvien muuttujien yhteys väkivallan tekemiseen

Vapaa-aikaan liittyviä selittäjiä olivat *tappeluun osallistuneiden ystävien määrä, alkoholin humalajuominen, kannabiksen käyttö, muun kuin koulun omaisuuden vahingoittaminen, aseiden mukana pitäminen, internetin runsas käyttö, väkivaltaisten elokuvien katselu, väkivaltaisten tietokonepelien pelaaminen sekä rikkomuksille altistavan vapaa-ajan määrä*. Näillä kaikilla muuttujilla internetin runsasta käyttöä lukuun ottamatta oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys väkivallan tekemiseen ($p \leq 0,001$). Erityisesti väkivaltaiseen kaveripiiriin kuulumisen ja päihteidenkäyttö lisäsivät riskiä käyttäytyä väkivaltaisesti. Tappeluun osallistuminen oli sitä todennäköisempää, mitä enemmän nuorella oli väkivaltaisesti käyttäytyneitä ystäviä. Yli puolet eli 55 % nuorista, joilla oli useita julkisella paikalla tapelleita ystäviä, oli osallistunut itsekin tappeluun. Toisaalta vain 10 % vastaajista, joilla ei ollut väkivaltaisesti käyttäytyneitä ystäviä, oli tehnyt väkivaltaa.

Myös alkoholin ja kannabiksen käyttö olivat selkeästi yhteydessä väkivallan tekemiseen. Alkoholia juoneista nuorista 38 % oli käyttäytynyt väkivaltaisesti. Vain 16 % nuorista, jotka eivät olleet koskaan juoneet alkoholia humalahakuisesti, oli puolestaan tehnyt väkivaltaa. Kannabista käyttäneistä reilusti yli puolet, 62 %, oli osallistunut tappeluun tai pahoinpidelty jonkun. Myös muun kuin koulun omaisuutta vahingoittaneista lähes puolet, 47 %, ja asetta mukanaan pitäneistä yli puolet, 58 %, oli tehnyt väkivaltaa. Tulos on samansuuntainen kuin aiemmissa nuorisoriikollisuutta koskeneissa tutkimuksissa tehty havainto, jonka mukaan nuorten rikoskäyttäytyminen on usein laaja-alaista. Vähintään yhden rikko-

muksen tehneet nuoret ovat siis tehneet muitakin rikkomuksia todennäköisemmin kuin nuoret, jotka eivät ole tehneet ollenkaan rikoksia. (Kivivuori ym., 2018, 118–124.) Fyysisestä väkivaltaa tehneiden suhteelliset osuudet, testisuureen arvot ja merkitsevyydet esitetään taulukossa 11.

TAULUKKO 11. Vapaa-aikaan liittyvät luokitteluasteikolliset muuttujat

Luokat	Ei väki- valtaa %	Tehnyt väki- valtaa %	Ei väki- valtaa N	Tehnyt väki- valtaa N	Pearson χ^2	Sig.
Ystävä tapellut julkisella paikalla						
Ei kukaan	89,7	10,3	3040	349	1041,62	0,000
Yksi ystävä	69,8	30,2	912	395		
Useampi ystävä	44,9	55,1	567	696		
Alkoholin humalajuominen						
Ei	84,0	16,0	3070	586	371,18	0,000
Kyllä	62,2	37,8	1495	910		
Kannabiksen käyttö						
Ei	78,3	21,7	4398	1220	363,85	0,000
Kyllä	37,7	62,3	167	276		
Omaisuu den vahingoittaminen						
Ei	84,5	15,5	3636	669	668,07	0,000
Kyllä	52,9	47,1	929	827		
Aseen mukana pitäminen						
Ei	79,9	20,1	4258	1070	501,42	0,000
Kyllä	41,9	58,1	307	426		

Vapaa-aikaan liittyvistä muuttujista parhaita selittäjiä tappeluun osallistuneiden ystävien lukumäärä, omaisuuden vahingoittaminen ja ase en mukana pitäminen. Omaisuuden vahingoittamista ja ase en mukana pitämistä ei kuitenkaan kannattane ajatella varsinaisina ilmiötä selittävinä tekijöinä, vaan ne kuvaavat pikemminkin rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta. Päähteidenkäytöllä voidaan sen sijaan ajatella olevan kausaalinen yhteys väkivallan tekemiseen, sillä humalassa oleminen voi madaltaa väkivallan tekemisen kynnystä (Salmi 2009, 20–24).

Väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien nuorten keskimääräiset vastaukset erosivat toisistaan myös vapaa-ajan summamuuttujassa ($p \leq 0,001$). Väkivaltaa tehneiden keskiarvo oli 2,50 ja väkivaltaa tekemättömien 2,00. Keskiarvojen perusteella voitaneen siis väittää, että väkivaltaa tehneet vastaajat viettivät rikkomuksille altistavaa vapaa-aikaa joskus ja väki-

valtaa tekemättömät harvoin. Ryhmien väliset erot olivat suurimpia väitteissä ”Käyn nuorten järjestämässä juhlissa, joissa ei ole aikuisia paikalla ja monet juovat alkoholia” sekä ”Oleilen kaverieni kanssa julkisilla paikoilla klo 21 jälkeen”. Muuttujakohtaiset keskiarvot eri ryhmissä, keskiarvojen erotukset, testisuureen arvot ja p-arvot esitetään taulukossa 12.

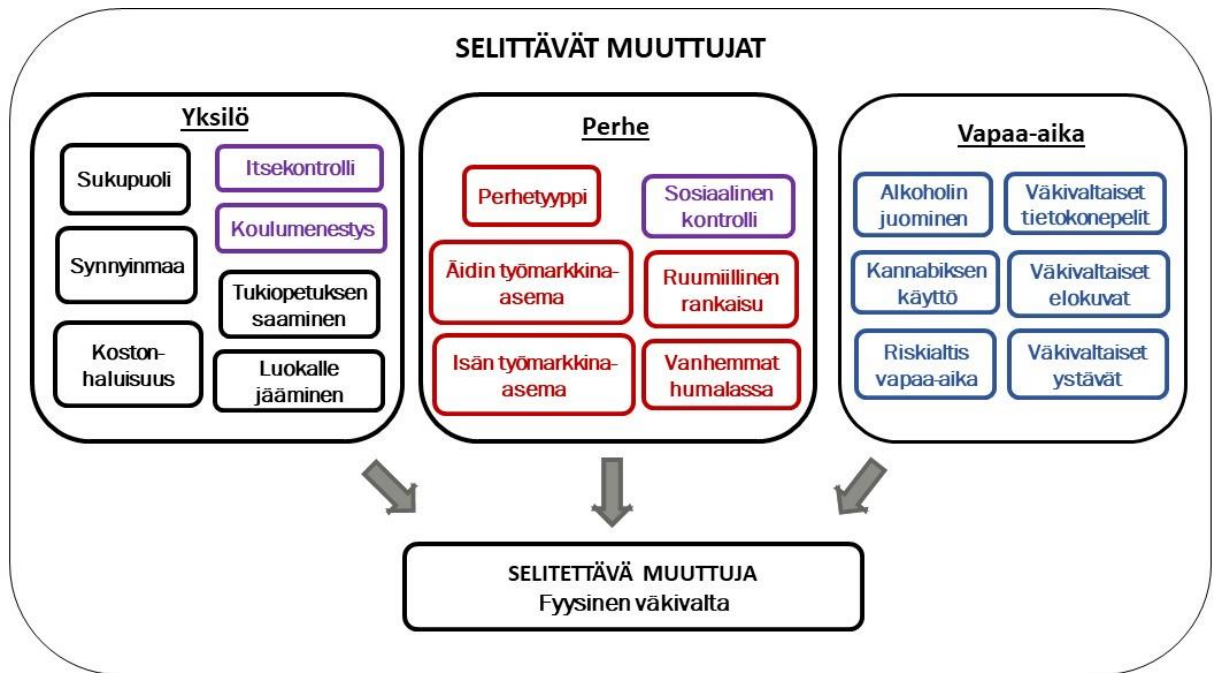
TAULUKKO 12. Keskiarvot ja niiden erotukset, testisuureet ja p-arvot: Vapaa-aika

Muuttuja	Ka. Ei VV	Ka. Kyllä VV	Ero	Testi- suure	Sig.
• Q52F Vietän pitkiä aikoja internetissä	3,27	3,38	0,10	-3,00	0,003
• Q52G Pelaaan väkivaltaisia tietokonepelejä	2,19	3,13	0,95	-22,42	0,000
• Q52H Katson väkivaltaisia elokuvia	2,74	3,48	0,75	-21,59	0,000
• Q52A Oleilen kaverieni kanssa julkisilla paikoilla klo 21 jälkeen	2,58	3,12	0,54	-16,60	0,000
• Q52B Tulen arki-iltoina kotiin vasta klo 22 jälkeen	1,93	2,38	0,46	-14,57	0,000
• Q52C Käyn nuorten järjestämässä juhlissa, joissa ei ole aikuisia paikalla ja monet juovat alkoholia	1,68	2,31	0,63	-17,79	0,000
• Q52D Vietän vapaa-aikaa itseäni vanhempien kaverien kanssa	2,37	2,84	0,47	-12,84	0,000
• Q52E Oleskelen arki-iltoina nuorisotalolla	1,46	1,84	0,38	-11,83	0,000
Q52A-E Vapaa-ajan summamuuttuja	2	2,5	0,50	-20,24	0,000

Skaala 1 = Ei koskaan 2 = Harvoin 3 = Joskus 4 = Usein 5 = Todella usein
Ei VV = Ei ole tehnyt väkivaltaa / Kyllä VV = On tehnyt väkivaltaa

Muissa vapaa-ajan toiminnoissa ryhmät erosivat toisistaan eniten väkivaltaisten tietokonepelien pelaamisen osalta. Väkivaltaa tehneet pelasivat väkivaltaisia pelejä keskimäärin joskus (ka. 3,13) ja väkivaltaa tekemättömät harvoin (ka. 2,19). Väkivaltaisten elokuvien katselussa oli lähes yhtä suuri ero väkivaltaa tehneiden keskiarvon ollessa 3,48 ja muiden nuorten 2,74. Kumpaankin ryhmään kuuluneet vastaajat ilmoittivat viettävänsä joskus pitkiä aikoja internetissä ($p \leq 0.01$).

Edellisissä luvuissa olen kuvannut yksittäisten yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvien muuttujien yhteyksiä väkivallan tekemiseen. Valitsin näiden joukosta tärkeimmät selittävät muuttujat logistiseen regressioanalyysiin testisuureiden arvojen ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen perusteella. Jatkoanalyysiä valitut 19 muuttujaa esitetään kuviossa 3.

Tausta ja asenteet / Yleinen paineteoria ja sosiaalinen huono-osaisuus / Kontrolliteoriat / Oppimisteoria

KUVIO 3. Logistiseen regressioanalyysin valitut selittäjät

5.4 Väkivallan tekemistä selittävät mallit

Analyysin toisessa vaiheessa muodostin useita erilaisia logistisia malleja fyysistä väkivaltaa selittävistä tekijöistä. Aluksi tein erilliset logistiset mallit pakottavalla menetelmällä yksilöön (7 kpl), perheeseen (6 kpl) ja vapaa-aikaan (6 kpl) liittyvistä selittäjistä (ks. kuvio 3). Yksilöön liittyviä muuttujia olivat sukupuoli, synnyinmaa, koulumenestys, tukiopetuksen saaminen viimeisen vuoden aikana, luokalle jääminen, itsekontrolli ja kostonhaluisuus. Nämä muuttujat kykenivät selittämään noin 24 % fyysisen väkivallan muuttujan vaihtelusta. Malli luokitteli oikein 94 % vastaajista, jotka eivät olleet tehneet väkivaltaa ja 24 % vastaajista, jotka olivat tehneet väkivaltaa. Kaiken kaikkiaan taustatietoja ja asenteita kuvannut malli luokitteli oikein 77 % vastaajista. Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo jäi kuitenkin mallissa hyvin pieneksi, 0,000. Jos p-arvo on testin yhteydessä pienempi kuin 0,05, malli ei ehkä sovi aineistoon tarpeeksi hyvin (Jokivuori 2015, 56; Metsämuuronen 2011, 761). Mallin tiedot esitetään taulukossa 13.

TAULUKKO 13. Logistiset mallit

Malli	Observed vs. predicted %				
	H&L test	Nagel kerke	Ei tehnyt	On tehnyt	Yht. %
Yksilön taustatiedot & asenteet – 7 muuttujaa Sukupuoli, synnyinmaa, koulumenestys*, tukiopetus, luokalle jääminen, itsekontrolli*, kostaminen*	0,000	0,241	94,1	23,8	77,3
Perhe – 6 muuttujaa Perhetyyppi, isän työmarkkina-asema, äidin työmarkkina-asema, ruumiillinen rankaisu, vanhemmat humalassa, sosiaalinen kontrolli*	0,92	0,063	98,7	4,1	75,6
Vapaa-aika – 6 muuttujaa Alkoholin juominen, kannabiksen käyttö, ystävä tapellut, tietokonepelit, elokuvat, vapaa-aika*	0,001	0,318	92,8	39,2	79,8
Malli 1 – 19 muuttujaa <ul style="list-style-type: none"> • Sukupuoli, synnyinmaa, koulumenestys* tukiopetus, luokalle jääminen, itsekontrolli*, kostaminen* • Perhetyyppi, isän työmarkkina-asema, äidin työmarkkina-asema, ruumiillinen rankaisu, vanhemmat humalassa, sosiaalinen kontrolli* • Alkoholin juominen, kannabiksen käyttö, ystävä tapellut, tietokonepelit, elokuvat, vapaa-aika* 	0,056	0,401	92,9	47,2	82,0
Malli 2 – 14 muuttujaa <ul style="list-style-type: none"> • Sukupuoli, synnyinmaa, tukiopetus, luokalle jääminen, itsekontrolli*, kostaminen* • Perhetyyppi, äidin työmarkkina-asema, ruumiillinen rankaisu • Alkoholin juominen, kannabiksen käyttö, ystävä tapellut, elokuvat, vapaa-aika* <u>Poistettu</u>: koulumenestys*, tietokonepelit, vapaa-aika*, isän työmarkkina-asema, vanhemmat humalassa, sosiaalinen kontrolli* 	0,020	0,399	92,7	46,4	81,7
Malli 3 – 9 muuttujaa <ul style="list-style-type: none"> • Sukupuoli, tukiopetus, itsekontrolli*, kostaminen* • Perhetyyppi, ruumiillinen rankaisu • Alkoholin juominen, ystävä tapellut, elokuvat <u>Poistettu</u>: synnyinmaa, luokalle jääminen, kannabiksen käyttö, äidin työmarkkina-asema, vapaa-aika* 	0,061	0,389	92,5	45,9	81,4
Malli 4 – 7 muuttujaa <ul style="list-style-type: none"> • Sukupuoli, kostaminen* • Perhetyyppi, ruumiillinen rankaisu • Alkoholin juominen, ystävä tapellut, elokuvat <u>Poistettu</u>: tukiopetus, itsekontrolli* 	0,196	0,383	92,6	46,1	81,5

*summamuuttuja

Perheeseen liittyviä muuttujia olivat perhetyyppi, isän työmarkkina-asema, äidin työmarkkina-asema, ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutuminen, onko nähnyt vanhemmat humalassa sekä vanhempien vastaajaan kohdistama sosiaalinen kontrolli. Nämä muuttujat kykenivät selittämään noin 6 % fyysisen väkivallan muuttujan vaihtelusta. Malli luokitteli oikein 99 % vastaajista, jotka eivät olleet tehneet väkivaltaa, mutta vain 4 % vastaajista, jotka olivat. Kaiken kaikkiaan malli luokitteli oikein 76 % vastaajista. Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo mallissa oli 0,92.

Vapaa-aikaan liittyviä muuttujia olivat alkoholin juominen humalahakuisesti, kannabiksen käyttäminen, julkisella paikalla tapelleiden ystävien määrä, väkivaltaisten tietokonepeliin pelaaminen, väkivaltaisten elokuvien katselu sekä rikkomuksille altistavan vapaa-ajan määrä. Nämä muuttujat kykenivät selittämään noin 32 % fyysisen väkivallan muuttujat vaihtelusta. Malli luokitteli oikein 93 % vastaajista, jotka eivät olleet tehneet väkivaltaa ja 39 % vastaajista, jotka olivat. Vapaa-aikaan liittyvät muuttujat kykenivät siis selittämään väkivaltaa tehneiden ryhmään kuulumista paremmin kuin yksilöön tai perheeseen liittyvät muuttujat. Kaiken kaikkiaan malli luokitteli oikein 80 % vastaajista. Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo vapaa-ajanviettoa kuvaavassa mallissa oli 0,001.

5.4.1 Laaja logistinen malli

Analyysin seuraavassa vaiheessa yhdistin kaikki edellä mainitut 19 selittävää muuttujaa malliin numero 1. Tarkoituksena oli muodostaa laaja ja kattava malli, jossa huomioitaisiin yhtäaikaaisesti mahdollisimman monta selittävää tekijää. Mallissa oli mukana 5831 vastaajaa, 96 % kaikista kyselyyn vastanneista nuorista. Fyysistä väkivaltaa tehneitä vastaajia oli yhteensä 1386 ja väkivaltaa tekemättömiä yhteensä 4445. Analyysin ulkopuolelle jäi 230 nuorta, 4 % kaikista vastaajista.

Laajan mallin muuttujat kykenivät selittämään 40 % fyysisen väkivallan muuttujan vaihtelusta. Malli luokitteli oikein 93 % vastaajista, jotka eivät olleet tehneet väkivaltaa ja 47 % vastaajista, jotka olivat. Kaiken kaikkiaan malli luokitteli oikein 82 % vastaajista. Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo mallissa oli 0,056. Mallin tiedot esitetään taulukoissa 13 ja 14.

Laajassa mallissa oli 14 tilastollisesti merkitsevää selittäjää. Viidellä muuttujalla ei ollut yhteyttä väkivallan tekemiseen. Yksilöön liittyvistä muuttujista vähintään melkein merkit-

seviä olivat sukupuoli, synnyinmaa, tukiopetuksen saaminen edeltävän vuoden aikana, luokalle jääminen, itsekontrolli ja kostonhaluisuus. Perheeseen liittyvistä muuttujista merkitseviä olivat puolestaan perhetyyppi, äidin työmarkkina-asema ja ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutuminen. Kaikki vapaa-aikaan liittyvät muuttajat väkivaltaisten tietokonepelien pelaamista lukuun ottamatta selittivät väkivallan tekemistä ($p < 0,05$). Taulukossa 14 näkyy, miten yksittäiset selittävät muuttajat ennustivat väkivaltaa tehneiden ryhmään kuulumista ja mitkä niistä olivat selityskyvyltään vahvimpia. Mitä suurempi Waldin testisuureen arvo on, sitä merkittävämpi selittäjä on suhteessa muihin selittäviin muuttujiin. Ryhmän saama riskiluku esitetään taulukon sarakkeessa $\text{Exp}(B)$ ja selittävän muuttujan tilastollinen merkitsevyys sarakkeessa Sig .

Logistisen regressioanalyysin perusteella sukupuoli oli yksi parhaista fyysisistä väkivaltaa selittäneistä tekijöistä. Pojilla oli 4,8 kertaa tyttöjä suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti. Muualla kuin Suomessa syntyneet olivat puolestaan tehneet väkivaltaa 1,7 kertaa todennäköisemmin kuin Suomessa syntyneet. Myös koulunkäyntiin liittyvillä vaikeuksilla oli jonkinlainen yhteys väkivallan tekemiseen: tukiopetusta edeltävän vuoden aikana saaneilla oli 1,3-kertainen ja luokalleen jääneillä 1,7-kertainen riski käyttäytyä väkivaltaisesti verrattuna muihin nuoriin. Yhteyttä ei kuitenkaan löytynyt koulumenestyksen ja väkivallan tekemisen väliltä. Keskiarvoltaan heikoimpaan (ka. 4,00–6,99) ja parhaaseen (ka. 9,00–10,00) ryhmään kuuluneiden nuorten riskiluvut olivat käytännössä samat.

Myös vastaajan kostonhaluisuus ja keskimääräistä heikompi itsekontrolli olivat yhteydessä väkivallan tekemiseen. Suhtautuminen kostamiseen erotteli nuoria kuitenkin voimakkaammin kuin itsekontrollin taso. Kostamiseen myönteisesti asennoituvilla oli 1,6-kertainen riski tehdä väkivaltaa verrattuna nuoriin, jotka suhtautuivat kostamiseen kielteisesti ($p \leq 0,001$). Vahvan itsekontrollin omaavilla nuorilla oli 1,3 kertaa ($1/0,799$) pienempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti kuin heikon itsekontrollin omaavilla vastaajilla ($p < 0,05$).

TAULUKKO 14. Laaja logistinen malli: 19 muuttujaa

	B	Wald	Sig.	Exp. (B)	95% CI.for EXP(B)	
					Lower	Upper
Sukupuoli						
Tyttö				1		
Poika	1,577	232,62	0,000	4,841	3,953	5,928
Synnyinmaa						
Suomi				1		
Muu	0,543	9,24	0,002	1,721	1,213	2,442
Koulumenestys						
Keskiarvo 4.00-6.99		0,16	0,921			
Keskiarvo 7.00-8.99	0,022	0,05	0,823	1,022	0,845	1,237
Keskiarvo 9.00-10.00	-0,018	0,02	0,896	0,983	0,753	1,282
Tukiopetuksen saaminen						
Ei				1		
Kyllä	0,268	10,30	0,001	1,307	1,110	1,540
Luokalle jääminen						
Ei				1		
Kyllä	0,506	7,33	0,007	1,658	1,150	2,392
Itsekontrolli						
Vähän itsekontrollia (1.00-2.50)				1		
Paljon itsekontrollia (2.51-4.00)	-0,224	6,43	0,011	0,799	0,672	0,950
Kostaminen						
Ei halua kostaa (1.00-2.99)				1		
Haluaa kostaa (3.00-5.00)	0,480	35,51	0,000	1,616	1,380	1,892
Kenen kanssa asut/perhetyyppi						
Äidin ja isän		10,54	0,032	1		
Osan aikaa äidin, osan aikaa isän	0,071	0,40	0,529	1,073	0,861	1,338
Vain äidin tai vain isän	0,049	0,15	0,701	1,050	0,819	1,346
Äidin tai isän ja hänen kumppaninsa	-0,021	0,02	0,878	0,979	0,751	1,277
Muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muissa oloissa	0,817	9,98	0,002	2,263	1,364	3,756
Isän työmarkkina-asema						
Töissä		3,30	0,347	1		
Työtön, lomautettu, sairauseläkkeellä, sairauslomalla, sairaalassa tai muuten eläkkeellä	0,166	1,79	0,180	1,180	0,926	1,503
Koti-isä/opiskelee	0,107	0,17	0,676	1,113	0,674	1,836
Kuollut/en tiedä	0,233	1,85	0,173	1,262	0,903	1,766
Äidin työmarkkina-asema						
Töissä		6,90	0,075	1		
Työtön, lomautettu, sairauseläkkeellä, sairauslomalla, sairaalassa tai muuten eläkkeellä	0,058	0,17	0,684	1,060	0,802	1,400
Koti-äiti/opiskelee	0,364	6,66	0,010	1,439	1,092	1,898
Kuollut/en tiedä	0,181	0,35	0,556	1,198	0,656	2,188
Ruumiillinen kuritus						
Ei koskaan		33,84	0,000	1		
On joskus, ei edeltävän vuoden aikana	0,443	26,03	0,000	1,558	1,314	1,847
On edeltävän vuoden aikana	0,620	13,50	0,000	1,859	1,335	2,587
Olen nähnyt vanhempani humalassa						
Ei koskaan/harvoin		1,15	0,562	1		
Joskus	0,015	0,03	0,865	1,016	0,850	1,213
Aina/usein	0,121	1,13	0,287	1,129	0,903	1,410
Sosiaalinen kontrolli						
Vähän kontrollia (1.00-2.99)		1,69	0,429	1		
Melko paljon kontrollia (3.00-3.99)	-0,142	1,00	0,318	0,868	0,657	1,146
Erittäin paljon kontrollia (4.00-5.00)	-0,054	0,14	0,705	0,947	0,714	1,256

TAULUKKO 14. Laaja logistinen malli: 19 muuttujaa (jatkuu)

	B	Wald	Sig.	Exp. (B)	95% CI.for EXP(B)	
					Lower	Upper
Alkoholin juominen						
Ei				1		
Kyllä	0,449	24,82	0,000	1,567	1,313	1,870
Kannabiksen käyttö						
Ei				1		
Kyllä	0,547	16,66	0,000	1,728	1,329	2,248
Pelaa väkivaltaisia tietokonepelejä						
Ei koskaan/harvoin		0,29	0,867	1		
Joskus	0,035	0,09	0,765	1,036	0,824	1,302
Todella usein/usein	-0,025	0,05	0,827	0,975	0,777	1,223
Katsoo väkivaltaisia elokuvia						
Ei koskaan/harvoin		18,99	0,000	1		
Joskus	0,169	2,40	0,121	1,184	0,956	1,467
Todella usein/usein	0,481	17,04	0,000	1,618	1,288	2,033
Ystävä tapellut julkisella paikalla						
Ei		323,37	0,000	1		
Yksi ystävä	0,932	99,07	0,000	2,540	2,114	3,051
Useita ystäviä	1,740	321,79	0,000	5,697	4,710	6,889
Vapaa-aika						
Erittäin vähän riskialtista vapaa-aikaa		7,04	0,030	1		
Vähän riskialtista vapaa-aikaa	0,002	0,00	0,986	1,002	0,834	1,203
Paljon/erittäin paljon riskialtista vapaa-aikaa	0,264	4,68	0,031	1,302	1,025	1,654
Constant	-3,827	284,95	0,000	0,022		

Ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutuminen oli perheeseen liittyvistä muuttujista tärkein väkivaltaa selittävä tekijä. Muita merkitseviä selittäjiä olivat perhetyyppi ja äidin työmarkkina-asema ($p < 0,05$). Nuorilla, joita oli rankaistu ruumiillisesti viimeisen vuoden aikana, oli 1,9 kertaa suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti kuin nuorilla, joita ei ollut koskaan rankaistu ruumiillisesti. Joskus, mutta ei viimeisen vuoden aikana, ruumiillisesti rankaistuilla riski oli vastaavasti 1,6-kertainen. Perhetyypin osalta väkivallan riskiä lisäsi eniten se, että nuori kertoi asuvansa muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muissa oloissa. Nämä vastaajat olivat tehneet väkivaltaa 2,3 kertaa todennäköisemmin kuin yhdessä äitinsä ja isänsä kanssa asuneet nuoret. Muilla perhemuodoilla ei ollut tässä mallissa yhteyttä väkivallan tekemiseen. Äidin työmarkkina-aseman muuttujassa oli yksi väkivallan tekemistä selittänyt luokka. Nuorilla, joiden äiti oli kotiäiti tai opiskelija, oli 1,4 kertaa suurempi riski tehdä väkivaltaa kuin nuorilla, joiden äiti oli töissä. Äidin työttömyys, sairastaminen, eläkkeellä oleminen tai kuolema eivät puolestaan olleet yhteydessä väkivallan tekemiseen monimuuttuja-analysissä.

Muilla perheeseen liittyneillä muuttujilla, eli isän työmarkkina-asemalla, vanhempien näkemisellä humalassa tai sosiaalisen kontrollin määrällä, ei ollut yhteyttä väkivallan tekemiseen. T-testin perusteella ryhmät erosivat toisistaan hieman keskimääräisen sosiaalisen kontrollin määrässä, mutta ero oli niin pieni, ettei se noussut enää tilastollisesti merkitseväksi logistisessa regressioanalyysissä. Keskiarvotestin mukaan väkivaltaa tehneet nuoret olivat myös nähneet vanhempansa hieman useammin humalassa kuin väkivaltaa tekemättömät vastaajat. Tässäkin muuttujassa erot olivat kuitenkin vähäisiä.

Kaikki vapaa-aikaan liittyvät muuttujat väkivaltaisten tietokonepelien pelaamista lukuun ottamatta selittivät väkivallan tekemistä vähintään melkein merkitsevästi logistisessa mallissa ($p < 0,05$). Vahvoja selittäjiä olivat erityisesti väkivaltaiseen vertaisryhmään kuuluminen sekä alkoholin ja kannabiksen käyttö. Alkoholia ainakin kerran elämässään humalahuokuisesti juoneilla nuorilla oli 1,6-kertainen riski tehdä väkivaltaa verrattuna muihin nuoriin. Kannabista kokeilleilla vastaava riski oli 1,7-kertainen. Väkivaltaisia elokuvia usein tai todella usein katsovat nuoret olivat puolestaan tehneet väkivaltaa 1,6 kertaa todennäköisemmin kuin nuoret, jotka katsoivat tällaisia elokuvia harvoin tai eivät koskaan. T-testissä havaittu yhteys väkivaltaisten tietokonepelien pelaamisen ja väkivallan tekemisen välillä katosi kuitenkin monimuuttuja-analyysissä. Yhteyden taustalla olikin ilmeisesti muita selittäviä tekijöitä, esimerkiksi sukupuoli.

Väkivaltaiseen vertaisryhmään kuuluneilla nuorilla oli 5,7 kertaa suurempi riski tehdä väkivaltaa kuin nuorilla, joilla ei ollut yhtään väkivaltaista ystävää. Jo yksi väkivaltaisesti käyttäytynyt ystävä lisäsi riskiä 2,6-kertaiseksi. Rikkomuksille altistavissa tiloissa vapaa-aikaansa usein tai todella usein viettäneillä vastaajilla oli puolestaan 1,3 kertaa suurempi riski tehdä väkivaltaa kuin nuorilla, joilla tällaista vapaa-aikaa oli vähän tai erittäin vähän.

Analyysin seuraavassa vaiheessa tiivistin 19 muuttujan mallia siten, että se sisälsi vain tärkeimmät selittäjät. Karsin laajaa mallia askeltaen lisäävillä ja poistavilla menetelmillä, jotta sain selville, mitkä muuttujat selittivät parhaiten fyysisen väkivallan tekemistä. Tiiviin logistisen mallin rakentamisen vaiheet esitetään taulukossa 15.

TAULUKKO 15. Logistisen mallin rakentamisen vaiheet

Muuttuja	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	
Yksilön tausta & asenteet					
Sukupuoli	1	1	1	1	
Onko syntynyt Suomessa	1	1			
Tukiopetuksen saaminen viimeisen vuoden aikana	1	1	1		
Luokalle jääminen	1	1			
Koulumenestys	1				
Itsekontrolli	1	1	1		
Kostaminen	1	1	1	1	
Vapaa-aika					
Alkoholin humalajuominen	1	1	1	1	
Kannabiksen käyttö	1	1			
Onko ystävä tapellut julkisella paikalla	1	1	1	1	
Pelaako väkivaltaisia tietokonepelejä	1				
Katsooko väkivaltaisia elokuvia	1	1	1	1	
Vapaa-ajanvietto	1	1			
Perhe					
Perhetyyppi	1	1	1	1	
Isän työmarkkina-asema	1				
Äidin työmarkkina-asema	1	1			
Ruumiillinen rankaisu	1	1	1	1	
Onko nähnyt vanhemmat humalassa	1				
Sosiaalinen kontrolli	1				
	Muuttujia yhteensä	19	14	9	7

Analyysin edetessä poistin mallista vaiheittain 12 muuttujaa. Poistettuja muuttujia olivat *vastaajan synnyinmaa, koulumenestys, luokalle jääminen, tukiopetuksen saaminen, itsekontrolli, isän työmarkkina-asema, äidin työmarkkina-asema, sosiaalinen kontrolli, onko nähnyt vanhemmat humalassa, rikkomuksille altistavan vapaa-ajan vietto, väkivaltaisten tietokonepelien pelaaminen ja kannabiksen käyttö*. Nämä muuttujat olivat selittäneet väkivallan tekemistä ristiintaulukoissa ja T-testeissä, mutta logistisen regressioanalyysin perusteella useimmat niistä eivät olleet yhtä vahvoja selittäjiä kuin muut jäljelle jääneet muuttujat. En käsittele tässä yhteydessä tarkemmin malleja 2 ja 3 (Taulukot 14 ja 15), sillä ne olivat vain välvaiheita suppeamman logistisen mallin rakentamisessa. Esittelen seuraavaksi neljännen logistisen mallin, joka sisälsi seitsemän tärkeintä selittäjää.

5.4.2 Tiivis logistinen malli

Tiiviiseen logistiseen malliin sisältyivät muuttujat *sukupuoli*, *kostonhaluisuus*, *alkoholin juominen*, *julkisella paikalla tapelleiden ystävien määrä*, *väkivaltaisten elokuvien katselu*, *perhetyyppi* ja *ruumiillinen rankaisu*. Nämä seitsemän muuttujaa selittivät 38 % fyysisen väkivallan muuttujan vaihtelusta. Malli luokitteli oikein 93 % vastaajista, jotka eivät olleet tehneet väkivaltaa ja 46 % vastaajista, jotka olivat tehneet. Kaiken kaikkiaan malli luokitteli oikein 82 % vastaajista. Hosmer & Lemeshow -testin p-arvo mallissa oli 0,196.

Yksilöön liittyvistä muuttujista tärkeimpiä selittäjiä olivat sukupuoli ja kostonhaluisuus. Pojilla oli mallin mukaan 4,5 kertaa tyttöjä suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti. Kostamiseen myönteisesti suhtautuneet nuoret olivat puolestaan tehneet väkivaltaa 1,8 kertaa todennäköisemmin kuin nuoret, jotka suhtautuivat kostamiseen kielteisesti. Vapaa-aikaan liittyvistä muuttujista tärkeimpiä selittäjiä olivat julkisella paikalla tapelleiden ystävien määrä, alkoholin juominen humalahakuisesti ja väkivaltaisten elokuvien katselu. Väkivaltaiseen vertaisryhmään kuuluneilla oli jopa 6,6 kertaa suurempi riski tehdä väkivaltaa kuin muilla nuorilla. Myös alkoholinkäyttö oli yhteydessä väkivallan tekemiseen, sillä vähintään kerran elämässään humalahakuisesti juoneilla oli 1,9 kertaa muita nuoria suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti. Usein tai todella usein väkivaltaisia elokuvia katsovat nuoret taas olivat käyttäytyneet itsekin väkivaltaisesti 1,7 kertaa todennäköisemmin kuin nuoret, jotka katselivat tällaisia elokuvia harvoin tai eivät koskaan.

Perheeseen liittyvistä muuttujista tärkeimpiä selittäjiä olivat ruumiillinen rankaisu ja perhetyyppi. Nuorilla, joita oli rankaistu ruumiillisesti viimeisen vuoden aikana, oli 2,1 kertaa suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti kuin nuorilla, joita ei ollut koskaan rankaistu ruumiillisesti. Vain toisen vanhempansa kanssa asuvilla nuorilla oli 1,3 kertaa suurempi riski tehdä väkivaltaa kuin molempien vanhempiensa kanssa asuvilla vastaajilla ($p \leq 0,05$). Muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muissa oloissa asuvilla riski oli jopa 3,1-kertainen. Tällaisia vastaajia oli tosin analyysissä mukana vain 112, joten tulosta kannattaa pitää suuntaa-antavana. Mallin tiedot esitetään taulukossa 16.

TAULUKKO 16. Tiivis logistinen malli: 7 muuttujaa

Muuttuja	B	Wald	Sig.	95 % C.I.for Exp. (B)		
				Exp.(B)	Lower	Upper
Sukupuoli						
Tyttö				1		
Poika	1,507	300,56	0,000	4,515	3,808	5,354
Kostonhaluisuus						
Ei halua kostaa (1.00-2.99)				1		
Haluaa kostaa (3.00-5.00)	0,562	54,09	0,000	1,754	1,510	2,037
Julkisella paikalla tapelleet ystävät						
Ei kukaan		421,03	0,000	1		
Yksi ystävä	0,966	112,03	0,000	2,627	2,197	3,141
Useampi ystävä	1,881	420,48	0,000	6,559	5,480	7,851
Alkoholin juominen						
Ei				1		
Kyllä	0,621	62,57	0,000	1,861	1,596	2,171
Väkivaltaisten elokuvien katselu						
Ei koskaan/harvoin		31,80	0,000	1		
Joskus	0,178	3,02	0,820	1,194	0,978	1,459
Usein/todella usein	0,522	27,04	0,000	1,685	1,384	2,051
Kenen kanssa asuu / perhetyyppi						
Äidin ja isän kanssa		26,65	0,000	1		
Osan aikaa äidin, osan aikaa isän kanssa	0,590	0,28	0,594	1,060	0,854	1,316
Vain äidin tai vain isän kanssa	0,235	4,36	0,037	1,265	1,015	1,578
Äidin tai isän ja hänen kumppaninsa kanssa	0,112	0,77	0,379	1,119	0,871	1,438
Muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muualla	1,143	23,84	0,000	3,138	1,983	4,966
Ruumiillinen rankaisu						
Ei koskaan		41,32	0,000	1		
On joskus, ei edeltävän vuoden aikana	0,447	27,93	0,000	1,564	1,325	1,846
On rangaistu edeltävän vuoden aikana	0,733	20,49	0,000	2,082	1,516	2,860
Constant	-3,937	1171,76	0,000	0,020		

Kun suppeampaa mallia verrataan laajempaan malliin, havaitaan, että riskiluvut poikkeavat toisistaan hieman. Laajemmassa mallissa poikien saama riskiluku oli 4,8, suppeammassa 4,5. Kostamiseen myönteisesti suhtautuneiden riskiluku oli puolestaan ensimmäisessä mallissa 1,6, jälkimmäisessä 1,8. Myös alkoholin juomisen riskiluku nousi jälkimmäisessä mallissa 1,9:ään; ensimmäisessä se oli 1,6. Tulosta selittänee kannabiksen käytön poistaminen mallista. Julkisella paikalla tapelleiden ystävien määrä ja ruumiillisen rankaisun kohteeksi joutuminen saivat myös hieman korkeammat riskiluvut jälkimmäisessä mallissa. Selkein muutos riskiluvuissa tapahtui perhetyyppi-muuttujassa. Suppeammassa mallissa vain äidin tai vain isän kanssa asuneilla nuorilla oli 1,3 kertaa suurempi riski tehdä väkival-

taa kuin ydinperheessä asuneilla vastaajilla ($p \leq 0,05$). Laajemmassa mallissa nämä ryhmät eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Ensimmäisessä mallissa oli siten oletettavasti muita tekijöitä, jotka selittivät tätä yhteyttä. Malleja vertailtaessa voidaankin todeta, että suppeampi malli on selkeämpi ja sitä on helpompi tulkita kuin laajempaa mallia. Laajempi malli on kuitenkin tietyllä tapaa informatiivisempi ottaessaan huomioon useampia selittäviä tekijöitä yhtä aikaa.

Yleisellä tasolla voidaan todeta, että yksilöön ja vapaa-aikaan liittyvät muuttujat selittivät väkivallan tekemistä paremmin kuin perheeseen liittyvät muuttujat. Voimakkain yhteys väkivallan tekemiseen oli väkivaltaiseen vertaisryhmään kuulumisella. Myös alkoholin ja kannabiksen käyttö olivat selkeästi yhteydessä väkivallan tekemiseen. Miessukupuoli oli väkivaltaisen toveripiirin jälkeen toiseksi paras väkivaltaista käyttäytymistä ennustanut tekijä. Muita tärkeitä yksilöön liittyviä selittäjiä olivat kostonhaluisuus, vähäinen itsekontrolli sekä koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet.

Perheeseen liittyvillä tekijöillä oli odotettua heikompi yhteys väkivallan tekemiseen, kun mallien tuloksia verrataan teoriaosassa esitettyyn aiempaan tutkimukseen. Perhettä ja kasvuympäristöä käsitelleiden tutkimusten ja yleisen paineteorian perusteella olisi voinut olettaa, että kaikki perheen sosiaalista huono-osaisuutta ilmaisevat muuttujat olisivat olleet väkivallan tekemistä lisääviä riskitekijöitä. Perheen taloudellisella tilanteella tai nuoren käytettävissä olevilla rahoilla ei kuitenkaan ollut analyysien perusteella yhteyttä väkivallan tekemiseen. Myöskään vanhempien työttömyys, sairastaminen tai kuolema eivät olleet väkivallan riskiä lisääviä tekijöitä.

Sosiaalinen kontrolli oli aiemman tutkimuksen perusteella yksi tärkeimmistä rikoskäyttäytymistä selittävästä tekijöistä. Siksi oletin, että sillä olisi ollut selkeämpi yhteys väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen. Väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien ryhmät eivät kuitenkaan eronneet toisistaan sosiaalisen kontrollin määrässä logistisessa regressioanalyysissä. Myös vanhempien runsas päihteidenkäyttö on ollut lapsen kaltoinkohtelun ja rikoskäyttäytymisen riskitekijä aiemmissa tutkimuksissa (Haapasalo & Hämäläinen 1996; Farrington 2005). Tämän tutkielman perusteella ei kuitenkaan voida tehdä varsinaisia johtopäätöksiä asiasta, sillä väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien ryhmät eivät eronneet toisistaan siinä, kuinka usein he olivat nähneet vanhempansa humalassa.

Kummassakin logistisessa mallissa ”muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muissa oloissa” asuminen oli väkivaltaisten tekojen riskiä lisäävä tekijä. Tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida päätellä yhteyden suuntaa. Ei siis tiedetä, onko nuori asunut näissä oloissa ennen kuin on tehnyt väkivaltaa, vai onko hänet sijoitettu vasta väkivaltaisen käytöksen jälkeen. Kasvuympäristön epävakaas voi kuitenkin olla erityinen riskitekijä lastensuojelun asiakkaina oleville lapsille ja nuorille, jos asiakkuuteen liittyy useita sijoituksia ja sijoituspaikan muutoksia. Turvattomuutta läheisissä suhteissaan kokeneen lapsen voi olla vaikeaa oppia empatiaa ja muita sosiaalisia taitoja, mikä voi puolestaan myöhemmin vaikeuttaa vahvojen ihmissuhteiden muodostamista ja johtaa ongelmalliseen käytökseen. (Haapasalo 2006, 133–134.)

Siirryn seuraavaksi tutkielmani yhteenveto- ja pohdintalukuihin. Selvitän yhteenvedossa, mitä tutkielmani tulokset merkitsevät suhteessa aiemmin esittelemiini tutkimuksiin ja teorioihin. Pohdinnassa kerron, miten sosiaalityöntekijät voivat hyödyntää tuloksia kohdassaan työssään nuoria, jotka ovat tehneet fyysistä väkivaltaa. Pohdintaan olen sisällyttänyt myös jatkotutkimusehdotukset.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

6.1 Yhteenveto

Tutkimuksessa selvitettiin yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvien muuttujien yhteyttä yhdeksäsluokkalaisten nuorten tekemään fyysiseen väkivaltaan. Selitettävä fyysisen väkivallan muuttuja koostui tappeluun osallistumisesta julkisella paikalla ja pahoinpitelyn tekemistä. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa analysoin yksittäisten muuttujien yhteyttä väkivallan tekemiseen ristiintaulukoimalla ja riippumattomien otosten t-testillä. Valitsin tämän jälkeen analyysin ja teorian perusteella tärkeimmät selittäjät logistiseen regressioanalyysiin. Analyysin toisessa vaiheessa muodostin erilliset logistiset mallit yksilöön, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvistä muuttujista ja tämän jälkeen kaikki 19 muuttujaa sisältäneen laajan mallin. Analyysin kolmannessa vaiheessa poistin mallista muuttujia askeltaen lisäävillä ja poistavilla menetelmillä, kunnes tiivistetyssä mallissa oli jäljellä seitsemän tärkeintä selittäjää.

Yksilöön liittyvistä muuttujista vähintään melkein merkitseviä ($p \leq 0,05$) olivat sukupuoli, synnyinmaa, tukiopetuksen saaminen edeltävän vuoden aikana, luokalle jääminen, itsekontrolli ja kostonhaluisuus. Pojilla oli tyttöjä selvästi suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti. Myös koulunkäyntiin liittyvillä vaikeuksilla oli yhteys väkivallan tekemiseen: tukiopetusta edeltävän vuoden aikana saaneilla oli 1,3-kertainen ja luokalleen jääneillä 1,7-kertainen riski käyttäytyä väkivaltaisesti verrattuna muihin nuoriin. Vahvan itsekontrollin omaavilla nuorilla oli hieman pienempi riski käyttäytyä väkivaltaisesti kuin heikon itsekontrollin omaavilla vastaajilla. Kostamiseen myönteisesti suhtautuneilla oli puolestaan puolitoistakertainen riski tehdä väkivaltaa verrattuna nuoriin, jotka suhtauivat kostamiseen kielteisesti.

Perheeseen liittyvistä muuttujista vähintään melkein merkitseviä ($p \leq 0.05$) olivat ruumiillinen rankaisu, perhetyyppi ja äidin työmarkkina-asema. Ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutuminen oli perheeseen liittyvistä muuttujista tärkein väkivaltaa selittävä tekijä. Nuorilla, joita oli rankaistu ruumiillisesti viimeisen vuoden aikana, oli lähes kaksinkertainen riski käyttäytyä väkivaltaisesti verrattuna nuorilla, joita ei ollut koskaan rankaistu ruumiillisesti.

Muiden sukulaisten luona, sijaisperheessä tai muissa oloissa asuneet nuoret olivat myös tehneet väkivaltaa todennäköisemmin kuin yhdessä äitinsä ja isänsä kanssa asuneet nuoret. Muilla perhemuodoilla ei ollut tässä mallissa yhteyttä väkivallan tekemiseen.

Kaikki vapaa-aikaan liittyvät muuttajat väkivaltaisten tietokonepelien pelaamista lukuun ottamatta selittivät väkivallan tekemistä vähintään melkein merkitsevästi ($p \leq 0.05$). Väki-valtaiseen vertaisryhmään kuuluneilla nuorilla oli lähes kuusi kertaa suurempi riski tehdä väkivaltaa kuin nuorilla, joilla ei ollut yhtään väkivaltaista ystävää. Alkoholia ainakin ker-ran elämässään humalahakuisesti juoneilla nuorilla ja kannabista kokeilleilla riski oli myös suurempi kuin muilla nuorilla. Väki-valtaisia elokuvia usein tai todella usein katsovat nuo-ret olivat puolestaan tehneet väkivaltaa puolitoista todennäköisemmin kuin nuoret, jotka katsoivat tällaisia elokuvia harvoin tai eivät koskaan. Rikkomuksille altistavissa tiloissa vapaa-aikaansa usein tai todella usein viettäneillä vastaajilla oli heilläkin hieman suurempi riski tehdä väkivaltaa kuin nuorilla, joilla tällaista vapaa-aikaa oli vähän tai erittäin vähän.

Verratessani logistisia malleja tutkielman teoriaosassa esittelemääni aiempaan tutkimuk-seen havaitsin, että perheeseen liittyvillä muuttujilla oli odotettua vähäisempi yhteys väki-vallan tekemiseen. Tulosta saattaisi selittää se, että perheen taloudelliset ongelmat, van-hempien työttömyys ja heikko terveydentila ovat yleensä epäsuoria riskitekijöitä, jotka ovat yhteydessä lasten aggressiivisuuteen ja rikoskäyttäytymiseen muiden tekijöiden väli-tyksellä (Leinonen, Solantaus & Punamäki 2002). Tällaisia tekijöitä ovat aiemmissa tutki-muksissa olleet esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvä stressi, heikot kasvatuskäytännöt ja lapsen kaltoinkohtelu (Haapasalo 2006, 148–151). Tulkinta saa tukea siitä, että tässäkin tutkimuksessa ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutuminen oli erittäin merkitsevä väki-vallan tekemisen riskitekijä.

Sukupuoli oli Waldin testisuureen perusteella toiseksi paras väkivaltaista käyttäytymistä ennustanut tekijä. Luvussa 2.4 esitellyn aiemman tutkimuksen mukaan on olemassa useita syitä sille, miksi miehet käyttäytyvät väkivaltaisesti useammin kuin naiset. *Biologisten* teorioiden mukaan esimerkiksi tietynlaiset geenit, testosteronihormonin määrä sekä aivojen rakenne altistavat erityisesti miehet väkivallan tekemiselle. (Jokinen 2000, 15.) Väki-vallan *sosiaalinen* malli taas korostaa väkivaltaisen käyttäytymisen olevan opittua. Lapsi oppii

väkivallan mallien ja vahvistamisen kautta; vanhemmat, ystävät, ympäristö, kasvattavat instituutiot ja media sosiaalistavat lapset väkivallalle. (Bandura 1973; Jokinen 2000, 16.)

Samankaltaisen teorian asiasta on esittänyt Richard Tremblay, jonka mukaan kaikkien lasten aggressiivinen käyttäytyminen lisääntyy varhaislapsuudessa, kun lapsi oppii ilmaisemaan kielteisiä tunteitaan. Aggressiivisuus alkaa yleensä vähentyä kasvatuksen ansiosta sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt kaksi vuotta. (Tremblay 2000.) Lapsen aggressiivinen toiminta kuitenkin jatkuu, jos vanhemmat vastaavat hänen uhmaansa väkivallalla ja kovalalla kurilla. Tällöin aggressiivisuutta vahvistetaan entisestään antamalla lapselle aggressiivista toimintaa tukevia malleja. (Haapasalo 2006, 139.) Teoria selittää siten sitä, miksi ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutumisella saattaa olla yhteys lapsen myöhempään väkivaltaisuuteen.

Väkivaltaa voidaan tarkastella myös *kulttuurisena* ilmiönä. Jokisen (2000) mukaan miesten välinen väkivalta on väkivallan näkyvin ja kulttuurisesti hyväksytyin muoto. Miehet sosiaalistetaan asteittain väkivallan tekemiseen, näkemiseen ja kohteena olemiseen. (Jokinen 2000, 28–31.) Miesten tekemä väkivalta esitetään tietyissä kulttuurituotteissa, esimerkiksi väkivaltaelokuvissa, ihailtavana ja maskuliinisuutta vahvistavana toimintana. Se oikeutetaan vetoamalla itsen tai muiden puolustamiseen. (Galtung 1990; Jokinen 2000, 18.) Myös kostamiseen liittyvät motiivit ovat suosittuja väkivaltaisissa elokuvissa (Kivivuori 2018, 175–176).

Edellä esiteltyt väkivaltaa sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä tarkastelevat teoriat käsittelevät väkivaltaa samanlaisesta näkökulmasta kuin kriminologian oppimisteoria. Oppimisteoria korostaa ryhmissä tapahtuvan oppimisen merkitystä rikollisuuden selittämisessä. Ihmiset oppivat tekemään rikollisia tekoja ollessaan vuorovaikutuksessa toisten rikoksia tekevien ihmisten kanssa. Oppimiseen kuuluvat sekä rikosten tekemisen varsinaiset taidot että myönteiset asenteet ja puhettavat, joilla rikollisuuteen suhtaudutaan. (Sutherland & Cressey 1978, 80–83, 85; Kivivuori 2006, 169–170.) Oppimisteoria selittää siten myös sitä, miksi medialla ja populaarikulttuurilla saattaa olla yhteys nuorten tekemiin rikosiin. Sen mukaan matkiminen on tärkeä oppimisen mekanismi. Nuoret saavat mediasta malleja rikosten tekemiseen ja niiden perustelemiseen. (Kivivuori 2006, 171.)

Tässäkin tutkimuksessa löydettiin yhteys väkivaltaisten elokuvien katselun ja väkivallan tekemisen väliltä. Yhteyden suunnasta ei voida tehdä johtopäätöksiä, mutta tulos osoittanee kuitenkin, että väkivallan tekijät ovat muita nuoria kiinnostuneempia väkivallasta myös kulttuurisena ilmiönä. Nuorten rikoskäyttäytymisen ja rikoksiin liittyvän mediasisällön seuraamisen väliltä on löydetty yhteys myös Kivivuoren (2004) tutkimuksessa. Artikkelin mukaan nuori tekee sitä enemmän rikoksia, mitä enemmän hän seuraa rikosuutisia. Yhteyttä selittää osittain se, että kiinnostus rikoksia kohtaan suuntaa mediahuomiota, mutta oppimisteorian mukaan rikosuutisointi voi myös kannustaa joitakin nuoria rikollisuuteen. (Kivivuori 2004; Kivivuori 2006, 171–172.) Yhteys voisi toimia samantapaisesti väkivaltaisten elokuvien kohdalla.

Oppimisteoria ja luvussa 2.3 esitelty sosiaalisen pääoman teoria korostavat molemmat vertaisryhmän merkitystä rikoskäyttäytymisen oppimisessa. Tässä tutkimuksessa väkivaltaiseen ystäväpiiriin kuuluminen oli Waldin testisuureen perusteella tärkein väkivaltaista käyttäytymistä selittänyt tekijä. Sosiaalisen pääoman teorian mukaan vertaisryhmä voi antaa nuorille yhteiskunnan näkökulmasta negatiivista sosiaalista pääomaa, jos ryhmässä opitaan esimerkiksi rikollisia toimintatapoja, rikosmyönteisiä asenteita ja rikoksille suosiollista kulttuuria. Toisaalta ryhmä voi antaa nuorelle myös positiivista sosiaalista pääomaa sosiaalisen tuen ja ystävyyssuhteiden muodossa. Erityisesti nuorilla rikosten tekemiseen liittyykin usein sosiaalisia motiiveja ja merkityksiä. (Salmi 2006, 200–201.)

Myös vanhempien nuoreen kohdistamaa sosiaalista kontrollia voidaan pitää yhtenä sosiaalisen pääoman muotona. Muutamia rikkomuksia tehneillä nuorilla ei välttämättä ole sen vähempää myönteistä sosiaalista pääomaa kuin niillä nuorilla, jotka eivät tee rikoksia ollenkaan. He saavat kuitenkin vertaisryhmästään negatiivista sosiaalista pääomaa viettäessään aikaa yhteisössä, joka kannustaa normien rikkomiseen. (Salmi 2006, 201–202.) Sosiaalisen pääoman teoria voisikin selittää osaltaan sitä, miksi väkivaltaa tehneiden ja tekemättömien ryhmät eivät juurikaan eronneet toisistaan sosiaalisen kontrollin suhteen. Voi olla, että molempiin ryhmiin kohdistui melko paljon sosiaalista kontrollia, mutta ne erosivat toisistaan vertaisryhmästä saamansa sosiaalisen pääoman suhteen. Väkivaltaisessa vertaisryhmässä aikaansa viettäneet pitivät väkivaltaista käyttäytymistä tietyissä tilanteissa oikeutettuna ja perusteltuna tapana toimia. Toisenlaisiin vertaisryhmiin kuuluneet nuoret

eivät olleet altistuneet kielteiselle sosiaaliselle pääomalle, eivätkä olleet siten oppineet rikosmyönteisiä asenteita tai rikoksille suosiollista kulttuuria.

Alkoholin ja kannabiksen käytöllä oli vahva yhteys väkivallan tekemiseen. Kivivuoren, Aaltosen, Näsin, Suonpään ja Danielssonin (2018) mukaan yksi kriminologisen tutkimuksen keskeisimmistä löydöksistä onkin juuri rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuus. Vähintään yhden rikkomuksen tekeminen lisää siis selvästi riskiä tehdä muitakin rikkomuksia. Vuoden 2012 Nuorisoriikollisuuskyselyn perusteella jo yhden rikollisen teon tekeminen, esimerkiksi kannabiksen polttaminen, lisäsi selvästi riskiä muidenkin rikosten tekemiseen, kuten pahoinpitelyyn, varastamiseen tai vahingontekojen tekemiseen. Kolmen rikkomuksen tehneillä riski neljanteen oli kasvanut jo erittäin merkittävästi. (Kivivuori ym., 2018, 120–122.) Tätäkin tulosta voisi tulkita oppimisteorian ja sosiaalisen pääoman teorian näkökulmista: rikosmyönteinen vertaisryhmä saattaa kannustaa nuoria myös päihteidenkäyttöön.

Muita yksilöön liittyviä, tilastollisesti merkitseviä selittäjiä mallissa olivat koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet ja itsekontrolli. Luokalleen jääneillä ja edeltävän vuoden aikana tutkiopetusta saaneilla nuorilla oli muita nuoria suurempi riski tehdä väkivaltaa. Vaikeudet koulussa saattavat liittyä kognitiivisiin vaikeuksiin, heikkoon itsekontrolliin tai molempiin. Itsekontrolliteorian mukaan rikoskäyttäytyminen johtuu pääasiassa yksilöiden melko pysyvistä ominaisuuksista, joista merkittävin on alhainen itsekontrolli. Se aiheuttaa lyhytnäköistä ja impulsiivista käyttäytymistä sekä kyvyttömyyttä lykätä tarpeiden tyydytystä elämän kaikilla osa-alueilla. Alhainen itsekontrolli johtaa myös henkilön rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuuteen ja pitkäaikaisuuteen. (Gottfredson & Hirschi 1990, 89–92; Kivivuori ym. 2018, 145–148, 155.) Tässä aineistoissa heikon itsekontrollin omanneilla vastaajilla oli 1,25-kertainen riski tehdä väkivaltaa verrattuna nuoriin, joilla oli vahva itsekontrolli. Ero olisi tosin saattanut olla vielä merkittävämpi, jos olisin jakanut itsekontrollin summamuuttujan esimerkiksi kolmeen luokkaan kahden sijasta.

E erityisen kiinnostava tulos molemmissa malleissa oli rikosmyönteisten asenteiden yhteys väkivallan tekemiseen. Aiemman tutkimuksen perusteella lähes puolet nuorten tekemästä väkivallasta sisältää jonkinlaisen rikosmotiivin. Noin neljäsosassa näistä tapauksista nuori rikosmotiivina lähenee, esimerkiksi ystävän tai sukulaisen, puolesta. Halu rikosmotiivina lähenee, esimerkiksi ystävän tai sukulaisen, puolesta.

lisää koston toteuttamisen todennäköisyyttä. Tutkimuksen mukaan tytöillä, koulukiusaamisen uhriksi joutuneilla ja altruistiseen kostamiseen myönteisesti asennoituvilla on muita vastaajia suurempi riski tehdä rikoksia koston motivoimina (Kivivuori ym. 2016; Kivivuori ym. 2018, 175).

Kostamisen ja rikollisuuden välistä yhteyttä on käsitelty kriminologiassa ainakin oppimisteorian ja yleisen paineteorian näkökulmista. Oppimisteorian mukaan yhteiskunnalliset ja sosiaaliset ympäristöt eroavat toisistaan siinä, miten ne suhtautuvat kostamiseen. Tietyissä ympäristöissä kostaminen on hyväksytty tapa toimia; kostamishalukkuutta osoittaviin yksilöihin saatetaan suhtautua jopa ihailevasti ja kannustavasti. (Kivivuori ym. 2016.) Teorian mukaan kostamiselle ovat erityisen alttiita lapset, joita on kaltoinkohdeltu ja rankaisturuumiillisesti. Nämä lapset oppivat näkemään väkivaltaisen käytöksen keinona ratkaista ongelmia. Ruumiillisen kurituksen voidaan ajatella olevan reaktiivista väkivaltaa, sillä vanhemmat rankaisevat lapsiaan fyysisesti yleensä silloin, kun nämä ovat käyttäytyneet tottelemattomasti (Tedeschi & Felson 1994). Siksi tällaisessa ympäristössä eläneet lapset oppivat pitämään väkivaltaisia kostotoimia oikeutettuna keinona ylläpitää sosiaalista järjestystä (Kivivuori ym. 2016).

Etnografisissa katurikollisuutta käsitelleissä tutkimuksissa kostamisella on havaittu olevan myös sosiaalisia funktioita. Erityisesti rikosaktiivisilla alueilla yksilöiden on oltava valmiita pitämään puoliaan ja puolustamaan mainettaan. Avoimesti osoitettu halukkuus kostaa kokemansa vääryydet voi toimia pelotteena muille yhteisön jäsenille ja ehkäistä tällä tavoin yksilöön kohdistuvia rikkomuksia. Halu tulla kunnioitetuksi sosiaalisessa ympäristössä saattaa siten olla yksi motiivi kostotoimien taustalla. (Bjørgero 2005; Jacobs & Wright 2006, 32–34; Kivivuori ym. 2016.)

Tutkimuksen tuloksia voidaan tulkita myös yleisen paineteorian näkökulmasta. Sen mukaan rikoskäyttäytyminen johtuu ihmisen kohtaamista rakenteellisista ja yksilöllisistä vastoinkäymisistä. Tällaisia vastoinkäymisiä voivat olla esimerkiksi taloudelliset vaikeudet tai kaltoinkohtelu läheisissä ihmissuhteissa. Rikosten tekeminen on yksilön keino käsitellä raskaiden kokemusten aiheuttamia kielteisiä tunteita ja sopeutua kuormittaviin elämäntilanteisiin. (Agnew 2005; Kivivuori ym. 2016). Tässä tutkimuksessa löydettyjä, turhautumista mahdollisesti aiheuttaneita tekijöitä olivat koulunkäyntiin ja perheeseen liittyvät vai-

keudet sekä ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutuminen. Väkivaltaa tehneet vastaajat olivat jääneet luokalleen tai saaneet tukiovetusta useammin kuin muut vastaajat, mikä voi viitata myös kognitiivisiin vaikeuksiin. Perheeseen liittyvät vaikeudet olivat puolestaan saattaneet johtaa joissakin tapauksissa lapsen sijoittamiseen sijaisperheeseen, muiden sukulaisten luokse tai lastensuojelulaitokseen. Myös yhden vanhemman kanssa asuneet vastaajat olivat tehneet väkivaltaa hieman useammin kuin ydinperheissä asuneet nuoret. Toisen vanhemman puuttuminen nuoren elämästä saattoi siten olla paineteorian mukainen ahdistusta lisäävä tekijä.

Millainen kokonaiskuva väkivaltaa tehneiden vastaajien elämästä sitten muodostui logistisen regressioanalyysin perusteella? Nuorten elämää näyttää värittävän tietynlainen ”väkivaltainen olemisen tapa”. He ovat saattaneet altistua väkivallalle jo varhaisessa kasvuympäristössään, jos vanhempi tai vanhemmat ovat kurittaneet heitä ruumiillisesti. Erityisesti sijoitetut lapset ovat saattaneet joutua kokemaan myös muunlaista kaltoinkohtelua lapsuudenkodeissaan. Pahimmillaan fyysiset kasvatuskäytännöt ovat jatkuneet läpi vastaajan lapsuus- ja nuoruusvuosien. Ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutuminen on saattanut opettaa vastaajille väkivaltaisia toimintamalleja; väkivallasta on tullut hyväksyttävä keino ratkaista ongelmia, jos muunlaiset ratkaisukeinot ovat jääneet puutteellisiksi (Haapasalo 2006, 139).

Nuori saattaa nähdä väkivallan mahdollisuutena toteuttaa oman käden oikeutta, antaa samalla mitalla takaisin sille, joka on loukannut häntä. Samanlaiset näkemykset jakaneista nuorista on tullut ystäviä, jolloin vertaisryhmän jäsenet entisestään vahvistavat toisissaan olevaa alttiutta tehdä väkivaltaa. Esimerkiksi Honkatukian, Nyqvistin ja Pösön (2006) haastattelemat koulukoteihin sijoitetut nuoret pitivät väkivaltaa sallittuna toimintatapana ja ajattelivat sillä olevan sosiaalista järjestystä ja yhteenkuuluvuutta ylläpitäviä tehtäviä. Varsinkin pojat kertoivat, että väkivallan tekemiseen liittyi lojaalisuus muita ryhmän jäseniä kohtaan, ja tappeluun osallistuminen oli joskus jopa ryhmässä mukana pysymisen edellytys. (Honkatukia ym. 2006, 218–219.) Rikoksia suosiva yhteisö voi muodostua ajan mittaan nuoren ensisijaiseksi vertaisryhmäksi, jos nuorella ei ole tarpeeksi vahvoja sosiaalisia siteitä muihin yhteisön ulkopuolisiin ihmisiin (Salmi 2006, 203).

Myös tietynlaiset kulttuuriset ihanteet oikeuttavat varsinkin miesten toisiinsa kohdistamaa väkivaltaa. Analyysien perusteella väkivaltaa tehneet nuoret katselivat väkivaltaisia elokuvia usein tai todella usein todennäköisemmin kuin muut nuoret. Tuloksen voidaan ajatella kuvaavan yleisellä tasolla ilmenevää kiinnostusta ja myönteistä suhtautumista väkivaltaan ilmiönä. Myös päihteidenkäyttö voi muodostua tärkeäksi vapaa-ajanviettotavaksi joissakin nuorten vertaisryhmissä. Äärimmillään väkivaltaisen vertaisryhmän vapaa-aikaan voikin liittyä monenlaisia rikoksia: alkoholi- ja huumausainerikoksia, varkauksia ja omaisuuden tuhoamista. Kärjistetyin esimerkki ilmiöstä lienevät tapaukset, jotka esittelin tutkimuksen johdantoluvussa.

6.2 Pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, millaiset sosiaalityön näkökulmasta relevantit tekijät ovat yhteydessä nuorten väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen. Sosiaalityöntekijät voivat hyödyntää tuloksia kohdatessaan työssään nuoria, jotka ovat käyttäytyneet väkivaltaisesti. Tulosten perusteella sosiaalityössä tulisi kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että nuoret tekevät kaikenlaisia rikoksia useammin ryhmässä kuin yksinään (Salmi 2004; Salmi 2006, 198). Siksi työssä tulisikin pohtia, miten tietämykseen vertaisryhmään kuulumisen vaikuttaa nuoren käyttäytymiseen. Yksilötyöskentelyn lisäksi sosiaalityössä voitaisiin kokeilla useammin vertaisryhmissä tehtävää sosiaalityötä. Ryhmissä työskentely voisi auttaa nuoria ymmärtämään, miten väkivaltainen käytös vahingoittaa sekä väkivallan tekijöitä että sen uhreja. Ryhmätyö voisi tukea myös nuorten sosiaalisia taitoja ja auttaa heitä muodostamaan sosiaalisia suhteita väkivaltaisen vertaisryhmän ulkopuolisiin ihmisiin. Kognitiivis-behavioraaliset ohjelmat, joissa harjoitellaan pienryhmissä käyttäytymismalleja, ajattelutapoja ja moraalista päättelyä ovatkin olleet tutkitusti tehokkaita nuorten rikollisuuden torjumisessa (Kivivuori & Haapasalo 2006, 349).

Tutkimuksen tuloksia voidaan mahdollisesti hyödyntää myös väkivaltaisen rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisyssä. Tieto riskitekijöistä auttaa ehkä tunnistamaan avun tarpeessa olevat lapset ja perheet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tietoa voidaan hyödyntää myös kehitettäessä rikoskäyttäytymistä ennaltaehkäiseviä ohjelmia. Haapasalon mukaan tällaisten ohjelmien tulisi kohdistua keskeisiin varhaiseen kasvuympäristöön liittyviin riskitekijöihin, ajoittua lapsen varhaisvuosiin ja olla riittävän pitkäkestoisia. Riskiryhmässä

oleviin perheisiin voidaan tehdä esimerkiksi säännöllisiä kotikäyntejä muutaman vuoden ajan syntymästä lähtien. Tällaisella toimenpiteellä voitaisiin todennäköisesti ehkäistä muitakin myöhempiä psykososiaalisia vaikeuksia. (Haapasalo 2006, 148.)

Rikoskäyttäytymistä ennaltaehkäisemään pyrkiviä ohjelmia kohtaan on kuitenkin esitetty myös kritiikkiä. Harrikari esittää artikkelissaan, että ennaltaehkäisyä ja varhaisen puuttumien tärkeyttä korostavat interventiot eivät todella tavoittele ihmisten hyvinvoinnin kohentamista. Niiden tarkoituksena olisi sen sijaan oikeuttaa poikkeavasti käyttäytyviin ja yhteiskunnallista turvallisuutta vaarantaviin yksilöihin kohdistuva lisääntyvä kontrolli. (Harrikari 2006, 271.) Hänen mukaansa varhainen puuttuminen voi jopa leimata tietyt yksilöt potentiaalisiksi rikoksentekijöiksi, mikä voi muuttua itseään toteuttavaksi ennusteeksi, jos nuori omaksuu rikollisen leiman osaksi identiteettiään (Harrikari 2006, 272–273; Kivivuori & Honkatukia 2006, 350). Sosiaalityön näkökulmasta on kuitenkin todettava, että sosiaalityöntekijöiden ammatillinen velvollisuus on auttaa lasta, jonka kasvu- ja kehitysedellytykset ovat vaarantuneet. Mitä varhaisemmassa vaiheessa lasta ja hänen perhettään pystytään auttamaan, sitä suuremmalta inhimilliseltä kärsimykseltä todennäköisesti vältytään. Vaikka varhainen puuttuminen perheen tilanteeseen lisäisikin leimatuksi tulemisen riskiä, tällaisen riskin ottaminen on hyväksyttävämpää kuin se, että perheen auttamista pitkitetään leimaamisen pelossa. Kyse on toisaalta myös näkökulmiin liittyvistä eroista. Kriittistä aikalaisanalyysia tekevä tutkija tarkastelee ilmiötä huomattavasti yleisemmällä tasolla kuin yksittäisten ihmisten parissa työskentelevät käytännön toimijat (Kivivuori & Honkatukia 2006, 350–351).

Nuorten rikoskäyttäytymistä on tutkittu paljon sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Tämän tutkielman pohjalta esitän kolme jatkotutkimusehdotusta aiheeseen liittyen. Ensinnäkin Suomessa voitaisiin jatkossa tutkia lisää nuorten omia näkemyksiä väkivallan tekemisen syistä. Väkivallan tekemiselle annettuja merkityksiä voitaisiin selvittää esimerkiksi haastatteleamalla ja havainnoimalla lisää muitakin kuin koulukoteihin sijoitettuja nuoria. Toiseksi, tuoreempaa tutkimusta tarvittaisiin myös tyttöjen tekemästä väkivallasta 2010-luvulta. Vaikka suurin osa väkivallan tekijöistä on poikia, tekijöiden joukossa on myös tyttöjä. Selittävätkö tyttöjen väkivaltaa erilaiset tekijät kuin poikien väkivaltaa? Onko tyttöjen väkivallalla samankaltaisia sosiaalisia tehtäviä ja merkityksiä kuin poikien väkivallalla?

Kolmas jatkotutkimusehdotukseni liittyy johdantoluvussa esiteltyihin nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin. Helsingin poliisin edustaja pohti niihin viitaten varsin kriittiseen sävyyn, onko rikoksilla ja muilla tavoin oirehtivia nuoria järkevää sijoittaa samaan lastensuojelulaitokseen. Kyseessä lienee ensisijaisesti lastensuojelun resurssointiin liittyvä ongelma. Tulevaisuudessa voisi kuitenkin tutkia myös sitä, olisiko erityisesti kiireellisiä sijoituksia tehtäessä mahdollista ja tuloksellista keskittää vakavassa päihde- ja rikoskierteessä olevia nuoria tiettytyyppeihin lastensuojelulaitoksiin, niin sanottuihin ”kriisiyksiköihin”. Laitoksissa tulisi olla erityisosaamista ja riittävät resurssit tällaisten ongelmien käsittelyyn. Myös Helsingin kaupungin lastensuojelun johtaja toivoi haastattelussa tämänkaltaista ratkaisua, jossa kiireellisesti vaativan laitoshoidon tarpeessa olevien nuorten hoito olisi keskitetty yhdelle kansallisen tason toimijalle (Yle Uutiset 2019a).

Arvioidessani tutkimusprosessiani ja tutkielman tulosten luotettavuutta olen pohtinut erityisesti sisällölliseen validiteettiin liittyviä kysymyksiä. Tutkielmani teoreettinen viitekehys oli laaja ja selittäviä teorioita ja käsitteitä oli runsaasti. Tämä johti siihen, että myös analyyseissa oli paljon selittäviä muuttujia. Analyysien tuloksia olisi ollut helpompi tulkita, jos selittäjiä olisi ollut vähemmän. Tutkimusaiheesta olisi ehkä muodostunut selkeämpi ja jäsentyneempi kokonaiskuva, jos teoriatausta olisi ollut suppeampi. Tutkimuskysymyksen tarkempi rajaaminen tiettyyn teoreettiseen näkökulmaan olisi siis saattanut olla järkevämpi vaihtoehto kuin hyvin laaja-alainen lukuisten muuttujien välisten yhteyksien haarukointi. Esimerkiksi sosiaalisen huono-osaisuuden ja yleisen paineteorian operationalisointia olisi myös pitänyt pohtia enemmän ennen analyyksien tekemistä. Yksittäisiä muuttujia olisi ehkä voinut yhdistää jonkinlaiseksi yleisen paineteorian mittariksi, sen sijaan että käsittelin muuttujia yksittäisinä. Toisaalta mittari olisi saattanut jäädä selityskyvyltään heikoksi, sillä esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne ei erotellut vastaajia toisistaan. Käyttämäni teorit ja käsitteet olivat siis enimmäkseen sopivia suhteessa tutkimuskysymykseeni, mutta jälkikäteen arvioituna niitä oli todennäköisesti määrällisesti liikaa.

Tulosten luotettavuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös aineiston suureen koon. Aineistossa oli yli 6000 vastaajaa, joten lähes kaikkien testattujen muuttujien väliltä löytyi jonkinlainen yhteys erityisesti ristiintaulukoissa ja t-testeissä. Monimuuttaja-analyyseissä havaitut yhteydet olivat kuitenkin joidenkin muuttujien osalta heikompia, mikä

viittaa siihen, että jokin kolmas selittävä tekijä vaikutti yksittäisten muuttujien välisiin yhteyksiin suppeammissa analyyseissa. Pienemmällä aineistolla yhteyksiä ei ehkä olisi löytynyt tai niiden tilastollinen merkitsevyys olisi ollut vähäisempi. Johtopäätösten tekemisessä on siksi oltava varovainen erityisesti tarkasteltaessa niitä muuttujia, joiden väliltä löytyi yhteys ristiintaulukoissa ja t-testeissä, mutta ei logistisessa regressioanalyysissä. Summamuuuttujia tarkasteltaessa on lisäksi huomattava, että luokittelin jatkuvat summamuuttujat ryhmiin logistista regressioanalyysia varten. Summamuuuttujien käyttäminen jatkuvina tai mittarin skaalan jakaminen eri kohdista olisi vaikuttanut myös jonkin verran saatuihin ris- kilukuihin.

Tutkielmani päätteeksi pohdin vielä, mitä annettavaa tuloksilla on sosiaalityölle. Sosiaali- työntekijät tarvitsevat työssään laaja-alaista tietoa ja ymmärrystä sosiaaliin ongelmiin yhteydessä olevista tekijöistä. Tutkielmani ja aiempi tutkimus osoittavat, että väkivaltainen rikoskäyttäytyminen on monimutkainen ja -ulotteinen ilmiö, johon vaikuttavat sekä yksi- lölliset, sosiaaliset, kulttuuriset että laajemmat yhteiskunnalliset tekijät. Väkivaltainen käyttäytyminen on siis usein sosiaalisesti ja kulttuurisesti opittua. Se voi olla jo varhaisessa kasvuympäristössä opittu tapa toimia ristiriitatilanteissa. Tällöin väkivaltaisesta käytöksestä tulee helposti ylisukupolvista. Sosiaalityöntekijöiden onkin pohdittava työssään yhtäältä sitä, missä määrin yksilöä voidaan vastuuttaa omasta käytöksestään. Toisaalta heidän on otettava huomioon myös yksilöiden toimintaa määrittävät sosiaaliset ja rakenteelliset reu- naehdot.

Nuorten kanssa työskentelevien aikuisten olisi tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, etteivät he käyttäisi työssään puhetapoja, joita nuoret voivat hyödyntää väkivaltaisen käy- töksen oikeuttamisessa. Väkivallasta puhuttaessa olisi siis varottava, etteivät nuoret oppisi kasvatuksen ja sosiaalityön ammattilaisilta väkivaltaisia tekoja neutralisoivia puhetapoja. (Kivivuori 2006, 172–174.) Toisaalta sosiaalityöntekijöiden olisi ymmärrettävä myös, mil- lä tavoin väkivaltaa voidaan ennaltaehkäistä rakenteellisella tasolla. Sitä olisi siis tarkastel- tava laajemmasta väkivaltaa yhteiskunnallisena ilmiönä jäsentävästä viitekehyksestä käsin. Pelkkä yksilöiden parissa tehtävä työ ei ole pitkällä aikavälillä riittävää, vaan tarvitaan koko kulttuurisella ja yhteiskunnallisella tasolla tapahtuva muutos siinä, miten väkivaltaan yleisesti suhtaudutaan.

LÄHTEET

- Ackerman, Brian P., Brown, Eleanor & Izard, Carroll E. (2003): Continuity and change in levels of externalizing behavior in school of children from economically disadvantaged families. *Child Development*, 74(3), 694–709.
- Agnew, Robert (1987): On “Testing structural strain theories”. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 24(4), 281–286.
- Agnew, Robert (2000): Sources of criminality: Strain and subcultural theories. Teoksessa Sheley, Joseph (toim.): *Criminology. A contemporary handbook*. Belmont: Wadsworth.
- Akers, Ronald (2000): *Criminological theories. introduction, evaluation, and application* (Third Edition). Los Angeles: Roxbury.
- Bandura, Albert (1973): *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Beardslee, William R., Versage, E. M. & Gladstone, T. R. (1998): Children of affectively ill parents: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 37(11), 1134–1141.
- Beaver, Kevin M. (2013): The familial concentration and transmission of crime. *Criminal Justice and Behavior*, 40(2), 139–155.
- Bjørgero, Tore (2005): Conflict processes between youth groups in a norwegian city: Polarisation and revenge. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 13(1), 44–74.
- Book, Angela S., Starzyk, Katherine B. & Quinsey, Vernon L. (2001): The relationship between testosterone and aggression: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 6(6), 579–599.
- Campbell, Anne (1993): *Out of control. men, women and aggression*. London: Pandora.
- Dixon, Louise, Browne, Kevin & Hamilton-Giachritsis, Catherine (2005): Risk factors of parents abused as children: A mediational analysis of the intergenerational continuity of child maltreatment (part I). *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 46(1), 47–57.
- Duncan, Greg J., Brooks-Gunn, Jeanne & Klebanov, Pamela K. (1994): Economic deprivation and early childhood development. *Child Development*, 65(2), 296–318.
- Eme, Robert (2013): MAOA and male antisocial behavior: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 18, 395–398.

- Evans, William, Wolfe, Barbara & Adler, Nancy (2012): The SES and the health gradient: A brief review of the literature. Teoksessa Wolfe, Barbara, William Evans & Teresa Seeman (toim.): *The biological consequences of socioeconomic inequalities*. New York: Russell Sage Foundation, 38–62.
- Farrington, David (2005): Childhood origins of antisocial behavior. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 12(3), 177–190.
- Farrington, David, Barnes, Geoffrey & Lambert, Sandra (1996): The concentration of offending in families. *Legal and Criminological Psychology*, 1(1), 47–63.
- Galtung, Johan (1990): Cultural violence. *Journal of Peace Research*, 27(3), 291–305.
- Gottfredson, Michael R. & Hirschi, Travis (1990): *A general theory of crime*. Stanford (Calif.): Stanford University Press.
- Grasmick, Harold, G., Tittle, Charles & Ward, David A. (2003): Self-control and crime/deviance: Cognitive vs. behavioral measures. *Journal of Quantitative Criminology*, 19(4), 333–365.
- Haapasalo, Jaana (2006): Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, Päivi ja Janne Kivivuori (toim.): *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta, 123–160.
- Haapasalo, Jaana & Hämäläinen, Tiina (1996): Childhood family problems and current psychiatric problems among young violent and property offenders. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(10), 1394–1401.
- Haapasalo, Jaana (2000): Young offenders' experiences of child protection services. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 355–371.
- Haapasalo, Jaana & Aaltonen, Terhi (1999): Mothers' abusive childhood predicts child abuse. *Child Abuse Review*, 8(4), 231–250.
- Halpern, David (2005): *Social capital*. Cambridge: Polity Press.
- Harrikari, Timo (2006): Rikos lastensuojelun kentässä. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Janne Kivivuori (toim.): *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 249–280.
- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (1998): *Usko, toivo, hakkaus: Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Henry, David B., Tolan, Patrick H. & Gorman-Smith, Deborah (2001): Longitudinal family and peer group effects on violence and nonviolent delinquency. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30(2), 172–186.

- Hirschi, Travis (1971): *Causes of delinquency*. Berkeley (Cal.): California University Press.
- Hirschi, Travis & Hindelang, Michael (2002): Intelligence and delinquency: A revisionist review. Teoksessa Laub, John (toim.): *The craft of criminology. Selected papers*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009): *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2005): *Masculinities and violence in youth cultures*. Helsinki: Finnish Youth Research Network: Finnish Youth Research Society.
- Honkatukia, Päivi, Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2003): Sensitive issues in vulnerable conditions: Studying violence in youth residential care. *Young*, 11(4), 323–339.
- Honkatukia, Päivi, Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2004): Väkivalta koulukodista käsin. Teoksessa Jahnukainen, Markku, Taru Kekoni & Tarja Pösö (toim.): *Nuoruus ja koulu-koti*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Honkatukia, Päivi, Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2006): Rikokset nuorten "juttuina" - narratiivisen lähestymistavan mahdollisuuksia. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Janne Kivivuori (toim.): *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 211–234.
- Jacobs, Bruce A. & Wright, Richard (2006): *Street justice: Retaliation in the criminal underworld*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Jaffee, Sara R., Moffitt, Terrie E., Caspi, Avshalom & Taylor, Alan (2003): Life with (or without) father: The benefits of living with two biological parents depend on the father's antisocial behavior. *Child Development*, 74(1), 109–126.
- Jennings, Wesley G., Piquero, Alex R. & Reingle, Jennifer M. (2012): On the overlap between victimization and offending: A review of the literature. *Aggression and Violent Behaviour*, 17(1), 16–26.
- Jokela, Markus (2006): Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Janne Kivivuori (toim.): *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 97–122.
- Jokinen, Arto (2000): *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokivuori, Pertti (2015): *Määrällisiä tarinoita: Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkin-ta*. Jyväskylä: Docendo.
- Juby, Heather & Farrington, David P. (2001): Disentangling the link between disrupted families and delinquency: sociodemography, ethnicity and risk behaviours. *The British Journal of Criminology*, 41(1), 22–40.

- Kalb, Larry M. & Loeber, Rolf (2003): Child disobedience and noncompliance: A review. *Pediatrics*, 111(3), 641–652.
- Kaufman, Joan & Zigler, Edward (1987): Do abused children become abusive parents? *The American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 186–192.
- Kivivuori, Janne (2004): Rikosuutisoinnin seuraamisen yhteys nuorten rikoskäyttäytymiseen. *Media & Viestintä*, 27(4–5).
- Kivivuori, Janne (2006): Nuorisoriikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Janne Kivivuori (toim.): *Nuorisoriikollisuus - määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 161–186.
- Kivivuori, Janne (2013): *Riikollisuuden syyt* (2. uud. laitos). Helsinki: Nemo.
- Kivivuori, Janne, Aaltonen, Mikko, Näsi, Matti, Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri (2018): *Kriminologia: Riikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kivivuori, Janne & Honkatukia, Päivi (2006): Nuorten riikollisuuden ja sen kontrollin kehityssuuntia. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Janne Kivivuori (toim.): *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 341–364.
- Kivivuori, Janne & Näsi, Matti (2016): Nuorisoriikollisuus 2016 [sähköinen tietoaaineisto]. Helsingin yliopisto. Versio 1.0 (2018-08-22). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jarkaja]. Saatavilla osoitteessa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3209>
- Kivivuori, Janne, Savolainen, Jukka & Aaltonen, Mikko (2016): The revenge motive in delinquency: Prevalence and predictors. *Acta Sociologica*, 59(1), 69–84.
- Koskinen, Outi, Sauvola, Anu, Valonen, Pauliina, Hakko, Helinä, Järvelin, Marjo-Riitta & Räsänen, Pirkko (2001): Increased risk of violent recidivism among adult males is related to single-parent family during childhood: The northern Finland 1966 birth cohort study. *Journal of Forensic Psychiatry*, 12(3), 539–548.
- Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 14.8.2019. Haettu osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lehti, Martti (2007): Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Leinonen, Jenni A., Solantaus, Tytti S. & Punamäki, Raija-Leena (2002): The specific mediating paths between economic hardship and the quality of parenting. *International Journal of Behavioral Development*, 26(5), 423–435.
- Loeber, Rolf, Farrington, David, Stouthamer-Loeber, Magda & Van Kammen, Welmoet (1998): *Antisocial behaviour and mental health problems: Explanatory factors in childhood and adolescence*. Mahwah: Erlbaum.

- Margolin, Gayla (1998): Effects of domestic violence on children. Teoksessa Trickett, Penelope & Cynthia Schellenbach (toim.): *Violence against children in the family and community*. Washington, DC: American Psychological Association.
- McCord, Joan (1999): Alcoholism and crime across generations. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 9(1), 107–117.
- McFarlane, Judith M., Groff, Janet Y., O'Brien, Jennifer A. & Watson, Kathy (2003): Behaviors of children who are exposed and not exposed to intimate partner violence: An analysis of 330 black, white, and hispanic children. *Pediatrics*, 112(3 Pt 1), 202.
- Menetelmäopetuksen tietovaranto: KvantimOTV. (2014). Logistinen regressioanalyysi. Viitattu 14.8.2019. Haettu osoitteesta: <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/logregressio/harjoitus1.html>
- Merton, Robert K. (1938): Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682.
- Metsämuuronen, Jari (2011): *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: E-kirja opiskelijalaitos*. Helsinki: International Methelp.
- Milner, Joel (1998): Individual and family characteristics associated with intrafamilial child physical and sexual abuse. Teoksessa Trickett, Penelope & Cynthia Schellenbach (toim.): *Violence against children in the family and community*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Moffitt, Terrie E. (1993): Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674–701.
- Myrskylä, Pekka (2009): Koulutus periytyy edelleen. Viitattu 14.8.2019. Haettu osoitteesta: https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_002.html?s=0
- Nagin, Daniel S. & Tremblay, Richard E. (2001): Parental and early childhood predictors of persistent physical aggression in boys from kindergarten to high school. *Archives of General Psychiatry*, 58(4), 389–394.
- Näsi, Matti (2016): *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Näsi, Matti & Tanskanen, Maiju (2017): Nuorisorikollisuus. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio & Janne Kivivuori (toim.): *Rikollisuustilanne 2016: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 22/2017, 201–218.
- Nunnally, Jum C. & Bernstein, Ira H. (1994): *Psychometric theory* (3. ed). New York: McGraw-Hill.
- Pagani, Linda, Boulerice, Bernard, Vitaro, Frank & Tremblay, Richard E. (1999): Effects of poverty on academic failure and delinquency in boys: A change and process model

- approach. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 40(8), 1209–1219.
- Patterson, Gerald, Capaldi, Deborah & Dishion, Thomas (1992): *Antisocial boys*. Eugene, OR: Castalia.
- Pears, Katherine C. & Capaldi, Deborah M. (2001): Intergenerational transmission of abuse: A two-generational prospective study of an at-risk sample. *Child Abuse & Neglect*, 25(11), 1439–1461.
- Perho, Sini (2005): The construction of girls' and boys' positions in a racist youth milieu. Teoksessa Suurpää, Leena & Tommi Hoikkala (toim.): *Masculinities and violence in youth cultures*. Helsinki: Finnish Youth Research Network, 48–74.
- Pogarsky, Greg, Lizotte, Alan J. & Thornberry, Terence P. (2003): The delinquency of children born to young mothers: Results from the Rochester youth development study*. *Criminology*, 41(4), 1249–1286.
- Potegal, Michael & Archer, John (2004): Sex differences in childhood anger and aggression. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 13(3), vii.
- Pratt, Travis C. & Cullen, Francis T. (2000): The empirical status of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime: A meta-analysis. *Criminology*, 38(3), 931–964.
- Pulkkinen, Lea (2002): *Mukavaa yhdessä: Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Rebellion, Cesar J. & Manasse, Michelle (2004): Do “bad boys” really get the girls? Delinquency as a cause and consequence of dating behavior among adolescents. *Justice Quarterly*, 21(2), 355–389.
- Salmi, Venla (2004): *Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Salmi, Venla (2005): Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus. Teoksessa Kivivuori, Janne & Venla Salmi (toim.): *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214.
- Salmi, Venla (2006): Sosiaalinen pääoma ja nuorisoriikollisuus. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Janne Kivivuori (toim.): *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 187–210.
- Salmi, Venla (2009): *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset: Nuorisoriikollisuus-kyselyiden tuloksia 1995–2008*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla & Kivivuori, Janne (2006a): The association between social capital and juvenile crime: The role of individual and structural factors. *European Journal of Criminology*, 3(2), 123–148.

- Salmi, Venla & Kivivuori, Janne (2006b): The association between social capital and juvenile crime: The role of individual and structural factors. *European Journal of Criminology*, 3(2), 123–148.
- Salmivalli, Christina (2004): Nuori vertaisryhmässä - tekeekö seura kaltaisekseen? [The adolescent in the peer group: Like breeds like?]. *Psykologia*, 39(5), 344–354.
- Sampson, Robert J., Morenoff, Jeffrey D. & Gannon-Rowley, Thomas (2002): Assessing “Neighborhood effects”: Social processes and new directions in research. *Annual Review of Sociology*, 28(1), 443–478.
- Satakunnan kansa (2018): "Pidä se tajuissaan" – nuoret perivät velkaa hakkaamalla alakäistä vasaralla, vesikiduttamalla ja kuristamalla vyöllä: Tuomiot kolmelle. Viitattu 14.8.2019. Haettu osoitteesta:
https://www.satakunnankansa.fi/a/201277222?utm_source=iltalehti.fi&utm_medium=almainternal&utm_campaign=suosittelu_kontekstuaalinen&utm_content=aiheestamuulla&_ga=2.207254227.1735282389.1551254878-438931643.1540040081
- Savolainen, Jukka, Applin, Samantha, Messner, Steven F., Hughes, Lorine A., Lytle, Robert & Kivivuori, Janne (2017): Does the gender gap in delinquency vary by level of patriarchy? A cross-national comparative analysis. *Criminology*, 55(4), 726–753.
- Serbin, Lisa A. & Karp, Jennifer (2004): The intergenerational transfer of psychosocial risk: Mediators of vulnerability and resilience. *Annual Review of Psychology*, 55, 333–363.
- Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha (2010): *Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980-2009: Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitos, Hakapaino.
- Solantaus, Tytti, Niemelä, Mika, Huilaja, Tiina & Räsänen, Sami (2011): Mielenterveys- ja päihdeongelmien sekä sosiaalisen syrjäytymisen ylisukupolvisen siirtymisen ehkäisy. Toimiva lapsi ja perhe THL:n kärkihankkeena. Teoksessa Moring, Juha, Anne Martins, Airi Partanen, Viveca Bergman, Esa Nordling & Veijo Nevalainen (toim.): *Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. toimeenpanosta käytäntöön 2010. Raportti 6/2011*. Tampere: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, 158–167.
- Solantaus, Tytti, Paavonen, Juulia, Toikka, Sini & Punamäki, Raija-Leena (2010): Preventive interventions in families with parental depression: Children's psychosocial symptoms and prosocial behaviour. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 19(12), 883–892.
- Solantaus, Tytti & Paavonen, Juulia (2009): Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja lasten psykiatriset ongelmat. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim*, 125(17), 1839–44.
- Stouthamer-Loeber, Magda, Loeber, Rolf, Homish, Lynn, & Wei, Evelyn (2001): Maltreatment of boys and the development of disruptive and delinquent behavior. *Development and Psychopathology*, 13(4), 941–955.
- Sutherland, Edwin & Cressey, Donald (1978): *Criminology* (Tenth Edition). Philadelphia: J. B. Lippincott Company.

- Tedeschi, James & Felson, Richard (1994): *Violence, aggression, and coercive actions*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2016): Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Viitattu 14.8.2019. Haettu osoitteesta: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus
- Therborn, Göran (2015): *Eriarvoisuus tappaa*. Tampere: Vastapaino.
- Tremblay, Richard E. (2000): The development of aggressive behaviour during childhood: What have we learned in the past century? *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 129–141.
- Vazsonyi, Alexander T., Mikuška, Jakub & Kelley, Erin L. (2017): It's time: A meta-analysis on the self-control-deviance link. *Journal of Criminal Justice*, 48(January–February 2017), 48–63.
- Warr, Mark (1998): Life-course transitions and desistance from crime. *Criminology*, 36, 183–216.
- Widom, Cathy S. (1991): The role of placement experiences in mediating the criminal consequences of early childhood victimization. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 61(2), 195–209.
- Woolcock, Michael (2000): Sosiaalinen pääoma: Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Kajanoja, Jouko & Jussi Simpura (toim.): *Sosiaalinen pääoma: Globaaleja ja paikallisia näkökulmia*. Helsinki: Stakes.
- Wright, John P., Cullen, Francis T. & Miller, Jeremy T. (2001): Family social capital and delinquent involvement. *Journal of Criminal Justice*, 29(1), 1–9.
- Yates, Tuppert M., Dodds, Michele F., Sroufe, Alan L., & Egeland, Byron (2003): Exposure to partner violence and child behavior problems: A prospective study controlling for child physical abuse and neglect, child cognitive ability, socioeconomic status, and life stress. *Development and Psychopathology*, 15(1), 199–218.
- Yle Uutiset (2019a): "Lähdin pois vain siksi, kun mulla on paha olo", sanoi lastensuojelusta karannut nuori – sadat nuoret karkaavat lastensuojelulta vuosittain. Viitattu 14.8.2019. Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10794587>
- Yle Uutiset (2019b): Helsingin poliisi epäilee alaikäisten joukkoa törkeästä ryöstöstä ja pahoinpitelystä – "tekotapa viittaa aikuisten maailmaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen". Viitattu 14.8.2019. Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10786648>